

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Kinematografi
in
ekonomika

Berite na 7. strani

Sobota, 23. septembra 1961
Štev. 38, leto XIX

V OKVIRU

Pred palačo Združenih narodov v New Yorku plapolajo zastave držav, članic svetovne organizacije, spuščene na pol katanškim kolonialistom poslano. V palači zaseda Generalna skupščina. Sedež generalnega sekretarja je prazen. Dag Hammarskjöld je mrtev. Umrl je pri opravljanju svojih dolžnosti in izvajanju sklepev Združenih narodov za ureditev razmer v Kongu. Na polju pri severnorodezijskem mestu Ndoli je obležal pod razbitimi letali, s katerim se je odpeljal na pogajanja h katanškemu samozvancu Combeju.

ZLOČIN V NDOLI

Ceprav preiskava o vzrokih njegove smrti ni še končana, vendar ves tve, da je padel kot žrtev evropskih kolonizatorjev in njihovih plačancov, ki so že nešteto krat, zlasti pa z zverinskim umorom predsednika Lumumbe, pokazali svojo zločinsko naravo in besnati vsemu, kar je naprednoga.

Lumumba je padel pri prvem poskusu kolonialistov, da bi zavzeli čas v Kongu in v Afriki. Hammarskjöld je padel pri drugem poskusu kolonialistov, da bi ohranili svoje izkoriševalne interese na afriški celini. Pri tem se poslužujejo istih sredstev, enakih metod. Spletkarstvo, zločinov. Se z orožjem upirajo četam OZN, ki so po dolgem kolebanju le začela urediti sklepe Generalne

skupščine, bombardirajo njeno oporišča, streljajo na njeno letala, grozijo, da bodo katanškim kolonialistom poslali pomoč in jo tudi že pošiljajo. Zanje je Katanga in njeno neizmerno bogastvo, ki so si ga prisvojili, ena njihovih najmočnejših trdnjav, in če pade le-ta, so ogrožene pozicije kolonializma v mnogih, doslej še odvisnih afriških deželah.

Kot je bila smrt Lumumbe napad na prebujajočo se Afriko, tako je smrt Hammarskjölda napad na vse svobodoljubno človeštvo. Hkrati pa je ta zločin tudi poslednji opomin vsem tistim silam, ki so ob umoru kongoškega predsednika še verjele, da je mogoče kompromis med starim in novim svetom in so to svoje stališče vsiljevale Organizaciji združenih narodov.

JANEZ VOLČ

V KAKŠNEM POLOŽAJU SO POSAMEZNA PODJETJA, KI PLAČUJEJO 25 % PRISPEVEK OD IZREDNIH DOHODKOV IN KAJ SODIJO O PODROBNOSTIH TEGA ZAKONA

ZAKAJ DAVEK NA PRODUKTIVNOST?

Letošnje polletne bilance gospodarskih organizacij niso pomembne samo zato, da lahko ugotovimo, kolikšni so doseženi uspehi v posameznih podjetjih in v vsem našem gospodarstvu, temveč so pomembne tudi zato, da vidimo, kako delujejo gospodarski instrumenti, sprejeti na februarjskem zasedanju Zvezne ljudske skupščine. Čeprav v tem času še ni bilo mogoče ugotoviti vseh učinkovitosti sprememb in dopolnitev gospodarskega sistema, je sedaj moč reči, da so te spremembe izrednega pomena za naš gospodarski in družbeni razvoj. Splošna ugotovitev za to obdobje (veljavno za našo republiko) je: spremembe in dopolnitve gospodarskega sistema dajejo velike možnosti za boljše gospodarjenje, za rast proizvodnje in produktivnosti. Hkrati pa so te spremembe pomembne za nadaljnjo krepitev delavskega samoupravljanja in komunalnega sistema.

Ta splošna ocena gospodarjenja v naši republici za letošnje prvo polletje potrjuje ob razložitev zakonov, izrečeno ob njihovem sprejemanju na februarjskem zasedanju skupščine. Tedaj je bilo rečeno:

»Predloženi sistem delitve kar najbolj spodbuja razvoj proizvodnih sil, kar najbolj spodbuja ekonomsko ter opredmeteno živo delo, delovno storilnost in akumulacijo. V pojasnilu naj omenim, da ostane od vsakega povečanja dohodka podjetju in komuni 85 %. Učinek vsakega prihranka v živem delu ostne podjetju in komuni 100 % (eno in drugo, kolikor ne gre za izredne presežke, pa tudi tedaj se navedeni odstotki popravijo samo za 25 %).

Iz ekspozicije Mijalka Todovića na zasedanju ZIS, februarja 1961. leta.

Vendar se pri tej splošni oceni pojavljajo izjeme, ko so posamezna podjetja ali celo panoge (v naši republici na primer rudarstvo), sedaj glede sredstev v slabšem položaju kot lani. Konkretneje povedano, gre za podjetja, ki plačujejo družbene obveznosti po načelih, ki jih predpisuje zakon o prispevku od izrednih dohodkov gospodarskih organizacij, čeprav v tem primeru ni moč govoriti o izrednem dohodku. Načela tega zakona so:

— Gospodarske organizacije, ki dosežejo v letu 1961 izreden dohodek, plačujejo od tega prispevek;

— gospodarska organizacija doseže izreden dohodek, če doseže razen sredstev za izplačilo določenih osebnih dohodkov delavcev še sredstva za sklade, ki presegajo 6 % skupnih osnovnih in obratnih sredstev, s katerimi razpolaga v letu, za katero deli dohodek;

— kot osnova za izračun so mišljeni tisti osebni dohodki, ki so obračunani na podlagi povprečnih osebnih dohodkov, doseženih za preteklo leto v dejavnosti, ki ji pripada gospodarska organizacija;

— del čistega dohodka, ki presega omenjeni znesek, pomeni izredni dohodek gospodarske organizacije; prispevek od izrednega dohodka pa se plačuje po stopnji 25 %. Ta se obračuna pred obračunom prispevka v družbene investicijske sklade in je dohodek federacije;

— tega prispevka ne obračunava in plačujejo gospodarske organizacije, ki morajo plačevati rudniški prispevek (rento), dalje tudi ne komunalne gospodarske organizacije, storitvena obrt in tista podjetja, ki plačujejo pavšalni prispevek iz dohodka. Razen tega so plačevanja oproščeni tudi zavodi, ki obračunavajo svoj dohodek kot gospodarske organizacije.

NACELA IN PRAKSA SE RAZHAJAJO

Po mnenju prizadetih proizvajalcev letošnjih slabših rezultatov in manjših materialnih sredstev, ki so jih dosegli, nikakor ni moč pripisati novemu sistemu kot celoti, temveč le nedosledni uveljavitvi bistvenih načel novega sistema. Potlej, ko odvede kolektiv določene družbene obveznosti, samostojno razpolaga s sredstvi in le-ta porazdeljuje, kadar gre za osebne dohodke, po načelu: vsakemu po njegovem delu in njegovem delovnem učinku, uspehu, ki ga je dosegla njegova ekonomska enota in podjetje kot celota. To načelo, ki velja tudi za delitev sredstev podjetij, pravijo prizadeti proizvajalci, pa je zaradi načina, kako se izračunava prispevek od izrednih dohodkov, izmalčeno.

ALI PRI NAS NASTAJA IZREDNI DOHODEK?

Zakonodajalec pa je predvidel, da se bodo ob sproščenem načinu gospodarjenja in delitve sredstev, sproščenejšem delovanju trga in podobno, znašli posamezni kolektivi različnih panog v neprimerno ugodnejšem položaju od dru-

gih. Predvideval je, da njihov položaj ne bo ugodnejši toliko zaradi lastne prizadevnosti, kot objektivnih okoliščin (na primer proizvodnja določenih proizvodov je še deficitarna, na trgu pa je po njih povpraševanje. Proizvajalec lahko oblikuje cene po zakonu o ponudbi in povpraševanju). Iz teh vidikov je predvidel možnosti, da lahko dosežejo posamezne gospodarske organizacije tudi izreden dohodek. Ker je izredni dohodek dosežen ne po zaslugi kolektiva, torej ne po subjektivni prizadevnosti, temveč zaradi izrednih pogojev, je družbena skupnost ne samo upravičena, temveč tudi dolžna tega zajeti. S temi sredstvi lahko razvija panogo ali proizvodnjo, ki danes še ne zadovoljuje potreb trga.

Vprašanje pa je seveda, če lahko govorimo o izrednem dohodku oziroma ekstra dobičku v primerih, ko ta oblika družbenih obveznosti postane ne izjema, temveč pravilo, recimo kar za vso panogo. Ob takšnem primeru se vprašujemo, ali je instrument za izračun te oblike družbene obveznosti pravi? Ali ni zastavljen morda tako, da ne zajema izrednega dohodka, ker tega sploh ni, temveč samo sedove delovne storitvosti? Ali ne deluje instrument v tem primeru destimulativno na nadaljnje prizadevanje kolektiva za boljše gospodarjenje, boljše izkoriščanje družbenih sredstev, zviševanje produktivnosti, smotrno zaposlovanje in podobno?

Polletne bilance gospodarjenja opozarjajo tudi na takšne primere. Najbolj značilen primer za nedosledno uveljavljanje bistvenih načel novega sistema, to je, da dobi vsako sredstva po svoji prizadevnosti, je pri nas položaj, v kakršnega je zašla večina rudnikov. In to ne zaradi načela, da je treba zajemati izreden dohodek, temveč zaradi instrumenta, ki to načelo uresničuje iz povsem napačnih izhodišč. Rudniki so sicer oproščeni plačevanja 15 % rednega prispevka, toda sedanje izhodišče za plačevanje izrednega prispevka prizadeva pri nas vse rudnike (razen Velenja, ki plačuje rento) in jih spravlja v nemogoč položaj.

LANI SKORAJ
330 MILIJONOV LETOS
37 MILIJONOV ZA SKLADE

V kakšnem položaju je rudarstvo letos pri nas, je moč sklepati iz primerjav o ravni proizvodnje, dohodka, družbene (Nadaljevanje na 2. strani)

STALIŠČA OKRAJNEGA SINDIKALNEGA SVETA CELJE O DELITVI DOHODKA V ZDRAVILIŠČU LAŠKO

NEVZDRŽNI RAZPONI

Kot je znano tudi zdravstvene organizacije že razdeljujejo sredstva za osebne dohodke na temelju svojih pravilnikov, torej na temelju dohodka, ki ga ustvarijo. Kolektiv zdravilišča Laško ima tak pravilnik o delitvi dohodka. Pristojni svet za zdravstvo je namreč le-tega potrdil. Sredstva zdravilišča Laško se oblikujejo iz plačevanja uslug, ki jih nudi zdravilišče zavarovancem in drugim gostom. Letos je oskrbnina v zdravilišču 2500 dinarjev.

V tem zdravilišču so dobro poskrbeli, da si zagotovijo sredstva, saj to pove že cena oskrbnega dne. Temu ustrezno je bil tudi sestavljen pravilnik o delitvi. Zdi se, da sta se obe zahtevi dopolnjevali. Zahteva za čim višjim zneskom oskrbnega dne, zato da si je moč vnaprej zagotoviti določena sredstva za delitev — ali kot pravijo tu — »za kritje vseh svojih izdatkov oziroma potreb.«

Na temelju pravilnika o delitvi dohodka in osebnega dohodka, ki je bil sestavljen letos, so bili

opravljeni že tudi trije obračuni delitve osebnega dohodka. V pravilniku je zapisano, da se deli čisti dohodek za sklade. Ker je letos kolektiv zdravilišča izkoristil prav vsak prostor, je bil dohodek zdravilišča precejšen. Dohodku ustrezno je potlej sledila tudi delitev osebnega dohodka. Toda tu se je stvar zapletla. Prišlo je do nevzdržnega načina oblikovanja osebnega dohodka, do nevzdržnih razponov. Obračun za mesec maj to trditev sam najbolje komentira in potrjuje. Takle je:

Osnovni osebni dohodki:	Osebnih dohodkov za uspešno poslovanje:
80.000	+ 92.000
60.000	+ 47.840
45.000	+ 46.000
39.000	+ 44.160
13.790	+ 1.796

hušja je zadeva glede razpona, ko so razdeljevali osebni dohodek glede na uspešno poslovanje. Tu je razpon med najnižjim in najvišjim mestom 15,8. Vprašujemo se, ali je res mogoča taka velika razlika pri oceni in ugotavljanju kolikšen je vpliv posameznika na uspešnost pri delu? Mar ne bi bila

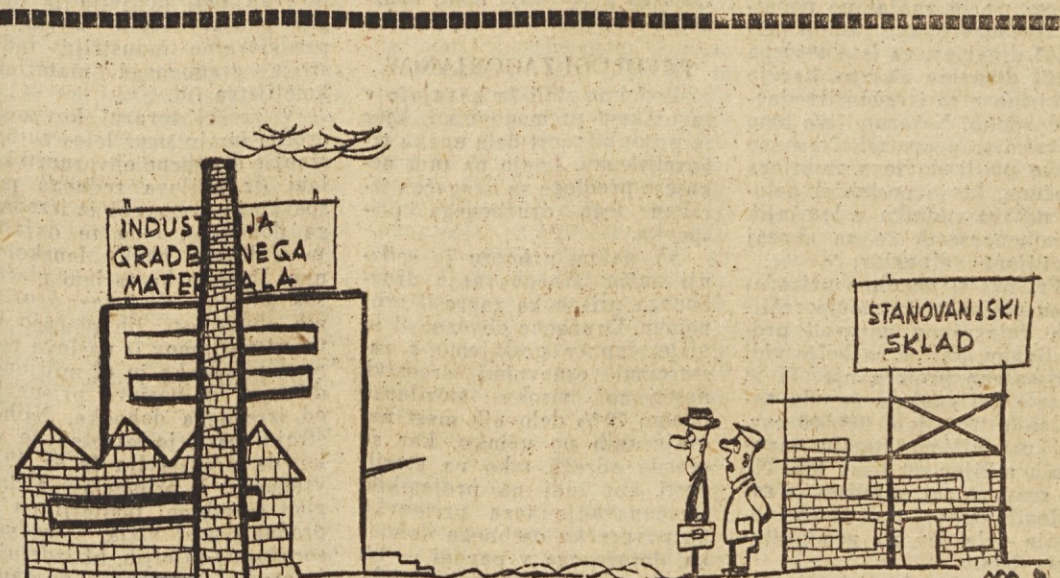
dolžnost pri prvi delitvi merila znova proučiti in jih prilagoditi ustreznijem razmerjem?

Zdi se, da so tu zagrešili osnovno napako že pri postavljanju razmerij glede delitve dohodka. Pogoj za uspešno poslovanje so različni, to v zdravilišču zelo dobro vedo. Vedo, da se pogoji, med poslovanjem spreminjajo. Ali ne bi bilo smotno, da bi to v pravilniku upoštevali in da bi moralo biti razmerje glede delitve dohodka na osebne dohodke in sklade s tem v zvezi. Tako bi moralo vodstvo zdravilišča upoštevati izredne pogoje, ki so vplivali na nepredvideno velike uspehe in temu ustrezno razdeljevati dohodek in osebni dohodek. Če prva delitev dohodka bi morala biti opozorilo za vodilno osebo in seveda za ves kolektiv, da bi zadevo proučil in obvestil o položaju svoj nadrejeni družbeni organ, to je občinski svet za zdravstvo. Obvestil naj bi tudi pristojni svet za delo in zdravniški svet. Vendar v zdravilišču Laško niso ravnali tako, temveč so dodatek potlej še dvakrat prav tako razdeljevali, ne da bi vse to temeljito proučili in upoštevali pri naslednji delitvi sredstev.

Vprašujemo se, ali je ljudem v zdravilišču Laško jasno pojmovanje, kaj pomeni načelo »dobrega gospodarjenja«? Ali so tu razmišljali, če so sredstva za sklade zadostna, da bodo lahko oskrbovanec nudili za tako visoko ceno oskrbnega dne tudi primerno življenje in zdravljenja v zavodih? Ali ne potrebuje zdravilišče Laško tudi sredstev za lastno izgradnjo kakor tudi za komunalne zadeve in za nešteta druga neresena vprašanja materialnega značaja.

To so nezdrave razmere. Zato bomo predlagali občinskemu družbenemu organu, naj le-ti pravilnik o delitvi dohodka ponovno prouči, če se tega ne mislijo lotiti v kolektivu samem. Proučijo oziroma vskladijo naj merila za delitev čistega dohodka ter merila za delitev poslovnega uspeha med zaposlene, kot to res ustreza delovnim in gospodarskim razmeram te ustanove.

Okrajni sindikalni svet Celje

— No, zdaj, ko smo jih z našim denarjem postavili na noge, so pa spet na tleh, ker mi nimamo denarja...

Karikatura: MILAN MAVER

ZAKAJ DAVEK NA PRODUKTIVNOST?

(Nadaljevanje s 1. strani)

nih obveznosti, produktivnosti in podobnega z ustreznimi časovnim obdobjem lani. Letos v prvem polletju je proizvodnja v primerjavi s planirano in v primerjavi z lanskim manjša. Dosežena je samo s 96,1% (lani s 108,8%). Ta raven je bila dosežena ob manjšem številu zaposlenih (97,3) kot lani, zato pa je porasla storilnost (rudniški učinek na moža je 2,4% večji). Na počasnejšo rast proizvodnje je vplivala med drugim slaba prodaja. Rudniki so lani praviloma obratovali vse nedelje (v eni izmenici), letos je to izjemalo. Rudniki rjavega premoga so dosegli v primerjavi z lanskim polletjem 96,6% čistega dohodka, bruto osebni dohodki so porasli na 107,3%, med drugim zaradi povečanja raznih dajatev (socialno zavarovanje, stanovanjski prispevek itd.). Z izjemo velenjskega rudnika, ki plačuje rudniško rento, so dolžni vsi ostali plačevati 25% prispevek od izrednega dohodka. Čeprav so oproščeni plačevanja 15% rednega prispevka — ker plačujejo 25% prispevek od izrednega dohodka so njihove družbene dajatve letos manjše (znašajo 76,9%) — so še v težavnejšem položaju. To trditve najbolj ponazorjuje podatki o sredstvih, namenjenih za sklade. Medtem ko so lani rudniki v prvem polletju razpolagali s 329 in pol milijona dinarjev skladov, razpolagajo letos vsi skupaj samo s 37.700.000 dinarji sredstev za te sklade. Skladi so se torej zmanjšali za 82,1%. Zmanjšali so se ob nižji zaposlitvi in porastu produktivnosti.

PRIDOBITEV ZA SLABEGA, DOBER PA...

Sicer pa prepustimo ugotovitve, pomisleke in napote proizvajalcem iz rudarstva in drugih panog glede pomanjkljivosti, ki jih opažajo pri izračunavanju te družbene obveznosti. V rudniku Trbovlje-Hrastnik pravijo:

»Proizvodnja po obsegu in povprečna dnevna proizvodnja se je v primerjavi s preteklim letom povečala in to predvsem zaradi povečane storilnosti delavcev. To dokazujejo statistični podatki, saj je število zaposlenih v osnovni dejavnosti manjše (v prvih sedmih mesecih 1959. leta 3737, lani 3684 in letos 3624), proizvodnja pa je porasla (v primerjavi z letom 1959 je bila v prvih sedmih mesecih lani za 9,4% in letos za 12,3%) večja dnevna proizvodnja). Povprečna storilnost v rudnikih rjavega premoga je 0,94 tone na moža na delavnik, pri našem rudniku je znašala v minulnem letu 1,40 ton ali 49% nad zveznim povprečjem. Takšen je podatek tudi za letos. Storitve so se gibale po podatkih Sveta za premog pri Zvezni industrijski zbornici od 0,315 do 1,4 tone na delavca, kolikor jo izkazuje naš rudnik in rudnik Zagorje. To velja za rudnike z jamskim odkopavanjem.

Pri našem podjetju znaša nabavna, oziroma ocenjena vrednost osnovnih sredstev (amortizacijska osnova) z julija letos 8.627.748.000, sedanja (neodpisana) vrednost pa samo 3.798.164.000 dinarjev. To pomeni, da so osnovna sredstva odpisana že s 56%. Ob tako iztrošenih osnovnih sredstvih in z majhnimi obratnimi sredstvi je seveda potrebno veliko prizadevanje vseh članov kolektiva, da dosegamo tolikšno proizvodnjo. Logična posledica tega pa so višji prejemki. Ti so znašali v tej dobi v bruto znesku 202 dinarja na uro. Povpreček v panogi pa je znašal po podatkih Narodne banke za leto 1959 le 165 dinarjev, za leto 1960 pa le 161 dinarjev na uro, kar je tudi osnova za izračun izrednega dohodka. Nerazumljivo nam je, kako so v centrali Narodne banke prišli do tega zadnjega izračuna, ki je poslabšal položaj našega rudnika v letošnjih sedmih mesecih še za skoraj 6 milijonov dinarjev.

Pri nas si nenehno prizadevamo zniževati razmerje režijskih delavnikov nasproti produktivnim, kar se najbolje vidi iz dosežene proizvodnje. Ti je znašala pri enakem številu zaposlenih 1959. leta 969.000 ton, lani pri nižjem številu zaposlenih milijon 90 tisoč ton. Ne gre samo za znižanje števila zaposlenih, temveč tudi za premeščanje delavcev na produktivnejša dela.

Glede na sedanji način izračunavanja teh družbenih dajatev, to je izračuna prispevka od izrednega dohodka, se upravičeno sprašujemo, če se sp

podjetju ukinjati slabša delovna mesta in premeščati delavce na bolj produktivna dela, saj je posledica takšnih ukrepov — povečanje obveznosti za izredni prispevek.

K instrumentu prispevka od izrednega dohodka ne bi imeli nobenih pomislekov, če ne bi imel za odbitne postavke vrednost vloženih sredstev, kjer je upoštevana za osnovo neodpisana vrednost osnovnih sredstev, ki znaša v našem primeru le 44% nabavne cene, ter povprečni prejemki v panogi, ki pa so v sorazmerju s produktivnostjo dela precej nižji kot pri nas. Po tem sistemu obdavčitve so pridobili le rudniki z nizko produktivnostjo dela in s tem v zvezi z nizkimi prejemki in to na račun rudnikov z večjo storilnostjo in z odgovarjajočimi prejemki.

Sodimo, da bi bilo potrebno spremeniti kriterij pri izračunavanju tovrstnih družbenih dajatev, in sicer, da se vzamejo kot odbitna postavka vložena sredstva, v katerih naj bi bila vrednost osnovnih sredstev po nabavni ceni in povečanje iz leta 1959 povečana za predvideno zvišanje po družbenem planu 1960.

Pri podjetjih, ki plačujejo 15% redni prispevek od dohodka, se ta prispevek odšteje od osnove za izračun izrednega

dohodka. Pri podjetjih, ki so tega prispevka oproščena, pa se smatra doseženi dohodek za čisti dohodek in se vzame v celoti v osnovo za omenjeni izredni prispevek. Sodimo, da bi bilo prav, da se tudi pri rudnikih, ki rednega prispevka ne plačujejo, vzame teh 15% kot odbitna postavka.

Način izračunavanja tega prispevka bi bilo treba za rudnike premoga vsekakor spremeniti. Posebno še, ker rudniki, ki plačujejo rudniški prispevek (rento), ne plačujejo nobenih drugih prispevkov iz dohodka. Pri teh rudnikih pa pridobi na svojih skladih še komuna, ker se del rudniškega prispevka steka v občinski investicijski sklad.

Iz vsega povedanega sledi, da so s 25% prispevkom od izrednega dohodka obremenjeni predvsem rudniki z visoko storilnostjo dela in s tem v zvezi z odgovarjajočimi osebnimi dohodki, torej tisti, ki imajo relativno nizko vložena osnovna in obratna sredstva, se pravi, da z manj družbenimi sredstvi več proizvajajo.

55 MILIJONOV NAM ZMANJKA

Delitev dohodka, doseženega v letu 1961 po instrumentih za leto 1960 in 1961, je namreč takšna:

1960	1961	Razlika
(v 000 dinarjih)		
150.753	98.057	— 52.696
810.421	810.421	—
162.084	192.937	30.853
274.328	283.004	8.676
1.246.853	1.286.382	39.529
24.934	25.728	794
49.873	51.455	1.582
—	12.864	12.864
9.657	718	— 8.939
36.379	23.225	— 13.154
1.498.429	1.498.429	—

hodka, ustvarjenega s produktivnostjo. Sodimo, da bi bil ustreznejši obračun na povprečnih stroških.

Ustreznejši bi bil tudi obračun na osnovno vloženi sredstev, to je osnovnega sklada. Seveda pa bi bil pogoj za to ponovna porenitev osnovnih sredstev. Temu bi mogoče nekateri nasprotovali, če s tem bi zavirali modernizacijo. Toda položaj na trgu nas sili, da moramo misliti na modernizacijo. Ne samo položaj, silijo nas sedanja iztrošena osnovna sredstva, ob katerih si vendarle prizadevamo dosežati visoke storitve, kar pa nas v primeru takšnega obračunavanja družbenih obveznosti, kot so sedaj, občutno prizadene. Lani smo imeli okoli 70 milijonov dinarjev skladov, letos ne moremo računati niti na polovico.

PRAVILNIK V PREDALU, KER...

Se v slabšem položaju so se znašli manjši premogovniki, recimo rudnik Laško. V juliju mesecu so zasli v tolikšen škrip, da je beležil rudnik skoraj za četrto milijona dinarjev izgube. Pravijo, da jim vse to onemogoča stvarno nagrajevanje po delovnem učinku in to ne samo iz naslova akordiranja in normiranja, temveč uspehov, ki jih dosega ekonomska enota. Letos računajo samo s petimi milijoni dinarjev skladov v primerjavi s 34 milijoni v minulnem letu. Za osebne dohodke pa so imeli že letos na razpolago nad milijon in pol dinarjev sredstev manj kot lani. Ustrezno temu so tudi nižji prejemki in storilnost nekotlikanj upada.

KAJ PRAVIJO ZREŠKI KOVINARJI?

Zaradi takšnega načina izračunavanja prispevka od izrednega dohodka so se znašli v težavah tudi podjetja iz drugih panog, recimo kovinsko predelovalne industrije, industrije gradbenega materiala, kmetijstva itd.

V zreški tovarni kovanega orodja imajo sicer letos za 5% manjše družbene obveznosti kot lani (iz naslova rednega prispevka in prispevka iz izrednega dohodka), toda te dajatve so v bistvu enake lanskoletnim. Medtem ko so lani plačali 104 milijone dinarjev družbenih obveznosti, jih plačajo letos 61 milijonov iz naslova rednega prispevka in 42 milijonov dinarjev iz naslova prispevka od izrednega dohodka. Njihov strojni park je iztrošen že tako, da predstavlja le še 19% vrednosti. V primerjavi z drugimi sorodnimi podjetji pa je produktivnost višja. V sedmih sorodnih podjetjih, ki izdelujejo orodja, je dohodek na zaposlenega 847.000 dinarjev, v Zrečah 1.143.000. Neto dohodek na skupno vložena sredstva se giblje v temle razmerju: v drugih

tovarnah 0,48 dinarja na 1 din vloženi sredstev, v zreški tovarni 0,59 dinarja na 1 din vloženi sredstev. Stroški so tu za 2% nižji kot v drugih tovarnah. Produktivnost je večja, ker kljub porastu proizvodnje počasneje raste zaposlenost. Letos je za okoli 4% manjša kot leto prej.

Sodijo, da je takšen način izračunavanja tega prispevka zgrešen, ker prizadene podjetja z večjo produktivnostjo.

Z NESMISELNO ZAPOSILITVIJO BI SE IZOGNILI OBVEZNOSTIM

V lendavski opekarni so letos porasle družbene obveznosti za 19%, in to, kot pravijo, predvsem zavoljo tega, ker bodo morali plačevati prispevek od izrednega dohodka. Z modernizacijo osnovnega obrata so že zmanjšali število zaposlenih, toda sedanji način izračunavanja tega prispevka, pravijo, jih naravnost spodbuja, da bi zaposlili v vseh obratih ljudi sicer manjšimi prejemki, zavoljo česar si ne bi mogli obetati večji porast produktivnosti, toda na ta način bi se v glavnem izognili tovrstni družbeni obveznosti.

Med tiste, ki plačujejo prispevek od izrednega dohodka, so všteta tudi nekatera kmetijska posestva — torej gospodarske organizacije v panogi, za katero je dokaj znano, da je nizko akumulativna — za katero pa seveda ni moč soditi, da ustvarja res z ekonomskega vidika izredni dohodek. Od dvajsetih analiziranih kmetijskih gospodarstev pride za to plačilo v poštev pet gospodarstev, ki bodo vplačala ta prispevek od 0,6 do 7,5% od dohodka. Prispevki za dvajseti drugi znašajo povprečno 8,2% od dohodka, pri posameznih zadnjih pa od 0,4 do 15,4 odstotka od dohodka. Vzrok, da so tudi ta kmetijska posestva všteta med tiste, ki plačujejo izredni dohodek, je seveda v instrumentariju izračuna, ki upošteva povprečni osebni dohodek v panogi, ne upošteva pa, kolikšna je produktivnost — torej ekonomsko izhodišče za izračun izrednega dohodka.

Iz mnenj proizvajalcev, ki poravnajo tovrstno družbeno obveznost, je moč razbrati tele ugotovitve, mnenja in predloge:

Nerazumljiv je obračunski kriterij, da zadene ta obremenitev podjetja v panogi, ki je bila in je tudi že v sedanjem položaju akumulativna, torej podjetja, ki očitno ne morejo izhajati s svojim dohodkom v sedanjih tržnih razmerah;

— proizvajalci zastavljajo tole vprašanje: Ali je moč sploh pričakovati takšno družbeno obremenitev podjetij v panogi ob dejstvu, da ima panoga kot celota še določene cene za svoj proizvod, kajti le te same ob nenehnem porastu materialnih stroškov avtomatično zmanjšujejo dohodek kolektiva kljub njegovemu naprežanju, da izkoristi sleherni možnost in vse svoje proizvodne in subjektivne zmogljivosti; — iz mnenj proizvajalcev tudi izhaja, da je dajanje dotacij (doslej primer kmetijstva, industrije gradbenega materiala) hkrati pa odvzemanja sredstev, pridobljenih z večjo produktivnostjo kolektiva — prek takšnega načina obračunavanja družbenih obveznosti — prejškodljiv kot koristen. To namreč navaja kolektive na zahtevek, naj bi še vnaprej uveljavljali olajšave, namesto da bi čimprej v resnici ekonomsko zaživel in poravnali svoje obveznosti na osnovi ekonomsko utemeljenih izhodišč.

Iz tega izhaja tudi predlog, da velja postaviti čimprej vsakogar v normalni ekonomski položaj, se odreči takšnim administrativnim elementom, kot je plafoniranje cen. Potlej bodo razmere na trgu same jasno pokazale, kdo ustvarja in kdo ne ustvarja izrednih dohodkov;

— v rudarstvu bi bilo treba po mnenju proizvajalcev sprostiti cene premoga, ne pa da so še vnaprej plafonirane kot doslej, ker bo rudarstvo lahko le na ta način doseglo določeno akumulativnost in poravnalo svoje družbene obveznosti v resnici iz ekonomskih izhodišč; — čimprej pa bi treba spremeniti sedanje izhodišče za zamejanje izrednega dohodka. Spremeniti ga velja tako, da le-ta oblika obdavčevanja ne bo prizadela kolektivov, ki dosega večji dohodek z lastno prizadevnostjo, to je z večjo proizvodnostjo, boljšim izkori-

Prav gotovo ni zabavno prebirati osnutke raznih pravilnikov, ki naj bi z internimi predpisi dopolnili vse, kar puščajo zvezni in republiški zakoni odprtega glede delovnih odnosov, delovne in zdravstvene zaščite, zaslužkov za redno in izredno delo in stoterih drugih zadev, ki se tičejo vsega kolektiva. Pregledovanje osnutkov zahteva miselno koncentracijo, zahteva, da vsak stavek, pa če se zdi še tako jase, pretehtamo in iščemo vzrli, ki bi nam kasneje lahko povzročale nepotrebna pota in hudo kri ter otežkočale uveljavljanje izpodbudnega nagrajevanja.

Posebno dolgočasno pa je takšno prebiranje, če so osnutki tako akademsko sestavljeni, da predstavljajo zbir rebusov, ki jih razreši samo peščica ljudi v podjetju.

Zato je do neke mere razumljivo, če vso reč neredko prepustimo »ožjemu štabu«, peščici ljudi, ki sede v upravi, in tehničnemu vodstvu podjetja, in se zanesemo, da bodo osnutki, ki ga je sestavil tovarniški pravnik ali sekretar podjetja, brezhibno dopolnili.

Vtasi se ta poenostavljena pot celo obnese. Toda še večkrat se kasneje, ko je že prepozno, izkaže, da ni bila najboljša. In vendar — pri sestavi

pošteno udariti. Takrat pa jo bo veliko težje popraviti, kakor popraviti besedne formulacije v osnutku.

Izgovor, da so osnutki raznih pravilnikov preučeni, je jalov. Če ni dovolj razumljiv, je pač treba zahtevati, da ga sestavljavci pojasnijo ali poenostavijo. Tudi najnižji delavec to upravičeno zahteva, ker je sestavljen za vse ljudi v podjetju in ne samo za nekaj strokovnjakov.

Pred nedavnim je ljubljanski okrajni sindikalni svet v obširnem razgovoru ugotovil, da je precej podjetij na njegovem delovnem območju že sprejelo omenjene pravilnike,

NA HITRO SPREJETI PRAVILNIKI — BUMERANG

naslednjega pravilnika na to pozabimo in spet prepustimo, da nekaj ljudi misli v našem imenu.

Potem pa, ko na lastni koži občutimo vse pomanjkljivosti internega zakonika, vijemoroke in se zgražamo, češ v našem podjetju gre vse po domače, kakor se »ta višjim zahode«...

Na hitro sestavljeni in sprejeti pravilnik se torej izkaže kot bumerang, ki zadene celoten kolektiv. Težko bi bilo namreč trditi, da »ožji vodilni štab« ni dal možnosti za ogled osnutka in za njegovo dopolnitev s pripombami, pa naj so že kasneje upoštevane ali ne. Osnutki pravilnikov z redkimi izjemami više več dni na oglednih deskah.

V ljubljanskem Saturnusu niso delavci predlagali nobenih sprememb: k izobesnim pravilnikom o delitvi čistega dohodka niti zahtevali kakršnakoli pojasnila, zato je vodstvo poskušalo izvesti njihova mnenja tako, da je dalo osnutke pravilnika razmnožiti v tolikih izvodih, kolikor članov šteje kolektiv. Mogoče bodo vsaj po tej poti zvedeli, kaj delavci mislijo o zasnovani delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov, se pravi o stvareh, ki se jih še kako tičejo in jih vsaka pomanjkljivost utegne

ne da bi delavce na posebnih sestankih seznanili z osnutki in zbrali njihove pripombe in mnenja.

Valjenje krivde na tovarniško vodstvo, bi bilo malce pristansko. Resda bi sestanka lahko sforsirali sindikalni delavci in samopravni organi ekonomskih enot, toda če se ti niso tega spomnili (pustimo ob strani, ali je to prav ali ne), bi jih delavci lahko zahtevali.

Pasivnost v takšnih rečeh, ko gre za odmerjanje prejemkov in za uporabo skupnih sredstev, pa jih utegne še veliko bolj prizadeti kakor pasivnost pri sestavi raznih drugih pravilnikov. Če na primer v pravilih podjetja ni zagotovljeno, da nosca delavka dobi ob lažjem delu enake prejemke kot prej, pomankljivost prizadene morda samo eno ali nekaj žena, če pa pravilnik o delitvi čistega dohodka ni dober, utegne bumerang brezbriznosti zadeti večino članov kolektiva.

Celo komisije, ki jih nekateri občinski ljudski odbori pošiljajo delovnim kolektivom v pomoč, da bi bolje sestavili nove pravilnike, ne bodo mogli zamašiti raznih vrzeli, če jim tisti, ki bi morali biti za brezhibnost pravilnikov najbolj zainteresirani, ne bodo pri delu pomagali.

M. K.

ščanjem kapacitet, skratka z boljšim gospodarjenjem;

— ta oblika zajemanja dohodka z instrumentarijem, kot je sedaj uveljavljen, je naravnost povod za nesmotno zaposlovanje. Tega pa v sedanjem sistemu ne bi smeli dopustiti. Nasprotno, poudarek naj bo na tem, da bo vsakdo spodbujen za čim učinkovitejšo uveljavljanje vseh možnih oblik nagrajevanja po delu, to je oblikovanja dohodkov, ki bodo odvisni tako od gospodarnosti v živim in opredmetenim delom.

Kot je moč razbrati iz mnenj,

ugotovitev in predlogov proizvajalcev, le-ti ne nasprotujejo bistvu zakona o prispevku od izrednega dohodka, in ne renti, če je upravičena. Izrečni so le pomisleki proti instrumentariju, ki sedaj ureja tovrstne družbene obveznosti.

Izrečni so predlogi, naj bo ta instrumentarij prirejen tako, da bo ta obveznost res zajemala izreden dohodek tam, kjer nastaja zaradi objektivnih okoliščin (monopolni položaj in podobno), ne pa, da prizadene skrbne gospodarje, da prizadene produktivnost.

PETER DORNIK

REZULTATI ANKETE

EKONOMSKE

Izvajanje novih gospodarskih ukrepov in predpisov obvezuje gospodarske organizacije, da morajo še letos sprejeti pravilnike o razdelitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov. Ker je od sprejema zakona preteklo nekaj mesecev, je izvedel Centralni svet Zvezne sindikatov Jugoslavije skupaj s centralnimi odbori sredi meseca julija anketo v 858 kolektivih.

Podatki ankete kažejo, da so v 26% teh podjetij že sprejeli pravilnike o delitvi čistega dohodka, v 28% pa pravilnike o delitvi osebnih dohodkov. Pri tem so na prvem mestu gradbenega podjetja in industrija gradbenega materiala, medtem ko kolektivni lesne industrije in komunalno-obrtni kolektivi znatno zaostajajo.

Anketa ni mogla nuditi dovolj gradiva o tem, kakšne metode notranje delitve so prišle do izraza v sprejetih pravilnikih. Glede na to ni moč z gotovostjo sklepati, da kako veliki meri se sprejete metode delitve zares bistveno razlikujejo od dosežanega nagrajevanja in v kako veliki meri so prešli z izplačevanja po tarifni postavki

in normi na delitve čistega dohodka.

Številna anketirana podjetja so že izdelala osnutke pravilnikov o notranji delitvi. Iz ankete je razvidno, da so v 42% anketiranih podjetij izdelali osnutke pravilnikov, čeprav so v tem številu delno všteti tudi tisti primeri, kjer so že sprejeli nove pravilnike. To kaže, da so se v podjetjih resno lotili izdelave pravilnikov o notranji delitvi in da je pri številnih prišlo to delo že v zaključno fazo. Najbolj zaostajajo komunalna in obrtna podjetja, sledijo pa podjetja grafične in lesne industrije.

Številne anketirane gospodarske organizacije, kar 92 odstotkov le-teh, so začele ustnavljati posebne komisije ali

KOMUNALNE BANKE ZA ZDAJ BREZ SAMOSTOJNOSTI

Pred meseci, ob začetku reorganizacije kreditnega in bančnega sistema, so gospodarske organizacije pričakovale, da jim bo nova funkcija komunalnih bank v marsičem olajšala in poenostavila doberšen del njihovega poslovanja. Te banke naj bi namreč postale neposredni kreditorji gospodarstva na področjih, ki jih zajemajo. Zaradi znanih restriktivskih ukrepov, ki so bili uveljavljeni v zadnjih mesecih, se ta pričakovanja niso uresničila. Dodeljevanje kreditov, predvsem za obratna sredstva, je ostalo v rokah Centralne Narodne banke FLRJ v Beogradu, medtem ko se vloga komunalnih bank omejuje le na tehnično plat posredovanja kreditov, za katere pa morajo komunalne banke prevzeti polno jamstvo in odgovornost.

Ta dokaj nerazumljiva praksa je postala zlasti očitna zdaj, ko je Narodna banka FLRJ zaupala komunalnim bankam, da razdelijo dodatna kreditna sredstva (večinoma po njenih nalogih), določena z letošnjim družbenim planom.

Z željo, da našim bralcem predstavimo celovito podobo, smo zaprosili za odgovore nekatere zastopnike bančnih zavodov

ristnike kreditov. To je težko razumljivo, da bi tamkaj bolj poznali problematiko in položaj določene gospodarske organizacije, kot pa ga poznajo republiške centrale Narodne banke oziroma komunalne banke na področjih, kjer prizadete gospodarske organizacije delujejo.

Lahko povem še to, da smo pred kratkim imeli sestanek v Glavni centrali Narodne banke v Beogradu, kjer je naša republiška centrala izrazila svoje pripombe in pomisleke glede sedanjega načina razdeljevanja sredstev. Odgovorili so nam, da gre za prehodne ukrepe in da bodo predvideno obliko razdeljevanja sredstev prek Uprave Narodne banke FLRJ verjetno kmalu nadomestili s tem, da bi posle prevzele republiške centrale Narodne banke.

Iz tega odgovora nemara lahko povzamemo, da se samostojnost komunalnih bank pri dodeljevanju kreditov verjetno ne bo kdovekak povečala...

Ob zviševanju proizvodnje v naših gospodarskih organizacijah so le-tim seveda potrebna višja obratna sredstva. Doslej so gospodarske organizacije lahko dobivale posebne kredite za obratna sredstva (sezonske kredite za odkup kmetijskih pridelkov, kredite za povečani obseg proizvodnje itd.). Razen tega so si vsaj med letom pomagale tako, da so nerazporejena sredstva iz čistega dohodka uporabljale kot obratna sredstva.

Ze lani, zlasti pa letos, so se razmere precej spremenile. Z ene strani so na to vplivali restriktivski ukrepi, ki so jih uveljavile banke, kar naj bi sicer stimuliralo gospodarske organizacije, naj vlagajo čim večja sredstva v poslovni sklad za obratna sredstva. Razen tega je z novimi predpisi določeno, da morajo gospodarske organizacije odvajati v centralne depozite 70 % čistega dohodka po polletnem obračunu. Gre torej za odvod tistih sredstev, ki so jih gospodarske organizacije lahko časno uporabljale kot obratna sredstva. Tista gospodarska organizacija, ki hoče dobiti kredit za obratna sredstva, pa mora vplačati na posebni račun (tudi depozit) še 50 % preostalih nerazporejenih sredstev. Naposled so v podjetjih uvideli, da komunalne banke nimajo denarja, da bi jim pomagale; če drugače ne, vsaj v primerih, ko gre za razne sezonske kredite. Tako zdaj romajo odgovorni predstavniki gospodarskih organizacij v Narodno banko v Beograd, iščejo in utrjujejo zveze, trkajo od vrat do vrat in nazadnje povedo, da so uspeli boljše, kot bi — denimo — v svoji domači banki. Sicer prav isti zastopniki podjetij povedo, da so s svojimi bankami v najboljših odnosih, da bi jim te banke gotovo pomagale, če bi mogle. Ker pa ni tako, si pač oni sami pomagajo, kakor vedo in znajo...

Gre torej za stvar, ki je nedvomno tudi vredna temeljitega razmisleka in ki prav v posebni luči osvetljuje sedanje razmere v našem bančnem sistemu. MILAN GOVEKAR

nalnim bankam tako, da je vnaprej določila, v kakšnem obdobju morajo komunalne banke odobriti kredite iz dodatnih kreditnih sredstev. S tem je Narodna banka v nasprotju z novimi zakoni še nadalje obdržala funkcijo neposrednega kreditiranja gospodarstva, medtem ko se vloga komunalnih bank omejuje le na tehnično posredovanje pri razdeljevanju kreditov.

Stališče predsedstva je, da je treba takšno obliko centraliziranega razdeljevanja kreditnih sredstev takoj opustiti in omogočiti komunalnim bankam ter njihovim organom družbenega upravljanja, da pričnejo v skladu z njihovimi intencijami smotno razdeljevati kreditna sredstva tja, kjer jih gospodarstvo najbolj potrebuje.

Predsedstvo je naposled ugotovilo, da zaradi znatnih odvodov sredstev komunalnih bank v centralne depozite razmere na področju kreditiranja obratnih sredstev še vedno niso urejene in so zaradi tega potrebni hitri ukrepi pristojnih organov.

Ko smo se oglasili na Direkciji za kreditiranje gospodarstva pri Centrali Narodne banke za Slovenijo, smo pri direktorju tovarišu Ivanu Lahajnerju izvedeli to-le:

»Omenjena dodatna kreditna sredstva je razdeljevala posebna komisija, ki so jo sestavljali zastopniki Zveznih sekretariatov za finance in za industrijo, Zvezne industrijske zbornice in glavne centrale Narodne banke FLRJ. Kolikor vem, bo v prihodnje, dokler ne bo res podrobno izdelan novi sistem organizacije našega bančništva, te posle opravljala Uprava glavne centrale Narodne banke FLRJ.

Sodim, da je kritika komunalnih bank glede sedanjega načina razdeljevanja omenjenih sredstev popolnoma upravičena. Razumljivo je, da bo tudi v prihodnje ostal neki organ, ki bo razdeljeval sredstva med komunalne banke. Toda za to je moč najti neki ključ, razdelilni sredstev in ne, kakor se je dogodilo zdaj, da komisija v Beogradu imensko določi ko-

lektivov pa ni odgovorilo na to vprašanje. Odgovor na vprašanje, kakšen značaj imajo ustanovljene ekonomske enote, je moč v doberšni meri dobiti, če vidimo njihovo velikost, ki je eden izmed elementov za tako ocenjevanje.

Če vzamemo za osnovo eno izmed nujno potrebnih komponent za ustanovitev ekonomskih enot — čimbolj neposredno upravljanje delavcev — lahko upravičeno postavimo vprašanje: mar je moč doseči učinkovito neposredno upravljanje in razpolaganje z družbenimi sredstvi v enotah, ki štejejo manj kot 15 delavcev (pri 78 % anketiranih podjetij imajo najmanjše ekonomske enote manj kot 15 delavcev)? Mimo tega se je pokazalo: če ima najmanjša enota v nekem podjetju, ki je navadno glede tega izjema v podjetju, več kot 30 ali celo več kot 60 delavcev, je najpogostejše največja enota tega podjetja ogromno telo, kjer je težko doseči neposredno sodelovanje delavcev pri upravljanju.

Značilno je, da obstaja v precejšnjem številu podjetij, kar v 27 % anketiranih, usmerjenost k drobljenju ekonomskih enot. Opaziti je bilo, da imajo največje enote v nekaterih podjetjih manj kot 30 delavcev. Podatki navajajo k razmišljanju o tem, če so v posameznih gospodarskih področjih, dejavnostih in panogah zares našli pravi optimum za ekonomske enote, ki ustrezna načinu poslovanja in delovnemu procesu. Praksa je pokazala, da v enotah, ki imajo več kot 150 delavcev, ni moč izvajati neposrednejšega upravljanja ali pa da je moč doseči v glavnem zelo skromne rezultate na tem področju. Iz ankete je videti, da ima 23 % anketiranih podjetij v največjih enotah več kot 150 delavcev, po 1000 in še več delavcev pa je v največjih ekonomskih enotah nekaterih industrijskih, gradbenih in prometnih podjetij.

Določeno število kolektivov. 18 % anketiranih, je sprejelo pravilnike tudi v ekonomskih enotah. Glede na to, da je potrebno najprej sprejeti pravilnike podjetja in šele nato pravilnike za ekonomske enote ter

BOMBAŽNA TKALNICA VIŽMARJE - STKALA

Koledar in vreme kažeta začetek jeseni. V bombažni tkalnici Vižmarje zaskrbljeno poslušajo vremenske prognoze za krajše in daljše obdobje in drže fige, da bi ostalo vsaj še nekaj časa lepo. Zakaj v skladišču jim leži 30.000 metrov neprodanega blaga za ženske poletne obleke. In v njih toliko in toliko milijonov dinarjev, ki bodo do prihodnjega poletja zamrzili, če se na hitro ohladi.

Neprijetna reč, posebno ker blaga še ne smejo prodati, čeprav so ga stkali v začetku poletja. Če četrti mesec namreč čakajo, da Zvezni urad za cene odobri predlagano prodajno ceno.

Medtem so dobili iz Zveznega urada za cene troje pismen. Naduse zanimivih pismen.

V prvem, kak mesec po poslani prošnji za odobritev predlagane cene, so vižmarske tkalce obvestili, da iz prošnje ni razvidno, ali se predlog ujemlja s cenami podobnih artiklov.

Tkalci so se začudili. Po njihovem bi Zvezni urad za cene moral imeti pregled nad njihovim cenikom, ker je pač vse cene sam potrdil. Brez posebnega truda bi torej lahko ugotovil, ali predlagane cene za poletno žensko blago niso preveč navile. Razen tega: čemu jim niso te navidezne pomanjkljivosti takoj sporočili? Po predpisu smejo namreč prodajati blago po predlagani ceni, če tisti, ki prošnje rešujejo, en mesec ne zahtevajo kakih pojasnil ali če jih ta čas ino in glasno ne zavrnejo.

Bombažna tkalnica Vižmarje na je beograjsko pismo prejela, tik preden je minil en mesec...

POLETNO BLAGO ZA — ZIMO

KER JE VSE POLETJE ČAKALA NA ODOBRITEV CENE

Zaželeno pojasnilo so na vrat na nos odpisali, da ne bi še sami po nepotrebnem zavlekli prodaje blaga.

Minil je teden, minila sta dva tedna, trije, in že so upali, da je zadeva v redu, ko pride iz Zveznega urada za cene drugo pismo: »V dopisu ste pozabili navesti ugodnosti, ki jih nudite kupcem. Kolikšen rabat ste jim namenili?«

Vižmarski tkalci so še bolj debelo pogledali. »Ali nam ne bi že v prvem pismu mogli tega sporočiti?« so se jezili. Upanje, da bodo v kratkem razprodali uskladiščeno blago, je svet za mesec dni splavalo po vodi.

Tako so tkalci mislili. Bilo je po drugače. Malo preden je minil tretji mesec, je prišlo iz Beograda tretje pismo: »Prošnjo za odobritev cene ste pozabili kolkovati. Pošlite kolek za petindvajset dinarjev.«

Zdaj se vižmarski tkalci niso več samo čudili, ampak so začeli preklinjati: »Zaradi takšnega ničnega koleka homo ob milione. Nikdar doslej nismo prošeni za odobritev cen, kolikovali in nihče nas ni obvestil o tej novosti! Kaj naj drugega mislimo, ko da brijejo norce iz nas?«

Zahtevani kolek so seveda takoj poslali. Toda medtem je

minila poletna sezona. Zdaj teče četrti mesec nestrpnega čakanja. Če ne pride novo pismo in se administrativci na Zveznem uradu za cene še česa ne spomnijo, bo tovarna konec septembra le smela prodati poletno blago.

Samo to je še vprašanje, kdo ga bo pokupil. Trgovina se iz istih razlogov kakor industrija brani večjih zalog nesezonskega blaga. V najboljšem primeru, se pravi, če ostane še nekaj časa lepo vreme, ga bo odkupila po — znižani ceni. In kolektiv, ki ga je izdelal, ga bo verjetno tako tudi prodal, ker mu pač ne kaže drugega. Za zimsko proizvodnjo si je treba zagotoviti obratna sredstva...

Prodaja po znižani ceni pa pomeni pri 30.000 metrih blaga milijonsko izubo, s katero se delavci Bombažne tkalnice Vižmarje težko sprijaznijo. Ker je pač niso sami krivi.

Primer in osamljen, je pa zelo značilen. In ob njem se vsiljuje vprašanje, ali še lahko nadzor nad cenami prepuščamo nekaj uslužbencem, zbirakratiziranemu administrativnemu aparatu, ki ne nosi nobene materialne odgovornosti za nevestno delo, čeprav z njim povzroči še tolikšno škodo. M. K.

KORISTNA POBUDA NA SEJI SVETA ZA TURIZEM IN GOSTINSTVO OLO LJUBLJANA

BREZ POPOLNIH PODATKOV

ni mogoče utemeljevati potrebe po hitrešem razvoju našega turizma

Seja sveta za turizem in gostinstvo OLO Ljubljana. Referent here poročilo o realizaciji plana v gostinstvu in turizmu za prvo polletje letošnjega leta. Naštevila številke in indekse, navaja razna druga pojasnila. Če tokrat pustimo ob strani konkretne številke, lahko zapišemo zgolj to, da je omenjeni svet razpravil o polletni realizaciji plana gostinstva in turizma dokaj pozno: z dvema in pol mesecema zamude oziroma točneje 14. septembra dopoldne.

Po poročilu so se oglasili k besedi tudi člani sveta. Povedali so nekaj misli o tem in onem in zdelo se je, da bo prva točka dnevnega reda vsak čas mimo. Pa je spregovoril še zastopnik ljubljanske turistične podzveze:

»Poročilo pravzaprav govori le o gostinstvu.« je dejal. »Mislim, da je bila turistična dejavnost omenjena le mimogrede in površno, s podatki o številu nočitev oziroma penzionskih uslug. Toda zavoljo turizma se ne poveča samo naval po hotelih in gostiščih, naraste tudi cestni promet (povečana prodaja bencina), trgovina v poletnih

mesecih skokoma zvišuje promet in realizacijo, nastopi naval na nekatere obrtne usluge, itd. itd. Vse te in druge dejavnosti pomenijo vir dohodkov. Kje so podatki o tej, manj upoštevani, vendar gotovo ne nepomembni turistični dejavnosti?«

Podobno so potem spregovorili tudi ostali člani sveta. Nazadnje se je vsem zdelo, da je poročilo res pomanjkljivo in enostransko. Ko je eden izmed članov sveta pol za šalo, pol zares pripomnil: »Mislim, da treba na pametno zbiranje podatkov.« je svet soglašal z njegovo ugotovitvijo.

njih prejemkih večji od 1:7 in gredo do 1:117.

Primerjava minimalnih in maksimalnih najnižjih prejemkov ter minimalnih in maksimalnih najvišjih prejemkov, dopolnjena z dvema, tremi osnovnimi indikatorji iz podatkov zaključnih računov za leto 1960 kaže, kako je v sedanjem trenutku zares nujno potrebno računati na primerjavo uspehov gospodarjenja do pogojev in uspehov gospodarjenja sorodnih gospodarskih organizacij. Tako kaže na primer analiza podatkov za podjetja živilske industrije, da je povprečni prejemek v enem podjetju večji od povprečja, dosežnega v drugem, to pa kljub temu, da so pri prvem dosegli dohodek, ki je na delavca za 43 % manjši, čisti dohodek pa za 46 % manjši kot pri drugem, čeprav ima prvo podjetje na razpolago 10 odstotkov več sredstev na delavca.

Anketa je — če jo gledamo v celoti — dala silno koristne rezultate. Kaže na to, da je potrebno nekatera vprašanja, kot na primer vprašanje kriterija za ustanavljanje ekonomskih enot, njihove velikosti in materialne osnove ter težnje v zvezi z gibanjem razponov in višine osebnih dohodkov še podrobneje proučevati, da bi čim bolj realno razumeli sedanje stanje.

Po teh, bržčas nepričakovanih pripombah se je znašel v zadregi načelnik oddelka za gospodarstvo, kajti njegov oddelek je zbral gradivo za poročilo. Dejal je:

»Poročilo bi bilo lahko bolj obširno in kompleksno obdelano, če mi ne bi bilo naročeno, naj ga skrajšam, kolikor je mogoče! (Ali morda manjka papirja...?). Manjkajoče podatke pa bomo, potem ko se bomo posvetovali s statistiki glede same metodike dela (nekaj torej vendarle manjkal), nedvomno že lahko vključili v poročilo o realizaciji plana turizma in gostinstva v prvih devetih mesecih letošnjega leta.«

Predlog, kako naj bi razvzvali gordijski voz, ki so ga nepričakovano odkrili na tej seji, je svet soglasno sprejel.

Preden so prešli na naslednjo točko dnevnega reda je eden članov z največjo resnostjo izjavil dvojce:

»Predlagam, da pošljemo naše statistike na študij metodologije turistične statistike nekam v inozemstvo. Lahko posredujemo naslov nekega strokovnjaka v Švici.«

Ob tem predlogu se je svet samo kisló nasmešnil.

»Drugič — rad bi povedal, kar mi že dolgo leži na srcu. Na turizem in gostinstvo gledamo, zlasti pri investicijah, največkrat bolj mačehovsko. Toda zakaj? Ostalo gospodarstvo, na primer industrija, lahko svoje elaborate in investicijske programe zmerom zagovarja z dovolj oprijemljivimi in točnimi podatki. Mi pa imamo samo tistih nekaj pokazateljev o gibanju prometa, dohodka na zaposlenega, števila nočitev in še nekaj podobnih. Tisti posredni vpliv, ki ga imata turizem in gostinstvo na trgovino, obrt, promet (pa tudi obratno), ni nikjer izkazan. Drugod po svetu, na primer Švicariji, imajo vsako teh reči lepo izkazano z indeksi. Dokler tega tudi mi ne bomo imeli, bo razvoj našega gostinstva in turizma bolj odvisen od razumevanja na podlagi dobre volje, namesto na osnovi ekonomskega računa...«

Člani sveta so prikimali tem besedam.

Če se bo svet zavzel za primernejšo in popolnejšo metodologijo obdelovanja gostinskih in turističnih podatkov in če bo to uresničeno, bo že to pomenilo velik uspeh za nadaljnji razvoj našega turizma.

M. G.

RIBJA MOLČEČNOST

Občinski finančniki so ugotovili, da z denarjem za šolstvo ne bodo srečno zvozili do konca leta, če občani ne prispevajo nekaj malega iz svojih žepov.

Občinski ljudski odbor je vzel novico na znanje, se o njej tudi pomenil in se prepričal, da res ne bi šlo brez pomoči občanov.

Na nekaj pa je kratko malo pozabil, namreč, da bi se moral o tem pogovoriti še s tistimi, ki naj bi dali denar. Ljudi je postavil pred gotovo dejstvo: od mesečnih prejemkov so jim prvega odtrgali 2,82% za dopolnilni proračunski prispevek.

Prizadeti kakopak ne vriskajo od zadovoljstva nad tem samovoljnim posegom v njihove denarnice. Za malo se jim vidi, da si občinski možje niso vzeli toliko časa, da bi prišli k njim in jim rekli: »Fantje, ta in ta učila moramo

kupiti za naše šole, pa je zmanjkalo denarja.« Ali: »To in to šolo je treba adaptirati, gradbeni material in delo sta se podražila...« Ali: »V občinskem proračunu smo predvideli za plače naših prosvetnih delavcev. Končno gre za naše otroke, za to, da se bodo v redu šolali...«

Če bi se takole pogovorili z njimi, bi malokdo ugovarjal, najmanj pa tisti, ki pošiljajo otroke v šolo ali pa jih še bodo, posebno če bi jim še dokazali, da je občinski denar iz rednega proračuna res porabljen za nujnejše stvari, kot je šolstvo. Če pa še to ni bilo mogoče, pa naj bi se vsaj kasneje oglašili v delovnih kolektivih in pojasnili, zakaj so uvedli dopolnilni proračunski prispevek in čemu je namenjen denar, ki ga občina odteguje od zaščitnikov.

Tako modrujejo delavci in se vprašujejo, kdaj se bodo občinski možje otresli ribje molčečnosti v zvezi s svojo novo odločitvijo.

ZAVAROVANI POGUM

Prijazno jo je sprejel. Celo stol ji je ponudil nasproti svoje delovne mize.

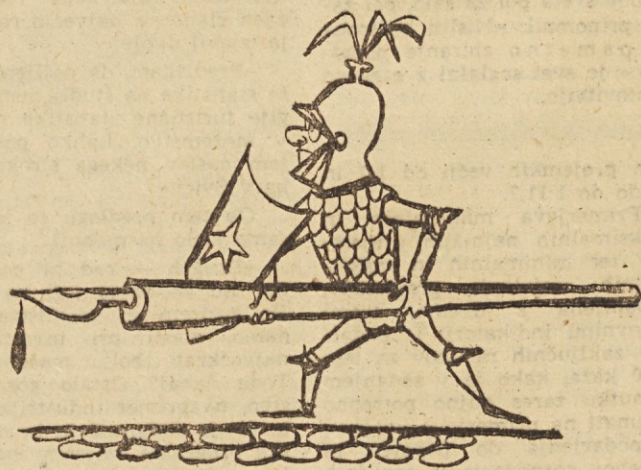
Sledila je dolga samoizpoved, iz katere je poslušalec razvidel, da ima delavka prav.

»Na vaši strani sem,« ji je dejal. »In prepričan sem, da se bo stvar uredila, kakor je treba. Pomagal vam bom pri tem in za tovarniški list napisal oster članek.«

Delavka ga je zaverovano poslušala, samo še to je želela zvedeti, kdaj bo članek objavljen.

Poslušalec se je ob tem njenem vprašanju smrtno zresnil. Kakor da bi njegovi možgani razmišljali o življenjsko važnih rečeh.

»Veste, ni lahko seči v žerjavico po kostanj. Mimorede se opečeš. Prej si morava zavarovati hrbet. Če se ga ne da v naši tovarni, in očitno v tem ne bova uspela, pa kje drugje... Stopite no še na Zvezo ženskih društev,

pa še kam! Prepričan sem, da vam bodo pritrdili. Potem se nama ni treba ničesar več bati.«

Delavka bi ga rada vprašala, česa naj bi se bal, ko vendar sam pravi, da je prepričan v upravičenost njenih zahtev. Pa mu tega ni rekla. Navsezadnje bi ji lahko še zameril. Obljubila mu je, da ga bo ubogala in v roke sta si segla kot dobra tovariša, ki se skupaj borita za pravično stvar.

Mogoče je obljubljeni članek že izšel v tovarniškem listu. Mogoče je tudi zelo pogumno napisan.

Pogum pa ima stotero nians. Lahko se je junačiti, če veš, da ti nekdo ščiti hrbet. Članek pa vsekakor ni prej izšel, preden pisec ni zvedel, da je delavka našla drugje močne zagovornike. Potemtakem se lahko samo še vprašamo, ali je bil članek sploh še potreben in pišče pogum se spremeni v nepotrebno zvonjenje po toči.

H KRONIKI TEDNA SO PRISPEVALI:

1. Občinski ljudski odbor Grosuplje — MARIOLA KOBAL.
2. Železarna Jesenice — MARIOLA KOBAL.

NJEVOI KARIERI JE ODKLENKALO

Poklical ga je, ga nasršeno pogledal in zarohnel:

»Kaj pa to pomeni, a?«

»Kaj?« se je začudil in se skoraj spremenil v vprašaj. »Za kaj gre?«

»Za vaše natolcevanje, klevetanje, opravljanje. Svarim vas! Jezik je že marsikoga pokopal, in če rečem marsikoga, res mislim marsikoga.«

Šef gospodarsko-računskega sektorja je povzdignil svoj glas in še enkrat zlog za zlogom dejal:

»Sva-rim vas!«

»Dobro,« je dejal, »začniva spet od začetka, za kaj gre?«

Šef je odprl beležnico in se prijel za palec:

»Prvič, vi ste na sestanku ekonomske enote klevetali naše poslovanje in trdili da zapravljamo devize in da se naši vodilni uslužbenci sprehajajo po tujini v svojo korist in v škodo podjetja.«

Prijel se je za kazalec:

»Drugič, vi ste rekli, da riba pri glavi smrdi.«

Prijel se je za sredinec:

»Tretjič, rekli ste, da nikoli ne veste, zakaj ob mesecu dobite denar, ker na kuverti ne piše koliko dobite za to in koliko za ono, in pri tem ste uporabili izraz...« (pogleda v beležnico) »... malomarnost uslužbencev in njihova lenoba.«

Prijel se je za prstanec:

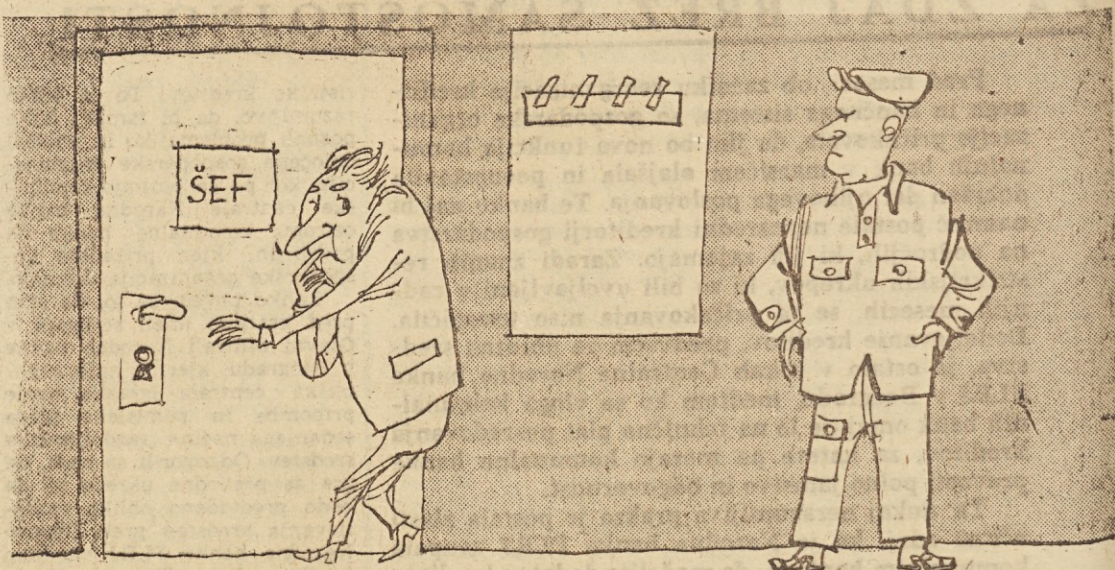
»Četrtič, hujskali ste delavce proti vodstvu in uporabili izraz...« (pogleda v beležnico) »... podjetje ni molzna krava« kar je letelo na nas, vodilne tovariše.«

Prijel se je za mezinec:

»Peti, kaj takega si ne dovolim in naj se zgodi kar koli, ne dovolim si.«

Končno je obtoženi prišel do besede:

»Prvič in drugič in tretjič in četrtič in peti,« je dejal, »na sestanku sem res govoril in povedal sem nekaj tistega, kar ste trdili in še marsikaj, česar ne veste. Dejaj sem, da mečemo devize skozi okno in navedel primer: dva tehnika smo poslali za šest mesecev na prakso v tu-

jino in ko sta se vrnila sta nam pokazala fige in šla v službo drugam, mi pa smo se pod nosom obrisali za denar, ki smo ga porabili zanju. Rekel sem, da je bilo takšnih primerov precej, omenil pa sem zadnjega, kajti tista dva tehnika sta delala v našem oddelku. Tudi o kuvertah, v katerih prejemamo plačo, sem govoril, saj o tem govorimo že dobro leto, pa so vse naše zahteve, da bi vedeli, zakaj do-

nikogar hujskal, nisem govoril o ribi in njeni glavi niti o molzni kravi in sploh o nobenem pripadniku živalskega rodu.«

Šef se je pognal s stola:

»Kaj niste... Ničesar niste... Nedoroden angelček... rekli ste...«

»Nisem rekel!«

»Rekli ste! Imam točne informacije. Lahko dobesedno citiram vaše stavke.«

Glej, si je mislil, nekdo pri

razšla. Šef je v delavnico, pa mu delo ni dišalo. Spet in spet je premleval njun razgovor in vedno bolj je bil prepričan, da je nekaj pozabil, nekaj najpomembnejšega.

Vrnil se je v pisarno in tajnica mu je rekla, naj počaka, ker se šef pogovarja z nekom in ko je čakal, se odpro vrata šefove sobe, vidi hrbet človeka, ki ponavlja:

»Seveda je rekel, tovariš šef, rekel je, na lastna ušesa sem ga slišal...«

Bil je človek, ki mu pravijo podlasica, in ki so ga napodili že iz vseh oddelkov, ker ni bil za nobeno rabo, končno pa so ga poslali k njim in jim zabičali, da mu morajo dati kakšno lažje delo.

Odrinil ga je in stopil v sobo. »Glejta,« je dejal, »nekaj sem pozabil. Zakaj bi se vrtela okrog tega, kaj je kdo rekel in kako je kdo rekel. Zakaj bi bil posrednik med vami in tistim, ki nekaj pove, tale revček. Pridite na naš sestanek in sami boste slišali o vsem, kaj kdo misli, predlaga in graja.«

Včera so spet imeli sestanek in kar dobro so se pogovorili. Med njimi je bil tudi šef gospodarsko-računskega sektorja.

Podlasica pa je ždel v kotu, boljšal v tla in molčal.

Njegovi karieri je odklenkalo.

JANEZ VOLJČ

bivamo denar, bob ob steno.

In govoril sem, da moramo sedaj, ko smo ustanovili ekonomske enote, spremeniti tudi sistem upravljanja in se vsi zanimati za vse in da bomo manj delili, če bomo slabo gospodarili.

Nisem pa nikogar klevetal,

tež zadevi laže in ga je vprašal:

»Od kod pa ste dobili te informacije?«

»To je moja zadeva!«

»Zdi se mi, da je tudi moja!«

Spet sta začela: »Rekli ste!«, »Nisem rekel!« in tako dalje naprej, dokler se nista vsa zaripla

SKRB ZA ČLOVEKA

»Skrb za človeka je ena osnovnih dejavnosti naše aktivnosti in zanjo smo v preteklem letu in bomo v prihodnjem letu vlagali vse svoje moči.«

(Iz referata predsednika izvršnega odbora sindikalne podružnice na njenem občnem zboru.)

I. Pride človek v sindikalno pisarno in potoži:

»Tovariši, tako ne gre več naprej. Takrat, pred pol drugim letom, sem se mu na sindikalnem izletu zameril, mojstru, ja, zato sem se mu zameril, ker sem dejal, da bi precej tistega, kar on počne, znal tudi jaz in še marsikateri v naši tovarni; tako v hecu sem mu to dejal, človek blekne, pa ne pomisli, ja... Če je pa česnal, da bi se tovarna podrla, čje njega ne bi bilo. Jaz pa sem tisto zini; bil je izlet in vse ostalo... Zdaj pa imam hudiča! Rečem belo, on pravi črno, rečem črno, on pravi belo. Če naredim tako, pravi drugače, če naredim drugače, pravi, ne tako! Včera mi je dejal, naj... ja, rekel je: »Storil bom vse, da boš pobral šila in kopita...«

Tovariši, pomagajte!«

II. Pride človek v sindikalno pisarno in pravi:

»Tovariši, za šolo gre za polletni tečaj. Že lani sem vložil prošnjo, pa so mi odgovorili, naj ne bom hud, v našem oddelku pač, po mnenju delovodje, ne potrebujejo visokokvalificiranih. Letos sem spet

vložil prošnjo in spet so mi jo odbili. Po mnenju — delovodje. Povedal sem mu, kaj sodim o tem njegovem »mnenju«, in tudi drugi so mu povedali, da se je prijel za ta mali prst na roki in je rekel, da »dokler bo tale mugal, ti ne boš šel v šolo« in da »v šolo tišče lenuhi« in da me v oddelku nujno potrebuje. Tako je že storil s tremi in zdaj še z menoj in vsi vedo, da zato, ker se boji konkurence.

Tovariši, pomagajte!«

III. Pride človek v sindikalno pisarno in reče:

»Tovariši, ne grem pa ne grem! To je kaprica obratovodje. Pravi, da me v njegovem obratu ne potrebuje in da bodo ukinili moje delovno mesto, pa ni res; in tudi če bi ga ukinili, bi ga samo za nekaj dni; vsi vedo, da ima on za bregom nekaj drugega, da bi rad vsilil svojega človeka, nekega svojega znanca, mene pa izrinil, ker sem mu takrat, na sestanku, rekel, da se bolj zanima za čenče kot pa za proizvodnjo. Zdaj me, kvalificiranega strugarja, pošilja v skladišče.

Tovariši, pomagajte!«

Nekaj tednov po zadnjem klicu na pomoč se sestanek izvršni odbor sindikalne podružnice.

Predsednik poroča:

»Po vprašanju treh primerov slabega odnosa, ki so sicer izjemni — pri nas pa res ne moremo govoriti o pojavu slabega odnosa med vodilnim kadrom in ljudmi od spodaj — sem v preteklem obdobju poklical na

razgovor tovariše, ki jih ti primeri tangirajo, in to...«

Našteva:

»V dveh primerih je sindikat s svojo družbeno-politično močjo uspel stvari izravnati in pobotati sprte strani, le v enem primeru, ko gre za grožnjo odpusta, nam kljub vsej naši prizadevnosti ni uspelo rešiti problema. Zato spričo nastale situacije predlagam, da izvolimo komisijo, ki naj bi ji zaupali ta primer. V komisijo predlagam...«

Našteva.

»Komisija bi pri svoji aktivnosti morala imeti pred očmi skrb za človeka in interese kolektiva kot celote, stvari bi se morala lotiti preudarno, proučiti bi morala, kako naj usmerimo našo dejavnost, da bi pro-

blem zadovoljivo rešili. Predlagam, naj se komisija konstituiruje jutri, tako da bi lahko na prihodnji seji, ki bo čez 14 dni, poročala zaradi našega nadaljnega ukrepanja. S tem zaključujem sestanek.«

P. S. Tik pred zaključkom našega lista smo prejeli pismo, v katerem nam predsednik omenjenega podjetja piše:

»V zvezi z izjavami okrog reševanja treh primerov slabega odnosa, ki smo jih dali vašemu dopisniku, vam sporočamo, da se je v zadnjem času pojavilo mnenje, da smo se tožadevnih stvari lotevali z napačnega konca in da ne bi smeli kot pravijo, krpiti starega sistema upravljanja, ampak uveljaviti nov sistem, ki bi zagotovil, da bi delavci v ekonomski enoti sami imeli dotične pravice in odločali o teh problemih. S tem v zvezi smo že iz vrst našega odbora izvolili komisijo, ki bo proučila to mnenje in v kateri so tovariši...«

Našteva.

JANEZ VOLJČ

KO JE NAŠA KONFEKCIJSKA INDUSTRIJA PRED DVEMA LETOMA IZDELALA ZA 45 MILIJARD DINARJEV RAZNIH IZDELKOV, SO IZRACUNI POKAZALI, DA SO PROIZVAJALCI V TEM LETU ZARADI BOLJSIH IZKORISTKOV BLAGA PRIHRANILI 5,5 MILIJARD DINARJEV. PRI KLASIČNI IZDELAVI, TOREJ PRI OBRATNI PROIZVODNJI OBLACIL, BI SE NAMREČ NABRALO ZA TOLIKšno VREDNOST ODREZKOV IN DRUGIH ODPADKOV. ZARADI INDUSTRIJSKEGA NACINA PROIZVODNJE (KRAJSI ČAS IZDELAVE) SO PODJETJA KONFEKCIJSKE INDUSTRIJE PRIHRANILA SAMO PRI IZDATKIH ZA OSEBNE PREJEMKE NADALJNIH 7 MILIJARD DINARJEV. DRUGO K DRUGEMU: ŽE OB SEDANJEM NAČINU PROIZVODNJE, KO VSAK DE LA VSE, JE BILA KONFEKCIJA POVPREČNO ZA 28 % CENEJŠA OD OBLACIL, KI BI JIH IZDELALI KROJCI IN SIVILJE.

SEDEMDESET ODPSTOTKOV NEZADOVOLJNTH

Naša konfekcijska podjetja so lani predelala v perilo in druga oblačila 28 % tkanin, ki smo jih izdelali v naši državi. Po predvidevanjih zveznega družbenega načrta se bo omejen delež konfekcije do 1965. leta povečal na 43 %. Obenem pa bo tolikanj narasla proizvodnja raznih tkanin, da bomo tedaj, v primerjavi z minulim letom, v povprečju povečali porabo tekstila od 4,74 na 7,17 kg na prebivalca. Drugače povedano: omenjeni podatki govorijo, da že zdaj slaba tretjina našega prebivalstva oblači konfekcijo! Ob koncu 1965. leta pa naj bi to veljalo za polovico naših državljanov. Da bo jasna primerjava z razvitejšimi deželami: v ZDA na primer oblači konfekcijo 90 % prebivalstva. V večini zahodnoevropskih držav so že leta 1957 dosegli letno porabo 9 kg tekstila na prebivalca.

V sedanjem razdobju gospodarskega razvoja bomo torej navzlic vsemu tudi glede konfekcije v marsičem napredovali. Seveda pa potrošniki se niso in nemara tudi še ne bodo tako kmalu povsem zadovoljni glede izbire barv, vzorcev, kakovosti in cen konfekcijskih izdelkov. Proizvajalci in trgovci niso nikoli v zadregi, če je treba poskušati opravičiti in prekaliti krivdo na druga ramena. Končna posledica tega »prijateljskega prepričevanja« pa se zrcali v naslednjih približnih podatkih: vsa jugoslovanska podjetja konfekcijske industrije imajo na zalogi za 10 do 15 milijard dinarjev gotovih izdelkov! Te zaloge, ki se kopičijo v tovarniških skladiščih ali pa v industrijskih prodajalnah, predstavljajo v povprečju vrednost trimesečne proizvodnje. Ponekod, kjer so imeli manj sreče pri realizaciji prodaje, pa zaloge pomenijo tudi vrednost polletne proizvodnje. Da pa imajo potrošniki prav, ko trdijo, da konfekcija ne zadovoljuje, dokazuje dovolj zgornjo samo tale podatek, izrečen na letošnjem posvetovanju o oblačenju v Beogradu: z interneto anketo so v industrijskih prodajalnah konfekcije (v vsej državi jih je okoli 500), ugotovili, da je 70 % nakupovalcev odšlo praznih rok samo zato, ker jim velikost oblačil ni ustrezala!

Konfekcija torej tarni, da ima velike ali prevelike zaloge, hkrati pa tako rekoč odganja kupce. Kje so vzroki?

NIKAKOR NE ARBITRI

Se preden poskusimo odgovoriti na gornje vprašanje, kratko pojasnimo: nikakor ne mislimo presojati ali so zaloge v konfekcijski industriji v vsakem oziru prevelike. Vemo namreč, da prodaja konfekcije predstavlja svojstven problem, da so potrebna znatna obratna sredstva, če naj bo zagotovljen zadovoljiv izbor izdelkov. Prodajalne morajo namreč imeti na zalogi najrazličnejše velikosti posameznih vrst oblačil, med njimi tudi takšne, ki jih kupci zahtevajo le poredkoma (na primer za izrazito visoke postavice in podobno).

Poleg tega bomo pustili ob strani lahko konfekcijo (gre predvsem za perilo), saj je glede tega naš potrošnik v glavnem že zadovoljen.

BESEDA PROIZVAJALCEV

»Vsi, od naših najvišjih organov navzdol, se ukvarjamo s problemi konfekcijske industrije,« pravijo proizvajalci, »pa ne pridemo nikamor. S filozofiranjem ne bomo pričarali denarja, ki je pri celi stvari edinole važen. Torej...«

Sicer so se načelno že zednili, da bi razvoju in razmahu konfekcije najbolj pripomogli s tem, da bi industrija, trgovine in komune s skupnimi močmi začeli odpirati konfekcijske veleblagovnice, ki bi z izborom izdelkov vseh proizvajalcev, pripravile zadovoljivo ponudbo vseh vrst oblačil. Tak način prodaje bi seveda terjal, da bi se proizvajalci začeli specializirati za posamezne vrste izdelkov. Žal se te zamisli zelo počasi in težko uresničujejo. V Sloveniji se resneje pripravljajo na ustanovitve dveh konfekcijskih bla-

čprav pustimo ob strani raven zaloga gotovih izdelkov, je vendarle očitno, da bi industrijska podjetja z razprodajami sezonskega blaga in izdelkov, ki so prišli iz mode, lahko sprostila znatna obratna sredstva. Neelastičnost na tem področju — če upoštevamo samo obresti na poslovni sklad — pa naše proizvajalce precej drago in težko prizadene.

● Nazadnje se konfekcijska podjetja pritožujejo še nad proizvajalci tkanin. Ne tarnajo samo glede slabega izbora (tkalnice se branijo izdelovati manjše količine, če da se jim to ne izplača), ampak res težko dobijo kvalitetnejše vrste blaga po primernih cenah. Tako pač vsa konfekcijska podjetja kupujejo v glavnem enake ali zelo podobne vrste in kvalitete blaga, pa so zato glede barv in vzor-

prihranili. Kar je še posebej zanimivo: prav nič jih ni sram povedati, da so se tega zavedeli pravzaprav šele zdaj, ko nastajajo težave z zalogami in obratnimi sredstvi.

...»NAPRIJED« PO NOVM

V tej zagrebški tovarni računajo letos na 5 milijard bruto produkta. Eno tretjino svojih izdelkov bodo izvozili. Za tuji trg izdelujejo moško konfekcijo v 36 različnih številkah. Za domači trg so za letos pripravili 60 različnih modelov. Vsa moška in ženska oblačila izdelujejo v šestih osnovnih številkah, v prodajo pa prihajajo prve vmesne številke. Vsak model pride na trg v treh osnovnih barvah in v 3 do 6 različnih vzorcih vsake barve. Tako si to podjetje vzlic zadregi s prodajnim prostorom prizadeva, da bi čimbolj zadovoljila potrošnike. Potem: da v prihodnje ne bi zamujalo sezone, so se odločili, da mora njihova nabavna služba sama pokazati več iniciative, če tega nočejo pokazati proizvajalci tkanin. S tkalnicami zdaj sklepajo pogodbe za točno določene kvalitete blaga, za ekskluzivne vzorce (konec »uniform«) in za pravočasne roke.

In dalje — v podjetju opazajo, da konfekcija iz kvalitetnih vrst blaga kar skopni iz prodajal. Po drugi strani kupci zahtevajo obleke iz umetnih tkani, kot so terilen in podobne. Zato bodo uvozili večjo količino diolen prediva. Stkali jim ga bodo v tekstilni tovarni v Majšperku ali v Novoteksu, kar jim, kot pravijo, obeta kvaliteto.

Naposled še: za podjetje ni racionalno, da bi proizvajalo prav vse, kar lahko uvrstimo pod pojem konfekcije. Zato so sklenili kooperacijske pogodbe z več manjšimi proizvajalci, ki so prevzeli nekatere vrste izdelkov, ki jih je »Naprijed« opustil. Razen tega razmišljajo kako bi proizvodni postopek še naprej specializirali in čimbolje izkoristili prenovljeni strojni park.

Tako v »Naprijedu« kanijo poslati nekaj bodic tekstilem in konkurentu. Pravijo, da ena lastovka še ne prinese pomladi, naznani pa jo vendarle...

ZA SEDAJ LE POBOŽNA ŽELJA...

Veliko je že bilo napisanega o polkonfekciji. Razumljivo je,

da bi bila taka oblačila nekaj dražja od sedanje konfekcije, ker bi bila praktično izdelana po meri. No, to ostaja le pobožna želja potrošnikov. »Dokler ne bomo imeli dovolj velikih prodajal in v njih zadostne izbire, o polkonfekciji sploh nima smisla govoriti«, zatrjujejo proizvajalci. »Take priko-

POVEDAL JE, DA MU JE SUKNIČ VSEC, TUDI KUPIL BI GA. CE BI MU BIL PRAV. PRODAJALKA NI MOGLA POMAGATI. SAJ TRGOVINA NIMA DELAVNICE. KJER BI KONFEKCIJO PRILAGAJALI KUPCEVI POSTAVI.

jevalne delavnice bi bile nasploh predrage, ker bi glede na skromno izbiro oblačil, ki so zdaj na razpolago v konfekcijskih prodajalnah, bila potrebna prevelika popravila!

Takšne besede proizvajalcev konfekcije pomenijo največjo samoobtožbo, saj s tem sami priznavajo, da dandanes potrošnik kupuje konfekcijo, ki mu ne pristoji najbolje, hkrati pa dokazujejo, da se tovrstna industrija še vedno razvija nenačrtno, stihljivo in brez posluha za želje in potrebe bodočih kupcev konfekcijskih izdelkov. Drugače rečeno: zdi se, da naša konfekcijska industrija ob vsem govorjenju o načrtih, željah, potrebah in težavah, še vedno zavestno proizvaja samo ožji krog potrošnikov in da še vedno čaka, da bo kdo drug v njenem imenu pomagal razvozlati in urediti njene težave. Očitno

pa je, da bo treba bržčas le malo bolj odločno pomesti pred lastnim pragom!

»MALENKOSTI«

Na poslovanje konfekcijskih blagovnic, ki naj bi omogočile potrošniku to veliko razkošje, da bi se lahko oblekel od nog do glave po lastnih željah in svojem žepu primerno, bomo morali najbrž čakati še nekaj časa. Jasno pa je, da bi bilo hitrejše odpiranje tovrstnih prodajal in veliko korist tako proizvajalcev kot trgovcev in kajpak potrošnikov. Toda navzlic težavam s sredstvi je moč tudi v sedanjih pogojih izboljšati izbiro konfekcijskih oblačil. To je moč doseči bolj z organizacijskimi kot z materialnimi intervencijami!

Zakaj se na primer proizvajalci tako trmasto oklepajo proizvodnje kompletnih moških oblek. Pa se zgodi, da je kupcu suknjič prav, hlače pa predolge ali prekratke ali preširoke in zaradi tega kupec raje odide praznih rok, ker ve, da bo popravilo pri krojaču drago plačal in še dolgo bo moral čakati. Zakaj ne bi kupec med oblačili iste barve, kroja in cene, izbral tisti suknjič in tiste hlače, ki mu najbolj pristojajo, zraven bi vzel še denimo rezervne hlače v isti barvi, ki jih zdaj ne more nikoli dobiti itd., itd.?

Ko smo v zagrebški tovarni »Naprijed« poskusili dobiti odgovor na to vprašanje, so odgovorili, da to ni slaba ideja. Verjetno se bodo za to odločili v najkrajšem času, kajti prav zdaj zaključujejo proučevanje tržišča glede na podobne »malenkosti«.

In namesto zaključka: tudi iz teh bežnih utrinkov in misli je razvidno, da se začarani krog, v katerem se vrtijo proizvajalci in kupci konfekcije, počasi že odpira. Kdaj se bo do konca odprl, pa je seveda odvisno predvsem od tega kdaj bodo proizvajalci spoznali, da so njihovi izdelki pravzaprav namenjeni potrošnikom in da morajo zato vselej in v največji možni meri prisluhniti njihovim željam in potrebam.

MILAN GOVEKAR

PROIZVAJALCI KONFEKCIJE TRDIJO, DA BI LAHKO BOLJE USTREGLI POTROŠNIKOM. ČE BI IMELI VEČ PRODAJNEGA PROSTORA. V TEH BESEDAH JE GOTOVO NEKAJ RESNICE. SAJ V MAJHNI PRODAJALNI NE MORE BITI PRAVE IZBIRE.

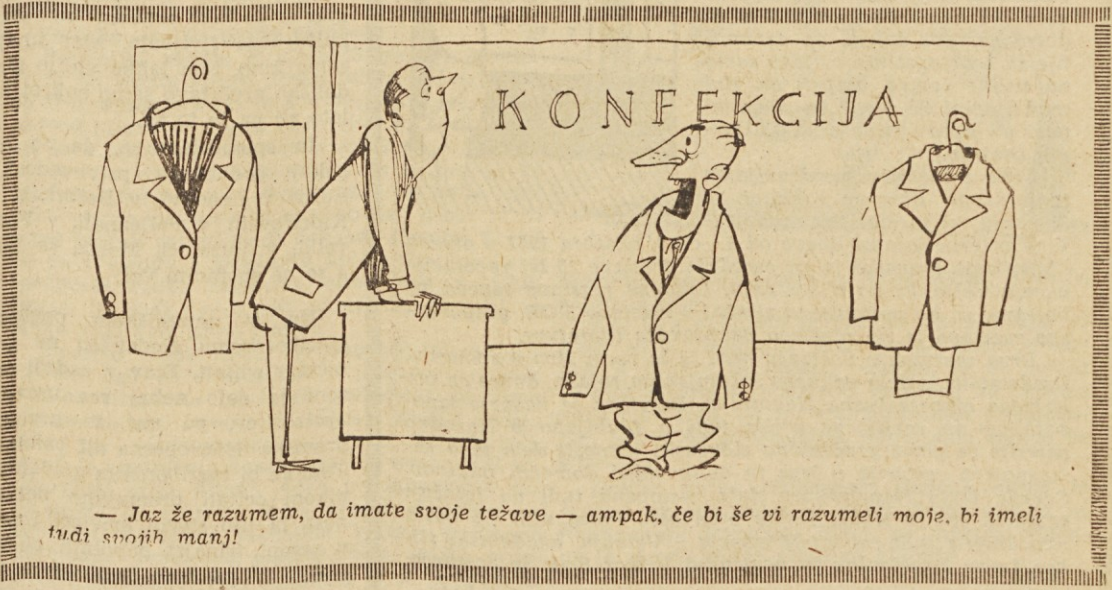
Z OTROŠKO KONFEKCIJO JE NAJVEČ TEŽAV. TEKSTILNE OSTANKE MENDA POKUPIJO SIVALNICE STANOVANJSKIH SKUPNOSTI IN INVALIDSKA PODJETJA. KI PA ZAVOLJO MAJHNIH ZMOGLJIVOSTI SPET NE MOREJO ZAGOTOVITI IZBIRE.

cev svojih izdelkov precej uniformirana.

Omenili smo že velike prihranke, do katerih pride zavoljo industrijske predelave tkanin. Če k temu pristojemo še to, da mnoge surovine kot na primer bombaž upoštevamo in da na račun boljše izkoristka pri industrijski predelavi blaga ni treba upoštevati toliko surovin, so tudi v naših razmerah prednosti konfekcije več kot očitne. Toda — proizvajalci trdijo, da brez znižanja družbenih obveznosti (v sedanjem gospodarskem sistemu ima konfekcija izmed tekstilcev še najbolj ugodne pogoje poslovanja!) ne morejo še bolj poceniti konfekcije in jo s tem kajpak ob vzporednem izboljševanju kvalitete in izbire izdelkov še bolj približati potrošnikom. Vendar take trditve ne drže povsem.

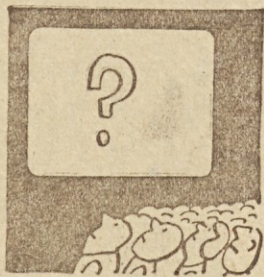
»VARTEKSOV« PATENT IN...

V tovarni »Varteks« so že dlje časa ugotavljali, da imajo pri krojenju oblačil velike odpadke. To predvsem zatagadelj ker so krojili najprej eno velikost, potem drugo itd. Če bi hkrati krojili eno večjo in eno manjšo številko, bi blago lahko bolje izkoristili. Tako so tudi storili in prve milijončke so že

TA TEDEN SMO IZBRALI

»Obtožujem«

»Dreyfus je izdajalec. Taka je obsodba vojnega sodišča in od te obsodbe je odvisen ugled naše armade, naše vlade, Francije. Dreyfus je že kot Zid krivec.« Tako je govoril minister vojske Francije Mercier leta 1895, po obsodbi francoskega Vojnega sodišča, ki je obsodilo nedolžnega francoskega generalštabnega oficirja Alfreda Dreyfusa zaradi vojnega izdajstva na dosmrtno ječo.

Dreyfusova afera je povzročila ostra nasprotja ne samo v Franciji, razburila je vse poštene in napredne ljudi sveta. Emil Zola je ob njej napisal svojo znamenito poslanico »Obtožujem«, v kateri je povedal, da so člani francoskega generalštaba in minister vojske z Dreyfusovo obsodbo »zavestno povzročili enega najtežjih pravnih zločinov stoletja«.

Režiser Jose Ferrer, ki v filmu igra tudi glavnega junaka, je verno prenesel na filmsko platno celotno zgodovinsko dogajanje v Franciji v obdobju 1894–1935. Film je torej veran zgodovinski posnetek brez večjih umetniških pretenzij. Tudi glavnega igralca bomo bolj ohranili v spominu po njegovi znameniti vlogi Ciranoja de Bergeraca, kakor nesrečnega Alfreda Dreyfusa.

I. B.

»Jezik iz zemlje«

Poezija Daneta Zajca sodi med vidnejše sodobne stvariteljske pojave. Njegova nova pesniška zbirka »Jezik iz zemlje« (Cankarjeva založba, Ljubljana), kaže ne samo na pesnikovo intenzivno delo, temveč tudi na vsebinsko in oblikovno moč. Čeprav, razumljivo, raste iz idejno podobne atmosfere kot prva, so vendar poedine pesmi dokaj bolj pretehtane in, hote ali nehoti, tudi oblikovno izraznejše.

Zal se na tem mestu ne moremo spuščati v podrobnejši pregled, omejiti se moramo le na nekaj obrobnihih impresij.

Močno, frapantno in intenzivno deluje na bralca zadnja pesem v zbirki. Verzi »Kralja« se gotovo dvigajo v sam vrh naše pobožne poezije. Brez sleherne šablone in pretiranih marinistično-baročnih metafor, ki jim Zajc večkrat ne more pobegniti, tečejo vrstice v intenzivnih, doživljenjskih in originalnih podobah. Zares silovita pesem. V »Črnem dečku« je prav tako močno zapisan motiv osamelosti, motiv, ki daje odlični ton celotni zbirki. Dalje: »Dva«, »Ribe«, »Tvoja noč«, »Mrtvi bori« (pesem, ki nazorno kaže na nov način doživljanja in drugačen odnos do motiva, ki v naši literaturi ni ravno redek). »Svetnik« ipd. Skratka vrsta močnih, intenzivnih, bogatih, vrednih pesmi. Zal začetni ciklus »Cotška okna« spričo pretežno baročno nabrekli, večkrat forsirane metaforike, nekoliko spodje vrednote celotne zbirke. Morda prav ta ciklus opozarja na latentno nevarnost, ki že ves čas spremlja Zajčovo pesniško ustvarjanje.

M.-i.

»September v Križankah«

S »Septembrom v Križankah«, ali bolje s koncertom opernih arij v njegovem okrilju, se je pričela letošnja koncertna sezona. Pravzaprav neuraden začetek, zakaj abonmaji Slovenske filharmonije (med katerimi zamenjamo isčemo popularne ali ljudske ali kakršne koli podobne) »stopijo v veljavo« šele prihodnji mesec. Tako smo torej v prijetnem sobotnem večeru (16. septembra, Letno gledališče) skušali poslušati premišljeno sestavljen program opernih melodij in krajših simfoničnih skladb. Skušali, pravim, ker je hrup cestnega prometa zlahka premagal moči filharmoničnega orkestra. To neveselost (poznamo jo nekoliko že z letošnjega Ljubljanskega festivala) ter nadobudne domisleke paglavcev izza zidu zaplujemo v oči tek prirediteljem, ki naj v bodoče vendar že poskrbijo za mir in nemotenost.

Občinstva se — kljub pričakovanju — ni nabralo dovolj za veliki križevniški auditorij. O vzrokih lahko pravzaprav samo ugibamo. Morda je bila kriva sobota, morda počitniško vzdušje, ki ga še vedno prinašajo lepi septembrski dnevi. Spored je bil očitno in zavestno popularen, tedaj primeren za nezahtevno, toda kulturno zabavo.

Nastopili sta sopranistki Vilma Bukovecova in Zlata Gašperšičeva, tenorist Rajko Koritnik in baritonist Miro Gregorin.

Razstava v Šoštanju

Ne vem zakaj, toda vsaka likovna razstava v naših manjših mestih in krajih na podeželju se nam zdi neizmerno dragocena in potrebna, kot dokaz, da zanimanje za umetnost ni omejeno samo na velike centre, ampak da živi med ljudmi ne glede na oddaljenost od tako imenovanih kulturnih centrov.

Tako z veseljem pozdravljamo tudi drugo likovno razstavo v Šoštanju, ki jo marljivo organizatorji pripravljajo za dneve od 1. do 8. oktobra 1961 v okviru občinskega praznika in pa osrednje proslave 20 let revolucije okraja Celje, ki bo v Šoštanju. Likovna razstava seveda ne bo sama in bo postavljena skupaj z razstavo NOB, gospodarsko razstavo in pa razstavo partizanske literature.

Prva razstava v Šoštanju nam je še vsem živo v spominu. Predstavila je dela velikega šoštanjskega rojaka, danes že pokojnega kiparja Ivana Napotnika. Razstava je kasneje izpolnjena in razširjena prišla tudi v Ljubljano v Narodno galerijo in prvič predstavila slovenski javnosti dela tega samosvojega rezbarja v lesu in oblikovalca domačih motivov. Seveda bodo Napotnikova dela zastopana tudi na letošnji razstavi, saj so stvari trajne vrednosti. Poleg njih pa bosta razstavljala tudi ravnatelj muzeja v Velenju, akademski slikar Lojze Zavolovšek in neutrudni Viktor Kojc iz Šoštanja.

F. Z.

SNG Maribor

Alternativa pred vrati

»Naše gledališče je edina tovrstna ustanova v vsej severovzhodni Sloveniji in je zaradi tega tudi njegovo poslanstvo izrednega pomena«, pravijo v mariborskem gledališču. »Na vsem tem področju ni niti enega polpoklicnega odra, vso gledališko umetnost tako reprezentira poleg nas samo nekaj amaterskih družin«.

Tako pravijo. In priznati je treba, da je v teh njihovih besedah veliko resnice. Res, poslanstvo Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru je izredno. Njegovo zaledje se razteza od Slovenjega Gradca od Črne, preko Raven, Dravograda, vse dravske kotline tja do Sentilja in Konjic, preko Ptujkega polja in Slovenskih Goric, globoko v Pomurje, tja do Radgone, Murske Sobote, do Lendave.

In bržčas ni treba še posebej pripovedovati, da tako mislijo tudi vsi tisti, ki so kakorkoli odvisni od tega njegovega poslanstva.

Saj bi molčal, a so me izzvali. Mislim namreč, da so vendarle malce prehudo navlekli kolega iz Mladine. Če bi mu odkrili vse svoje karte, če bi mu pokazali tudi tisto drugo plat medalje, potem bržčas ne bi bil zapisal v svoj list:

»Repertoarji so pripravljeni, deloma jih že študirajo. Le denarja — tega ni od nikoder. Primanjkuje ga za gostovanja, zmanjkuje ga celo za plače umetniškega osebja, da ne govorimo o dvorani, ki bi bila potrebna marsičesa, slej ali prej bo treba škripajoče stole nadomestiti z novimi ...

ni od tega njegovega poslanstva. Pa vendar ...

Vsebinska tega »vendar« so pravzaprav besede, ki sem jih slišal na Svetu za kulturo okraja Maribor;

Ze vsa leta, pravijo, na Svetu vedno znova premlevajo, kako bi spravili gledališče malo večkrat iz domače hiše. Opera, drama in balet, a od vsega ima pravzaprav samo Maribor nekaj. Tam pa, kjer so že tako odrezani od vsega kulturnega življenja, kjer imajo samo kino, tam lahko vidijo gledališko predstavo samo enkrat na leto ali pa še to ne.

In spominjam se, da so mi nekaj podobnega pripovedovali ljudje v Lendavi, v Beltincih, v Kidričevem, v Poljčanah, v Podvelki, v Vuzenici. Morda se kje, a se ne spomnim več.

Ne, v umetniškem pogledu mariborskemu gledališču ne gre ničesar očitati. Prav v zadnji sezoni je dalo nekaj res uspešnih uprizoritev, pa naj že gre za dramska dela, operna ali baletna. Tudi če bi mariborskim gledališčnikom očitali premajhno delavnost, bi jim storili krivico. Imeti v sezoni trinajst popolnih abonmajev z osmimi dramskimi in osmimi opernimi predstavami, imeti razen tega še šest skrajša-

nih abonmajev, imeti vsega skupaj 352 predstav v sezoni — to je navsezadnje precej tudi za hišo, ki ima dramo, opero in balet.

Očitki so zato uperjeni drugam. V to, da se je mariborsko gledališče vse preveč zaprlo v lastno hišo. Vse, kar je za svoje neposredno zaledje prispevalo v minuli sezoni, je bilo šest skrajšanih abonmajev, 88 predstav na gostovanjih in — če odštejemo gostovanja v Ljubljani, Celju, Osijeku, Reki, Trstu, Kopru in Novem Sadu — obisk enaindvajsetim krajem v domačem okraju in murskosoboškem.

V tem vsaj ni moč primerjati mariborskega gledališča s celjskim. Celjsko gledališče je namreč pripravilo za svoje zaledje kar osem popolnih abonmajev, obiskalo je štiriintrideset krajev. Mariborska drama pa je bila veliko skromnejša: šest skrajšanih abonmajev in obisk v dvajsetih krajih.

Spomnim se, da smo zadnjič zapisali prav v našem listu, da je večina igralcev celjskega gledališča izpolnila povprečno normo — 80 predstav — že v januarju.

Ali pa je navsezadnje vendarle kriv denar?

Gledališče je dobilo v letošnjem letu toliko sredstev, kot so zaprosili na osnovi svojega predračuna, pripovedujejo na Svetu za kulturo. Vseh 140 milijonov so družba 8,3-kratno vsoto.

Vendar to še ni vse. Okrajni ljudski odbor je ustanovil poseben fond šestih milijonov dinarjev, iz katerega lahko črpa gledališče svoja sredstva za gostovanja po okraju. Na vsak dinar dohodka pri prodanih vstopnicah, lahko gledališče vzame iz sklada štiri dinarje. Za gostovanje po Pomurju pa je gledališče dobilo iz sklada za pospeševanje kulture pri Izvršnem svetu LRS za vsako predstavo 50.000 dinarjev.

Na ceno slehernega sedeža v mariborskem gledališču prispeva družba 8,3-kratno vsoto.

In baje so na Svetu za kulturo že razpravljali o tem, da bi dali še tistih nekaj milijonov pa bi imeli gledališče zastoj.

Tako tudi pri dotacijah ni moč postaviti paralele s celjskim gledališčem. Za vso svojo dejavnost — všteti vsa gostovanja — je le-to dobilo samo 38 milijonov dinarjev.

Tako se nehoti vsiljuje vprašanje, ali ni vendarle vsemu temu krivo gospodarjenje?

Gledališče je ustvarilo lastnih sredstev za 11 odstotkov, drugih 89 odstotkov sredstev pa je prispevek družbe, pripovedujejo v upravi mariborskega gledališča.

Kako bo v prihodnje z dotacijami, še ne vedo. Mislijo pa, da jim bo okraj še vedno dal ta sredstva, saj gledališče mora najti dokončno svoje pomembno kulturno poslanstvo po vsem mariborskem okraju. In še dalje. Tja do Pomurja sega zaledje njihovih hiš.

In nehoti se vsiljuje vprašanje, ali ni za tistih 89 odstotkov nezanimanja za gospodarjenje v lastni hiši pravzaprav krivo zapiranje v lastno hišo. Celjani so na primer za manjša sredstva veliko več gostovali, dvignili so lastni dohodek na 23 %, letos pa ga bodo baje že na 30 %!

KRSTNA PREDSTAVA

»HEROICE«

Te dni so v ljubljanskem Mestnem gledališču zadnje vaje za krstno uprizoritev »Heroice« Vinka Strgarja. To bo istočasno otvoritvena predstava v domači gledališki hiši 30. septembra. Z istim delom bodo otvorili svojo sezono tudi Celjani, a ne v domači hiši, temveč v velenjskem kulturnem domu. Avtor tega novega dramskega teksta je uslužbenec tovarne »Iskra« iz Kranja.

Če pa v Mariboru vprašas, kolikšna je ekonomska cena sedeža v dvorani, ti ne vedo odgovoriti na vprašanje. In če vprašas, kolikšna je ekonomska cena sedeža na gostovanjih (posebej za dramo in posebej za opero), ti odgovorijo, da to zanje pravzaprav ni zanimivo vedeti.

Ni zanimivo vedeti. Prav, a ob tem poudarjati, da so osebni dohodki v mariborskem gledališču najnižji izmed vseh gledaliških hiš, da so umetniške doklade prav tako najnižje, da je nadnormno delo naravnost sramotno plačano za 100 preseženih točk samo 12.500 dinarjev, je vendarle malce nelogično.

Trpeti — po vseh izjavah so deč — zaradi nezadovoljivo urejenega načina nagrajevanja, a si iz njega ne pomagati — kdo bi to razumel!

Da se ne da? Celjani so dokazali obratno.

Z nečim se bo vendarle treba sprijazniti. S tem namreč, da se ni moč izolirati od družbe in dogajanja v njej. Umetnost ni bila doslej nikoli tako vzvišena, da bi bila vzdignjena nad materialno bazo. Čemu potemtakem zavirati vsakršno gospodarjenje? Čemu se zapirati v domačo hišo, ko vse neposredno zaledje naravnost kriči po gledališču?

Res, repertoar je sestavljen že čez teden, dva bo premiera Grabnerjeve drame Mimo narčja. Se tri domača dela: Igorja Tokarja Svetloba in sence, Mikelovja Administrativna balada in Do brčanihno Skupno stanovanje. Nato Brechtova Mati Koraja, Anouilnova Skušnja in starega Goldanija Sluga dveh gospodov. In Golijev Jurček za najmlajše. Na komornem odru bodo doživele premiero Smoletove Igrice. Pa večer francoske dramatike.

In v operi? Dva baletna večera. Carmen, Don Juan, Nabucco. Prodana nevesta... Noviteti pa Blaža Arničja Vojna in mir ter Stirijski grobjanini.

A prepričan sem, da bi kaj od tega, če ne vse, želeli videti tudi v Lendavi, v Beltincih, v Kidričevem, v Poljčanah, v Podvelki, v Vuzenici...

Repertoarji so izdelani, deloma jih že študirajo. Denar pa... Da, alternativa je pred vrati, tudi pred vrati naših gledališč. Samoupravljanje in gospodarjenje s sredstvi, vsekakor pa več sodelovanja gledališkega kolektiva pri reševanju lastnih notranjih problemov pa tudi pri obravnavanju kulturne politike svoje ustanove.

BOJAN SAMARIN

Kinematografiji in ekonomiki

ZAPISKI

Ponovno Radeške igre na prostem

Pred leti so po zamisli režiserja Ivana Pešca, ki režira v Radeških igrah preko štirideset let, uprizarjali na prostem vrsto ljudskih iger in operet. Zanimanje za te predstave je bilo takrat razširjeno vse do Celja in Brežic. Na predstavo »Miklova Zala« pa so se pripeljali gledalci celo z Raven na Koroškem. Kasneje so Radeške igre zamrle.

Letos so letno telovadišče »Partizana«, kjer so bile te predstave, preuredili. Režiser Ivan Pešec pa je zopet začel oživljati svoj teater na prostem. Ukvarja se s pripravi na uprizoritve »Desetega brata«, dejavnost v preteklih letih je navdušila za gledališče številne gledalce iz domačega kraja, ožjega in širšega okoliša, zato bo gotovo tudi drugo leto ob ponovni otvoritvi predstav Radeških iger zanj veliko zanimanje.

Pester kulturni teden v Braslovčah

Pretekli teden je bil za Braslovčane svojevrstni praznik. Poročno društvo je pripravilo program pestrega kulturnega tedna. Naj omenimo samo nekaj prireditev: veseli večer, za katerega je lahko prodali še več vstopnic, če bi bilo več prostora; dva dneva so predvajali slovenske filme; v gosteh pri njih so bili celjski gledališniki z dramo »Korczak in otroci«; sledil je koncert domačega pevskega zbora itd. Braslovčani so pokazali, da zelo radi obiščejo kvalitetne kulturne prireditve, zato bodo gotovo tudi v bodoče hvalno sprejeli podobne rezultate prizadevanja domačega prosvetnega društva.

Kdo so zainteresirani za usluge DU v Litiji

Precejšnje zanimanje ljudi iz litijske občine za dodatno izobraževanje daje upati, da bo letošnji program DU uresničen. Ta ustanova deluje sicer šele drugo sezono, a vendar je že letos pripravila precej obširen program družbene in splošne vzgoje. Naj naštejemo samo nekaj: večerna in mladinska politična šola, predavanja za člane ZK, za vodstva krajevnih organizacij SZDL, predavanja v ljudski tribuni, seminarji za člane organov delavskega in družbenega upravljanja, po naročilu gospodarskih organizacij seminar s področja družbeno-ekonomskega izobraževanja, šola za starše, tečaji in seminarji s področij zdravstva, kmetijstva, naravoslovnih ved, književnosti, zgodovine, zemljepisja itd.

Program pa bo seveda težko izvesti, če ne bo DU prejel le občinskega sklada za šolstvo primernih sredstev za izvajanje splošno izobraževalnega programa, oziroma če ne bodo gospodarske, politične in družbene organizacije kot zainteresirani za družbeno, ekonomsko, politično in ostalo vzgojo prispevali za to potrebnih sredstev.

ogrožen. To se zdi le malce preveč za lase privlečena trditve. Če bi se uvedle te takse, bi to najbolj neposredno prizadelo predvsem manjše kinematografe, in to zaradi večjih najemnin za tuje filme, kar bi bila nujna posledica novih taks.

Te takse bi lahko konec koncev imele tudi pozitivno vlogo, če bi ta denar služil za boljše notranje poslovanje distribucijskih in proizvodnih podjetij, vendar ne bi smele prizadejati kinematografov, vsaj manjših ne. Seveda pa bi bilo treba za upravičenost teh taks najti drug vzrok kot pa »ogroženost domačega filma«.

Kako naj bo ogrožen domači film, če se proda, kupi in predvaja vse, kar se proizvede, čeprav finančni uspeh ni tako dober, za kar pa niso krivi kinematografi, vsaj povečini ne. Kakšna favorizacija tujega filma je neki, če vemo, da gre za reklamo in propagando domačega filma mnogo več sredstev kot za tujega, če vemo, da se domači film vedno bolj uveljavlja med občinstvom, če se je na primer število domačih filmov v obdobju od 1956 do 1960 povečalo za 52 %, tujih pa za 2 %, število predstav pa za domači film za 158 %, za tuje pa za 21 %. Dokler ne bo domača filmska industrija veliko, veliko večja, ni zanjo vsaj s te strani resnično

stičnih pričakovanj filmske industrije glede dohodkov in njo škodo kinematografov in njihovega obstoja. Saj je prav, da vsi skrbimo za razvoj domačega filma, na vse drugo pa le ne smemo pozabiti, ker gospodarjenje, in to smotrno, je potrebno povsod.

Novi konkurenti

Novi predlog zakona med drugim tudi omogoča, da podjetja za predvajanje filmov in druge družbene organizacije, če se jih več združi v poslovno združenje, lahko sami nabavljajo filme v tujini. To je sicer res liberalizacija in sproščena konkurenca v prometu s filmi. Vendar pa preveč široko razumevanje take usmeritve nekaterih kinematografskih podjetij lahko škoduje njihovi osnovni nalogi: skrbi za pravilno programsko politiko, za kulturno predvajanje, pri nadaljnjem obnavljanju starih tehničnih sredstev in dvoran ter graditvi novih, ker bodo vsi napori in sredstva šli za druge namene. Zakaj takšne predpostavke? Ali bi bilo na primer smotrno, da dobimo v Ljubljani, kot se že slišijo glasovi, še eno filmsko uvozno podjetje, z vsemi potrebnimi filmskimi strokovnjaki, ki bi lahko uspešno vodili delo podjetja, katerih pa nimamo ravno v izobilju, podjetje, ki bi verjetno zaradi razumljivih finančnih težav uvažalo predvsem tako imenovane

komercialne filme. In to ob tem, ko se v Ljubljani že zdaj ne moremo pohvaliti z kdo ve kako dobrim programom, obenem pa se ne moremo pritoževati na solidnost »Vesna filma«. Take vrste konkurenca bi verjetno prej škodila, kot koristila, čeprav ne zanikamo možnosti, da pa je lahko konkurenca na solidni osnovi, z upoštevanjem umetniške vrednosti filma, tudi pozitivna. Vprašanje je samo v preostalih in smotrni odločitvi za tak korak.

Pa se za konec povrnimo spet na — kakor za koga — predlog zakona. Strokovni odbor pri Trgovinski zbornici LRS je predlagal še nekaj sprememb in med njimi naj navedemo nekatere. Da bi napravili konec hladni vojni okoli podnaslavljenja filmov, bi bilo prav, če bi to tudi uzakonili (da bi to le uspelo!), prav tako pa naj bi z zakonom določili, če že ne moremo imeti kulturnih plakatov za filme, da morajo imeti posamezni filmi vsaj enotne in pravilne naslove. Prav tako predlaga odbor, naj zakon opredeli vse predpise o kino dvoranih in še nekaj drugih.

Vse ostalo od izbora programa, idealnih upravnikov, programskih svetov pa do kulturnega predvajanja filmov (tistih malih malenkosti od čiste dvorane, umirjene glasbe, nemotene predvajanja pa do, da, do odpiranja oken) in podobno pa si bomo morali še nadalje urejevati sami. Preoptimistično?

V. SAMIDE

Priljubljen razmišljanje
Pripravlja se: nov zakon o kinematografiji.
Predlogi so: za uvedbo zaščitne takse na tuje filme, za zvišanje cen vstopnic.
Spravljajo se:
— upravniki majhnih kinematografov: kaj bo z nami?
— kino obiskovalci: ? (samo resignirano čakajo, ker kritik so že do grla sifi).

Menda je malo tako nehalen vlog, kot je pisanje o problemih reproduktivne kinematografije, kakor uradno imenujemo vse tisto, kar se dogaja pred in za filmskim platnom v kinematografiji. Ne zato, ker bi hoteli kogar koli prepričati, da je film samo umetnost in ne tudi gospodarska panoga. Ne, prav in nujno je, da film združuje oboje. Toda pisanje, kjer bi hoteli povedati in prepričati, da je film tudi umetnost in ne zgolj gospodarstvo, je velikokrat glas vpijočega v puščavi. Pa vendar, človek se nerad odpove tistemu, kar misli, da je prav in potrebno, čeprav ne zanika potrebe po čimboljše ekonomiki.

Zakon ni vse

Kadar koli smo v preteklosti brali ali govorili o težavah, ki jih imajo kinematografi, je bilo precej upravičenih ali neupravičenih kritik na račun zakona o kinematografiji. Temu zakonu zdaj tečejo poslednji dnevi. Pripravlja se nov, katerega predlog že kroži med ustanovami in ljudmi, ki jih zadeva. Mnenja so različna. Odobravanje, kritike in dodatni predlogi spremljajo to njegovo pot. Ne bi mogli še reči, kaj bolj drži, nekaj bežnih misli pa je umestnih in morda ne samo glede na zakon, ampak glede reproduktivne kinematografije nasploh.

Predlog novega zakona je v skladu z našim novim gospodarskim in družbenim sistemom. Napak pa bi bilo, če bi pričakovali, kot so nekateri mislili, da bo zdaj zakon rešil vse probleme. V zakonu so pač podani samo osnovni predpisi predvsem glede gospodarjenja, ki je nujno tudi pri filmu. Vprašanje pa je, kako homo znati te predpise pravilno dopolniti in prilagoditi vsem trenutnim in bodočim zahtevam filma kot umetnosti in kot gospodarske panoge.

Kaj torej predvideva novi predlog zakona — izbrali smo si samo nekatere značilnosti, ki neposredno zadevajo reproduktivno kinematografijo — in kakšne bodo posledice novih predpisov?

Dajatve, dajatve...

Kaj bo zdaj z nami, se sprašujejo upravniki in vodstva tistih, predvsem manjših kinematografov, ki so v lasti Svobod in drugih družbenih organizacij. Novi predlog zakona namreč določa, da so vsi kinematografi po splošni organizaciji z vsemi določenimi obveznostmi. Preplah je delno upravičen, ker so že zdaj manjši kinematografi, tako tisti, ki so v lasti družbenih organizacij, kot samostojna podjetja, imeli veliko težav zaradi dajatve. Neki izhod pa bo le treba najti. Morda to niti ne bo tako težko, če bo dovolj razumevanja in iznajdljivosti.

V Kranju (verjetno še kje), na primer, sploh niso čakali, da bi jih novi zakonski predpisi prisilili na spremembe. Združili so šest kinematografov v eno podjetje in konec je bilo, vsaj v glavnem. Težav z ekonomiko in kulturo. Skupne dajatve, manjši izdatki, boljši izbor, boljša koordinacija programskih politike, vse zato, ker pač vsi skupaj kupijo samo en film za šest kinematografov. Tako združenje si bodo morali omisliti verjetno tudi drugod. Drugače najbrž ne bo šlo, če nečemo zapreti nekaj manjših kinematografov in se tako odpovedati kulturnemu poslanstvu filma v manjših krajih.

Ta kulturna vloga je bila že doslej in bo še nadalje malce v nevarnosti. Ne da bi hoteli pretirano ponavljati stare ugotovitve, pa je zaradi večjega poudarka ekonomske plati prav, da spei opozorimo na vlogo upravnikov, ki bodo — ob pomoči programskih svetov, katerim daje tudi novi predlog zakona pomembno mesto — morali biti le vedno bolj odgovorni tudi za program in kulturno predvajanje filmov. Znano je, da se marsikateri upravniki, in to celo v večjih mestih, prav malo brigajo za te stvari, morda zato, ker so povečini premalo razgledani

na področju filmske kulture, kar pa jim zaradi morebitnega dobrega ekonomskega poslovanja le malokdo očita. Ob pravilnem razumevanju vloge filma pa se da združiti obe strani v zadovoljstvo vseh (spet vzemimo za primer Kranj, kjer ni preprek in so celo z lastnimi sredstvi in posojilom zgradili eno najmodernejših dvoran pri nas, v Mariboru in morda še kje pa se lahko pohvalijo z močnim in upoštevanim programskim svetom).

Več predstav, manj dobička

Večina kinematografov kljub vsem dajatvam še vedno posluje z dobičkom. To pa velja samo za večje, medtem ko manjši niso v nič kaj zavidičnem položaju. Strokovni odbor za kinematogra-

Kinematografsko podjetje v Kranju je z lastnimi sredstvi zgradilo eno najmodernejših kino dvoran pri nas, kar se nekaterim drugim, enako velikim, še ni posrečilo

fijo pri Trgovinski zbornici LRS je izdelal anketo o finančnem stanju kinematografskih podjetij v Sloveniji. Ta anketa je sicer zelo nepopolna, ker se skoraj polovica podjetij ni odzvala niti niso vse številke realne (kar kaže res na veliko neodgovornost kino podjetij, saj gre vendar za njihove koristi), potrjuje pa dejstvo, da imajo večja podjetja še vedno dobiček, manjšim pa ta stalno upada ali pa delajo celo z izgubo. Za ilustracijo naj navedemo enega ali dva primera. Kino Poljane n. pr. je kljub večjemu številu predstav in obiskovalcev, višji ceni vstopnic, samo neznatno zvišanim stroškom poslovanja, a zaradi dvakrat višjega prispevka za domači film, večjega občinskega davka in večjih stroškov za najemninu filmov imel letos v prvem polletju manj dobička kot v istem obdobju lani. Zaradi istih vzrokov ima letos kino Trebnje izgubo in takih je še več. Torej kljub vsemu ne moremo biti preveč optimistični. Glede na sedanji in bodoči položaj kinematografov kot podjetij je isti odbor tudi predlagal, naj se v zakon vnese, da naj bodo vsa kino podjetja udeležena tudi pri dobičku distribucijskih podjetij. Seveda s tem ne bo vse rešeno, zlasti, ker se pojavljajo na obzorju grozotni oblaki. Za temi pa se skriva filmska industrija.

Domači film ogrožen

Da bi pokrila nekaj stroškov v vedno večji proizvodnji filmov, za katere pravi, »da jih kljub vsem zmanjšanjem stroškov, kljub prispevkom od (20 % od dohodka) kinematografskih podjetij, ne more v celoti pokriti«, predlaga filmska industrija oziroma zbor proizvajalcev te industrije uvedbo posebnih zaščitnih taks na tuje (zahodne) filme, češ da je zaradi nižjih nabavnih cen tujih filmov (2,5 do 5 milijonov, za domače pa od 12 pa tudi do 25) domači film »resno

nobene nevarnosti. Nevarnost pa bi bile takse in s tem povezane višje najemnine za kinematografe in njihov obstoj. S tem bi se še povečale že tako visoke dajatve domači filmski industriji s strani kinematografov, medtem ko lahko prispevajo za razvoj kinofikacije (kolikokrat obupno tarnamo o iztrošenih projektorjih, neprimernih dvoranah itd.) le minimalna sredstva. Ali ni mogoče, da bi filmska industrija našla še kake druge vire sredstev, morda z boljšim gospodarjenjem znotraj podjetij, če bi prenehala s proizvodnjo filmov, ki stanejo 150 ali celo 200 milijonov dinarjev. (Te pripombe ne veljajo za Slovenijo.)

Isto velja za višje cene vstopnic. Predvideva se, da bi se povprečna cena vstopnic povečala od 61 dinarjev letos na 90 leta 1965 in do 120 letno v Jugoslaviji po 7 milijonov kino obiskovalcev več. Cena bi se že zaradi večje najemnine filmov prav gotovo morala zvišati, toda vprašanje je, če bo zaradi takih cen, zaradi slabih in malega števila dvoran, projektorjev — o njih filmska industrija nič ne govori, mi pa bomo vedno bolj zahtevni glede na udobnost, pa še vedno več televizorjev bomo imeli — če bo po vsem tem res vsako leto 7 milijonov kino obiskovalcev več in s tem tudi toliko več dohodkov. Bolj verjetno bo število obiskovalcev ob takih pogojih padlo. Zato je tudi zvišanje vstopnine treba obravnavati previdno, istočasno z drugimi ukrepi za zboljšanje reproduktivne kinematografije.

Vsi ti ukrepi nihajo na konici, ki se zna nevarno nagibati v negativno stran, na škodo enih in drugih, na škodo preoptimi-

S SLAVO ZA KLOBUK

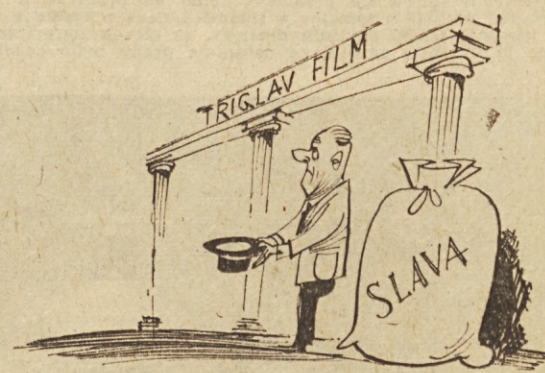
Sedli so za mizo. Trije naši največji filmski producenti. Dogovorili so se za solidarnost. Cim se enemu izmed njih proizvodna štrina kaj zmeša, bosta ostala dva solidarno ustavila delo. Prišlo bi na pomoč, da bi štreno skupaj razvozlagi, neprimernih dvoranah itd.) le minimalna sredstva. Ali ni mogoče, da bi filmska industrija našla še kake druge vire sredstev, morda z boljšim gospodarjenjem znotraj podjetij, če bi prenehala s proizvodnjo filmov, ki stanejo 150 ali celo 200 milijonov dinarjev. (Te pripombe ne veljajo za Slovenijo.)

Potem se je približalo letošnje poletje. Pula. Vsak je razvozlal svojo štreno na svoj način. Prvi si je polnil blagajno s komercialnimi filmi. Drugi je hotel kvaliteto. Tretji je menil, da je najbolje ubrati srednjo pot.

In tako smo na vratih oktobra. Poletnega zatišja v ateljeju prvega producenta bo kmalu konec. Drugi lahko počiva in se ob tem naslanja na poln koš puljske slave. Devet nagrad. (Slava je pojem, ki je v filmskih proizvodnji lani bil še opredmeten z milijoni. Letos, ko je vladala tolikšna solidarnost, pa so ukinili še producerske nagrade, menda zato, da ne bi imel kdo boljših materialnih pogojev kot drugi in bi zopet morali razvozlati nekogar štreno!) Tretji pa je v skladu s sredinsko potjo, opreznost in v zgodovini vedno neslavno, ostal brez puljskih trofejev, pa tudi denarnega vprašanja ni rešil in lahko zdaj dela samo načrte.

Bodimo resni. Samo tri nagrade proizvodni filmski hiši bi v najslabšem primeru prinesle Triglav filmu na letošnjem puljskem festivalu 27,5 milijonov. Dovolj, da bi vsaj drugič začeto delo pri »Somorastnikih« lahko nadaljevali. Prvič je zmanjkalo denarja in kot vemo tudi solidarnosti obeh drugih dveh producentov hiš ni prišlo do veljave. Zdalj drugič. Priprave so končane, narejena snemalna knjiga, poskusno snemanje opravljeno, glavna ekipa drugič angažirana in odslavljen, izplačana ji je pogodbeno

garancija, zgube je doslej pri tem filmu že okrog štiri milijone din (da se čez čas ne bomo čudili), kredita ni, dokler ni vrnjenih 300 milijonov dosežanega namembnega kredita z anuitetami, obratnih sredstev ni, kajti n. pr. film »Balada o trobenti« se bo pokasiral v štirih, petih letih... To ni »Ljubav in moda«! In tako lahko Triglav film čaka na nov svetel trenutek — brez solidarnosti ostalih producentov seveda. Čakajo »Samo-

rastniki. »Mrtvi kurent«, »Naš avto«, »Stroj«, »Stara ulica«...

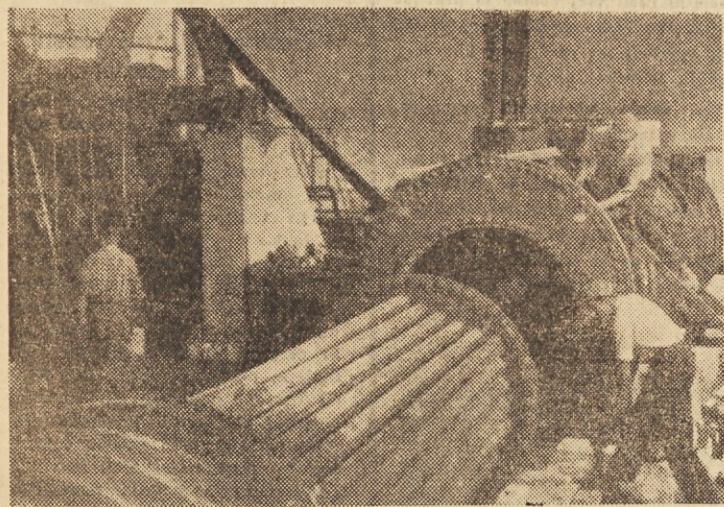
Kaj bi s kvaliteto in puljsko slavo, dokler je dinar edini stimulans. Prav je, da dinar stimulira, a za kaj in kolikor nekoga, to bi morda odkrila solidarno temeljita razprava za skupno mizo vseh treh, pa še ostalih filmskih producentov. Danes najboljše filme, nagrajene, gotovo ne stimulira.

Dokler ne bo solidarnost posedla okrog te skupne okroglice mize in našla druga merila za finansiranje domačega filma, pa zaprimo štacuno in si zatakimo slavo za klobuk!

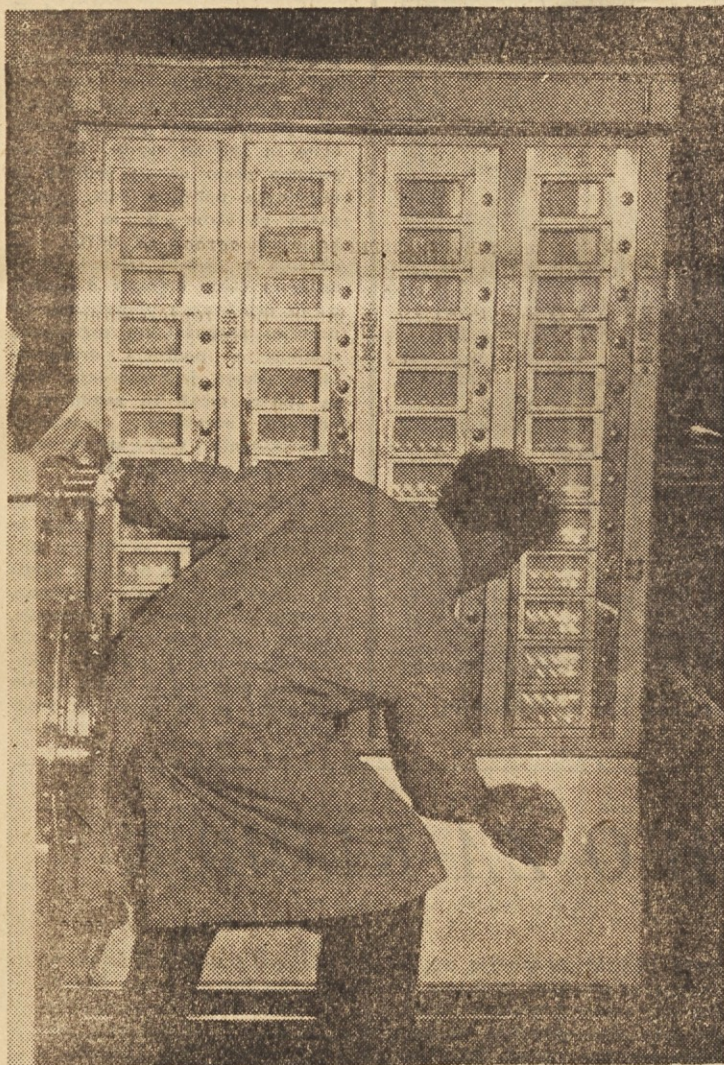
SPIK

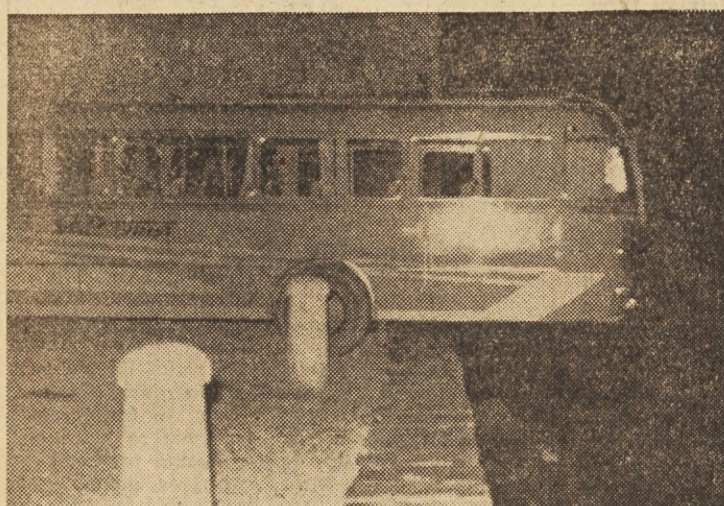
Minulo nedeljo je bila v Goriških Brdih osrednja proslava 20-letnice vstaje. Nad Gonjačami so odkrili spominski relief ter 24 m visok razgledni stolp. Preslavo se je udeležilo več kakor 15.000 ljudi iz vseh krajev Primorske, med njimi pa so bili tudi številni ugledni družbeni in politični delavci.

V lesno-industrijskem kombinatu KLI Logatec so imeli doslej precej težav zaradi majhne zmogljivosti svoje električne centrale. Zaradi vedno večjih težav se kupili novo lokomobilo, ki ima preko 400 konjskih sil. Prav tedaj jo montirajo in kaže, da bodo letos vendarle zadrege glede električne energije odpadle. Na sliki: montaža lokomobile.

Uvozno podjetje Centro-Merkur iz Ljubljane je pred meseci uvozilo 15 samopostrežnih avtomatov. Računali so, da jih bodo zlahka prodali, toda pokazalo se je, da med kupci ni pravega zanimanja. Enega teh avtomatov so pred meseci montirali na ljubljanskem železniškem peronu, že po krajšem času pa so ga spet demontirali ter vrnili podjetju, ker so ljudje metali vanj vse druge predmete, samo ne predpisanih kovancev. Tako stoji zdaj vseh 15 avtomatov v skladišču Centro-Merkurja. Ker stane vsak tak avtomat 455.000 deviznih dinarjev, se človek upravičeno vprašuje, ali si ne bi uvozniki omislili za nabiranje prahu malo cenejših predmetov?

Podatki o varovanju družbenih vozil so hudo zaskrbljujoči, saj večina voznikov ne poskrbi niti za osnovno varnost zaupanih jim avtomobilov. Tudi gornja slika nazorno kaže, kako lahkomišno je parkiral v Piranu voznik avtomobila podjetja SAP. Zadnji del karoserije je dobra dva metra nad morjem, ki ga nenaaden jugo čestokrat dviga visoko nad pomol. Kaj lahko bi se zgodilo, da bi razdrilna sila valov razrahljala zavoro in avtomobil bi zdrčal po položnem terenu v morje. Kako bi neprevidni voznik opravičil svojo lahkomišelnost pred kolektivom, ki bi bil ob toliko in toliko milijonov?

JESENICE: Nezaposle- nost žena še vedno problem

V jeseniški občini je v domačih in tujih podjetjih sedaj zaposlenih 13899 prebivalcev, od tega le 3134 žensk. Ob polletju je bilo na Posredovalnici za delo prijavljenih 143 nezaposlenih žena. Politične in družbene organizacije, predvsem sindikat, si že nekaj let prizadevajo, da bi rešile problem nezaposlenosti žena. Letos so v ta namen iz Poljč prenesli na Jesenice gospodinjstvo šolo. Toda žal je bilo zanimanje za vpis na to šolo med jeseniškimi ženami in dekletmi zelo majhno, saj so se v večini vpisale vanjo le kandidatke iz sosednjih občin. Ker v gostiščih in obratih družbene prehrane na Jesenicah kvalificiranih kuharic zelo primanjkuje, so na ObSS sklenili, da bodo v prihodnje mnogo več pozornosti posvetili predvsem usmerjanju deklet v poklice. Vse kaže namreč, da dekleta zaradi nepoučenosti vidijo idealen poklic le v pisarnah.

Sindikat se je zavzel tudi za ustanovitev šole za medicinske sestre. V jeseniški bolnici namreč primanjkuje srednjega kadra, zaposlene sestre pa so večinoma iz drugih krajev. V omenjeni šoli bi tako vzgajali kader predvsem za domače potrebe.

Lani je tovarna »Almira« iz Radovljice predlagala, naj bi Jeseničani rešili problem nezaposlenosti žena s tem, da bi v Žirovnici odprli obrat »Almire«. Ker pa ne gre tu le za to, da žene zaposlimo, ampak jim je treba nuditi tudi primerne delovne pogoje in zaslužke, kar pa ni bilo povsem sigurno, se na Jesenicah za ta predlog niso navdušili. Z omenjenima šolama pa bo problem nezaposlenosti brez dvoma moč rešiti na bolj zadovoljiv način.

Mimi Tomažič

LJUBLJANA: Motorizacija delavcev v Litostroju

Na pobudo Upravnega odbora je bila izvedena akcija za nakup mopeda tovarne TOMOS. Kupci si mora preskrbeti le prvega poroka, ki je kreditni sposoben, medtem ko podpisalo posojilo koristniku kot drugi porok podjetje Litostroj na podlagi poročene izjave, ki jo sprejme delavski svet podjetja na predlog obratnih delavskih svetov.

Po objavi teh pogojev, se je v Litostroju prijavilo 164 interesentov, od tega 51 takih, ki se vozijo na delo z avtobusi iz oddaljenih krajev.

Litostroj je sklenil z vsakim koristnikom pred najetjem potrošniškega posojila posebno pogodbo z določenimi pogoji, in sicer da bo v redu plačeval mesečne obroke, da bo moped zavaroval, da bo ostal pri podjetju najmanj tri leta, to je toliko časa, kolikor bo odplačeval najeto posojilo, da bo v primeru prenehanja delovnega razmerja takoj plačal še preostali dolg z obresti vred idr. Ko so bili izpolnjeni vsi ti pogoji, je prejel koristnik potrošniško posojilo pri Komunalni banki.

ZIDANI MOST: Nova lopa za popravilo lokomotiv

V Zidanem mostu urejujejo nove prostore delavnice tamošnje kurilnice. Letos bodo predvidoma porabili za dela okrog 50 milijonov dinarjev, prihodnje leto pa za dokončanje del še 10 milijonov din. Novi prostori bodo urejeni tako, da bo mogoče v njih popravljati tudi električne lokomotive. Zraven tega pa so letos zgradili tudi lopo za popravilo lokomotiv, ker so morali doslej opravljati vsa popravila lokomotiv kar na prostem.

HRASTNIK: Izdelava pravilnikov poteka prepočasi

V Hrastniku ugotavljajo, da poteka izdelava pravilnikov o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov v gospodarskih organizacijah na področju občine vse prepočasi. Hkrati pa se tudi ugotavlja, da v posameznih gospodarskih organizacijah uveljavljajo težnjo, da bi najprej sestavili pravilnik o delitvi osebnih dohodkov, šele potem pa pravilnik o delitvi čistega dohodka.

Od 29 hrastniških gospodarskih organizacij imata le dve gospodarski organizaciji izgotovljena pravilnika o delitvi osebnih dohodkov, ena pa pravilnik o delitvi čistega dohodka, sicer pa ima 13 gospodarskih organizacij pripravljeno vso dokumentacijo za izdelavo, 9 gospodarskih organizacij pa se je šele lotilo tega dela.

Občinski sindikalni svet v Hrastniku in drugi si prizadevajo, da bi gospodarske organi-

zacije čimprej izdelale oba pravilnika in nudijo pri tem gospodarskim organizacijam tudi vso pomoč.

Preusmeritev proizvodnje

Steklarna v Hrastniku je v zadnjem času preusmerila svojo proizvodnjo na izdelavo kvalitetnejših izdelkov in s tem dosegla dober komercialni uspeh, zlasti še pri izvozu. Ker pa je bilo povečanje storilnosti v Steklarni v prvem polletju letos najnižje v vsej občini, je zbor proizvajalcev občinskega ljudskega odbora Hrastnik priporočil delavskemu svetu Steklarne, da naj čimprej skrbno prouči potrebno število delovnih mest v Steklarni.

LITJA: V Predilnici večja proizvodnja kljub manj- šemu številu zaposlenih

V prvih šestih mesecih letos so v Predilnici za 4,2 odstotka presegle predvideni polletni proizvodni načrt. V primerjavi s istim obdobjem lani pa se je znižala proizvodnja za 6,4%, ker je kolektiv že v začetku leta sklenil, da bo odpravljeno nadurno delo. Proti koncu polletja pa je bilo čutili določene težave zaradi pomanjkanja surovin za nekatere izdelke.

V tem času se je zvišala produktivnost dela za 5%, osebni dohodki na efektivno uro so se zvišali za 9,8%, osebni dohodki na efektivno uro pri letnem povprečju pa so se povečali za 5,8%. Tako je bila povprečna plača zaposlenega v prvih šestih mesecih letos 23.442 din.

ZELEZARNA JESENICE: Spet še več nesreč

Cepprav Zelezarna Jesenice vsako leto nameni večja finančna sredstva za izboljšanje higiensko-tehnične zaščite in delovne varnosti človeka v svojih obratih, je nezdgo kljub temu vedno več. Tako so letos imeli v primerjavi z lanskim letom 48 nesreč več, zaradi česar so izgubili v letošnjem prvem polletju 949 dni več kot v istem obdobju lani (letos imajo 137 več zaposlenih, kar pa ne upravičuje tega povečanja).

Na število nesreč še vedno vplivajo različni subjektivni faktorji, med osnovnimi vzroki pa je močna fluktuacija delavcev. Ta je predvsem velika, kjer je delo najtežje in so zato tudi delovna mesta najbolj ogrožena. Poleg tega je pogosten vzrok nesreč nedosledno upravljanje zaščitnih sredstev in neupoštevanje predpisov.

Pogosto so med vzroki nesreč tudi zunanji vplivi — življenjske razmere doma, alkoholizem, priložnostno in kmečko delo poleg redne zaposlitve in razni vzroki psihološkega značaja. Cepprav je za zmanjšanje teh zunanjih činiteljev že precej storjenega, bo vendar treba za znižanje števila nesreč v bodoče posvetiti temu še več pozornosti.

R. Gorenje

JESENICE: Kje so vzroki?

Podatki o povprečju najvišjih in najnižjih osebnih dohodkov v jeseniški občini kažejo, da so predvsem v nekaterih obrtnih, gostinskih in trgovskih podjetjih ta razmerja zelo nevsklajana. Ni se namreč moč sprijazniti z dejstvom, da je na primer v podjetju »Ribnik« najnižja plača 11.600 dinarjev, najvišja pa 128.000 dinarjev. Tudi v nekaterih drugih gospodarskih organizacijah kažejo ta povprečja, da novi pravilniki ponekod zagotavljajo visokokvalificiranim delavcem dohodke, ki niso v skladu z njihovimi prizadevanji. Treba pa bo ugotoviti tudi vzroke, zakaj so na nekaterih delovnih mestih delavci dosegli tako nizke osebne prejemke. Ali je res vzrok njihova neprizadevanost, ali pa je bilo le delovno mesto slabo ovrednoteno?

KOPER: Dezinsekcija agrumov v štirih urah namesto desetih dneh

Koprsko tovarno pristanišče, kjer je promet z južnim sadjem največji, bo kmalu dobilo nov objekt s plinskimi celicami za dezinsekcijo agrumov. To bo prva gradnja te vrste v naši državi z okoli 600 kubičnimi metri prostornine. Odprli jo bodo že konec leta. V primerjavi s sedanjim postopkom v dekanski hladilnici se bo proces dezinsekcije skrajšal od 10 dni na 4 ure!

B. C.

KOPER:

Še enkrat potrjena resnica: molk ni vedno zlato

V koprskem podjetju »Sodavica«, ki oskrbuje gostinske obrate obalnih občin z brezalkoholnimi pijačami, je prišlo pred dnevi do dogodka, ki pomeni za vse zaposlene veliko olajšanje in rešitev doma nevrzdržnih odnosov znotraj podjetja. Navidežno sožitje v tem kolektivu je bilo namreč zastrto s kopreno molka in nihče, z direktorjem vred, ni našel dovolj poguma, da bi razkrinkal nehumane odnose obratovodje do delavk.

Direktorjev poziv Občinskemu odboru Socialistične zveze, da je pač treba nekaj ukreniti, je pritegnil med razsodnike tudi okrajno komisijo. Dogodki, ki so sledili tej pobudi, pa so pokazali sila preprosto rešitev. Na sestanku kolektiva, ki so se ga udeležile tudi zastopnice te komisije, je sicer bilo treba najprej premagati prvo oviro — molčnost, očitno posledico prejšnje »vzgoje«. Toda prizadetost delavk je premagala vse predsodke o eventualnih kasnejših represalijah in plaz vsestransko utemeljenih obtožb je deloval dovolj prepričevalno, da je takoj »odpihnili« obratovodjo iz podjetja. Mož ni imel namreč tokrat na zalogi niti enega argumenta, s katerim bi lahko opravičil svoje ravnanje z delavkami, zato tudi ni mogel zaježiti ogorčenja tega odločilnega skupa.

Tokrat je, pravijo žene in dekleta v »Sodavici«, prvič obveljala naša in v bodoče bomo znale ceniti moč kolektiva in pravice, ki nam jih daje samoupravljanje! Nič nam ni žal denarja, s katerim smo za tri mesece oskrbele bivšega delovodjo, ki se je brez slovesa odpravil iz podjetja. Dokopale so se do spoznanja, da za samoodločanje v kolektivu ne zadostuje zgolj pravica na papirju in pa molk!

B. C.

TRBOVLJE:

Proizvodnja dobro poteka

Na zadnji seji Občinskega ljudskega odbora Trbovlje so govorili o realizaciji letošnjega načrta. Ugotovili so, da so rezultati zadovoljivi, saj so predvideno letno realizacijo celotnega dohodka v polletju dosegli z 49,4%; število zaposlenih se je v tem času znižalo za 3%, produktivnost je porasla za 7,8, narodnega dohodka pa je bilo ustvarjenega za 1% manj, kakor je bilo predvideno z družbenim načrtom. Sicer pa se je do konca meseca avgusta realizacija še izboljšala. Predvideni plan proizvodnje za prvih osem mesecev pa je bil presežen za 2%, hkrati pa se je na novo zaposlilo spet 3% delovne sile. Produktivnost se je od konca junija povečala še za 1%.

Glavna problema, ki se porajata v trboveljskem gospodarstvu in letošnjem letu, sta povečanje zalog gotovih izdelkov in dolгови kupcev. Tako n. pr. dolgujejo kupci trboveljskim gospodarskim organizacijam skoraj tretjino letošnje dosegene realizacije, trboveljske gospodarske organizacije pa dolgujejo drugim nad 1,5 milijarde dinarjev. V prvem polletju pa so se tudi povečale zaloge gotovih izdelkov za 16%. Vzrok za to povečanje zalog je pa iskati v določenem zastoju pri prodaji posameznih izdelkov in zaradi spremenjenega načina proizvodnje v nekaterih trboveljskih gospodarskih organizacijah.

Odborniki občinskega ljudskega odbora Trbovlje so po razpravi sklenili sprejeti priporočilo sveta za industrijo in obrt vsem trboveljskim gospodarskim organizacijam, da naj le-te zastavijo vse sile, da se predvideni družbeni načrti gospodarskih organizacij (zlasti tistih, ki so v zaostanku z izpolnjevanjem) pravočasno in morada še celo predčasno izpolnijo. Hkrati je bilo sprejeto tudi priporočilo sveta za blagovni promet, gostinstvo in turizem, da naj trboveljsko trgovsko podjetje »1. junij« še naprej izboljšuje sistem nagrajevanja po ekonomskih enotah, da se povečuje promet in znižujejo prodajni stroški. Hkrati s tem se pa znižuje tudi maloprodajna cena.

(K)

Nastop nagrajencev s Hvara

Na letošnji zvezni reviji amaterskih gledaliških skupin Jugoslavije je dramska družina delavsko prosvetnega društva »Svoboda-Center« iz Trbovelj dobila nagrado Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije v znesku 100.000 din za uprizoritev Matkovičeve drame »Na koncu poti«, ki je bila najbolje izvedeno delo s tematiko iz NOB.

V soboto, 30. septembra zvečer, pa se bodo trboveljski gledališniki predstavili v Delavskem domu v Trbovljah domačemu občinstvu z reprizo tega dela. Ob tej priložnosti bodo Trboveljčanom izročili nagrado Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije. Predstave pa se bodo udeležili tudi zastopniki mesta Hvara, kjer je bila zvezna revija amaterskih gledaliških skupin Jugoslavije.

LJUBLJANA:

Tedenska sindikalna informativna služba

Občinski sindikalni svet Ljubljana-Šiška je pozval vse sindikalne organizacije po podjetjih, da mu tedensko javljajo dejansko delo in nastale probleme v preteklem tednu. Na ta način se bodo hitro reševala nujna vprašanja, ki so važna za pravilno delo pri decentralizaciji organov delavskega samoupravljanja. Sindikalne organizacije bodo morale na kratko opisati, o čem so razpravljali člani na svojih sestankih, o sprejetih sklepih in kakšno stališče je zavzela sindikalna organizacija do sklepov centralnih in obratnih delavskih svetov. Nadalje bodo obveščali Občinski sindikalni svet tudi o dohodku in življenju kolektivov in organizacij. Se posebej pa bo treba javljati o vseh nastalih problemih, ki se pojavljajo zvezi z delovanjem novega gospodarskega sistema.

ILIRSKA BISTRICA:

Ali naj sadje zgine?

Na Ilirskobistriškem je letošnja izredno bogata letina jabolk in sliv obetala pridelovalcem lep dohodek, saj niti starejši ljudje zlepa ne pomnijo, da bi bilo drevje tako obloženo. Okrog tisoč ton sliv in več kot osem tisoč ton jabolk je za to sorazmerno majhno in redko naseljeno komuno zares pravočasno bogastvo in marsikdo izmed kmetovalcev si je v mislih že porazdelil dohodke za to ali ono. Praksa in izkušnje iz minulih let so jih namreč že izučili; zato je domača kmetijska zadruga pravočasno poiskala odjemalce — tokrat koprsko podjetje »Fructus«. Fructus iz Ajdovčine in izolski živilski kombinat Delamaris. Omenjena podjetja so zagotovila ponudniku domala celotni odkup sliv z jabolki pa je resda bilo malo teže, ker na Ilirskobistriškem že lep čas niso obnavljali sadovnjakov, vendar bi tudi dobršen del tega sadja ustrežal standardu, tako da je ponudnik dobil zagotovilo tudi na trzišču, da naj ga obilna sadna letina preveč ne »skrbi«.

No, tudi tokrat je žal ostalo samo pri obljubah in zatorej nič čudno, da so zaradi odpovedanih naročil dobršnega dela sadja na Ilirskobistriškem budo zaskrbljeni. Mar naj res celotni pridelek sadja zgine, se sprašujejo sedaj kmetovalci in brezumno ocenjujejo velikansko škodo, ki bo, kot vse kaže, neizogibna. Prihodnjic si bodo po vsem tem verjetno pomagali drugače: kaj bodo pa tedaj počeli pridelovalci?

B. C.

RUDNIK TRBOVLJE — HRASTNIK: Rekordna proizvodnja v avgustu

Rudarji v rudniku Trbovlje-Hrastnik so dosegli v mesecu avgustu rekordno mesečno proizvodnjo rjavlega premoga, ko so nakopali kar 102.300 ton ali 7800 ton (8,3%) nad proizvodnim načrtom za ta mesec.

Meseca avgusta trboveljsko hrastniški rudarji spričo letnih dopustov niso še nobeno leto napakali toliko premoga, tako so ga na primer avgusta 1959 nakopali samo 77.600 ton, avgusta pa 98.500 ton.

(K)

BUNKER V KINU MATICA

Zidovi bunkerja so bili iz cementa, skozi dimnik pa so napravili ventilacijo. Vsaka hiša je imela v tistem času centralni ključ za odpiranje in zapiranje vode. Takšen ključ je služil tudi v tem stanovanju za kamuflačo vrat od bunkerja, ki so bila na tirihi. Z notranje strani je bilo moč videti kolesa, po katerih so vrata drsela po tirihi.

najhuji čas za delo ljubljanskih ilegalcev. Ilegalci tedaj ni vedel, kje naj se giblje, da ga ne bi presenetili na ulici ali za ogrom. Ponoči ni bilo varno v nobenem stanovanju. Stanovanja so pregledovali skoraj vsako noč. V tem težavnem položaju, ko smo morali tekati iz enega na drugi konec mesta, iz centra na periferijo, so tovarišu Janezu

variša Edvard Kardelj in Franc Leskošek. Bunker je izdelal Rudolf Ganziti, star član Partije.

Za pravilno funkcioniranje je bilo potrebno, da ima vsak oddelek svoje kurirje. Bili pa so tudi posebni kurirji za zvezo z Hrvatsko, Štajersko, Gorenjsko itd. Leti so prenašali tiskano gradivo in zelo zaupno pošto za Centralni komite in Vrhovni štab. Kurirji so bili: inž. Čuček iz Ptuj, Stane Majcen, Branko Ivanuš in Darinka. Ivanuš je imel zvezo z Vrhovnim štabom, z Zagrebom pa Čuček, Kadunc in Darinka. Pošto so čestokrat prenašali v tubah za zobno pasto, ali v posebnih torbah. Nekateri stvari za kamuflačo so izdelovali sami kurirji, važnejše pa je izdelal mojster Kranjc.

Nabavni sektor je deloval s pomočjo legalnih in ilegalnih zvez. S tovarnjakom smo prevajali različne materiale v naša skladišča. Nabavni oddelek je vodil Stane Majcen. Ta skupina je imela zelo dobre zveze z legalnimi trgovinami in različnimi mestnimi podjetji. Do konca 1942 je Centralna tehnika odpeglala iz Ljubljane v partizane 22 vagonov po 15 ton različnega materiala, leta 1944 pa še štiri vagon. V glavnem hrano, čevlje, perilo, pištole, municijo, sanitetni material in podobno. Vse to blago smo prepeljali po železnici od Ljubljane do svobodnega ozemlja.

VAGON Z MATERIALOM

Spominjam se, kako smo po ofenzivi 1942 poslali vagon materiala v Stično na Dolenjskem. Transport takšnega blaga je bil tisti čas zelo težaven, ker so bile vse železniške zveze (Trst—Zidani, most—Dunaj; Ljubljana—Jesenice; Zagreb—Zidani most—Maribor) zasedene za vzhodno fronto. Ukazano je bilo, da po teh železniških progah ni moč prepeljati nikakršnega civilnega blaga.

Kljub temu pa smo odposlali vagon blaga pod firmo podjetja »Italba«, čigar skladišče je bilo v poslopju naše tiskarne. Železnici smo rekli, da je blago zaplenila »Emona«, podjetje okupatorja, ki je imelo v resnici poslovne zveze z »Italbo«. Blago naj bi prepeljali v Milano. Ko je bilo vse pripravljeno za transport, so blago do železniške postaje spremljale naše kurirke iz Ljubljane.

Natovarjanje je organiziral nabavni sektor. Ko je bil vagon pripravljen za transport, je naš doma prišel glavni kontrolor. To je bil Nemec Ransinger. Ko je zvedel za vagon, se je začel razburjati. Kljub temu pa je vagon srečno krenil iz Ljubljane. Strojvodje, ki so bili organizatorji, so vedeli, za kaj gre, pa so ga priključili kompoziciji, ki je odpeljala v smeri Stične. Naši ljudje v železniških pisar-

nah ga niso vpisali, pa tako vagona tudi za administracijo ni bilo.

POMOČ ŽELEZNIČARJEV

Kako so bili železničarji vdani našemu gibanju, naj navedem tale primer. V sredini 1942. leta je eden izmed naših najboljših kurirjev moral s pošto v Zagreb, da bi tamkaj utrdil zveze s CK KP Hrvatske. Razen predvidenega materiala, ki ga je nosil, je moral sporočiti še neke važne novice, ki sem mu jih moral izročiti tik pred odhodom vlaka v Zagreb. Kurirju sem sporočil, kdaj in kje se bova sestala pred glavno železniško postajo v Ljubljani. Za vsak primer sem prišel nekaj minut prej. Njega še ni bilo. To je bilo neobičajno, kajti bil je vedno zelo točen. Kmalu pa sem videl, zakaj je zamudil. Italijani so po vseh ulicah okrog železniške postaje organizirali racijo. V trenutku smo ostali pred železniško postajo samo: Italijani in jaz s kolesom. Položaj je bil razumljivo zelo nevaren. Prilomil sem dvokolo in odšel v železniško postajo. Vendar tudi v poslopju postaje ni bilo civila, razen prometnih uradnikov. Vstopil sem v pisarno, kjer sta delali dve uradnici. »Italijani so organizirali racijo,« sem jima rekel. »In če me bodo videli kot civila, me bodo aretirali!«

Namesto odgovora, mi je ena od njiju dala prometnikov plašč in me potisnila za mizo, na kateri je bil kup papirja. Ko so Italijani prišli in videli, da delamo kot uradniki, niso ničesar ukrenili. Na ta način sem se rešil in začel iskati kurirja, ki je moral v Zagreb. Našel sem ga, ker ni odpotoval. Odločil se je šele za naslednji dan. Tako so mi železničarji omogočili, da sem izvršil nalogo, leto dni kasneje pa so organizirali moj odhod v partizane.

ODHOD V PARTIZANE

V organizaciji Centralne tehnike sem delal do januarja 1943. Ker sem bil kompromitiran, so mi dovolili, da čimprej pridem v Glavni štab NOV Slovenije. Najprej sem skušal potovati v smeri Ljubljana—Vrhnika—Dolomiti, vendar pa je bila tamkaj ofenziva. Zaradi tega sem načrt spremenil in odšel v smeri Ljubljana—Stična—Novo mesto. Do Novega mesta sem se vozil kot pomočnik strojevodje v posebnem italijanskem blindiranem vlaku. Nikoli v življenju nisem tako čistil stroja kot tedaj.

Po običajni vojaški kontroli mojih ponarejenih dokumentov sem dobil vojaško porcio, makarone z mesom in parmezanom, 20 »Popolo« cigaret in vojaško žlico. Ker sem bil v železničarski uniformi, sem brez težav prispel v Novo mesto. Od tam sem se v manevrki odpeljal na kraj, kjer je bila naša sprejemna postaja za pošto in gradivo. Tako se je moja pot srečno končala.

KONEC

»RDEČA ROKA«

6 Eksploziv plastic

Tedaj pa se ni strinjal z novim režimom, kajti le-ta ni bil po njegovem mnenju dovolj ekstremen, pa se je umaknil in ustanovil Francosko narodno fronto. Za njen simbol je vzel keltski križ. Ortiz je bil tudi eden izmed voditeljev ultraškega upora v mestu Alžiru februarja 1961. V odsotnosti so ga obsodili na smrt.

Bandier je bil od leta 1958 generalni sekretar Unije nacionalnih Francozov. Pripadal je gibanju M. P. 13, od koder so ga zaradi klevet izključili. Policija je pozneje izgubila za njim vsako sled, vendar so prepričani, da je odšel k Ortizu v Palma de Majorco. D'Anthes, bivši novinar, je bil aretiran na Nizozemskem. Spustili so ga, po tem pa je 1958. leta odšel v Španijo.

Hitri in uspešni prodor v Ortizovo organizacijo, ki je vsaj tako se zdi, samo velika veja OAS, ki se zvočno imenuje GPAP (Gouvernement provisoire de l'Algérie Française — Začasna vlada francoske Alžirije), pripisujejo v prvi vrsti odločnosti francoske vlade, da je še gospodar položaja in da prepreči teror. V resnici je bil že ves položaj podoben anarhiji. Ta uspeh pa tudi kaže, da ima vlada še vedno močne adute v rokah, samo če ima voljo in odločnost, da jih brezkompromisno uporabi. Kajpak ni treba teroristov podcenjevati. Takoj ko so odkrili Ortizovo mrežo, so sprožili detonator na poti, po kateri je brzel avtomobil francoskega predsednika. Slučajno mina ni eksplodirala. Zaradi tega atentata je francoska policija izvršila nekaj novih aretacij.

Minister za notranje zadeve Frey je sporočil javnosti tudi ime enega izmed atentatorjev. To je De Vilmond. Vendar ime ničesar ne pove, posebno še, ker je v atentatu zaposlenih več oseb. Ali bo preiskava policije pripeljala v zvezo z Ortizovo mrežo? Za sedaj omenjajo bivšega generala Salana kot vrhovnega šefa OAS. Preiskovalni organi bodo prav gotovo zelo podrobno in z veliko natančnostjo razčlenili Ortizovo teroristično mrežo.

Ortizov triumvirat ni bil osamljen. Od tistih znanih, so z njim sodelovali: bivši general Faure in znani pužadist Lefevre. Glavna osebnost oziroma šef za Francijo te teroristične mreže pa je bil Marcel Bouyer. Ta 40-letni slaščičar iz Royana je bil v francoski skupščini med 1956 in 1959 pužadistični poslanec. Poujad mu je zelo zaupal. V svojem terorističnem delu, zelo razvejanem po vsej Franciji, se je Bouyer naslanjal na ožji krog pomočnikov, in sicer na dr. Lefevrea, znanega pužadista Demarqueta in mornariškega častnika Jacquesa Roya. Bouyerova skupina je imela zvezo s Španijo v dveh skrivnih poštnih nabiralnikih. Eden je bil v Saint-Sebastianu, drugi v Socou pri Paulu Vidartu, čigar aretacija je povzročila serijsko odkritje. V primeru nevarnosti, naj bi Vidart prekoračil špansko mejo in bi se tamkaj povezal s francoskimi begunci.

Našli so dokumente, ki zelo obtožujejo Bouyerja.

Pod tajnim imenom Claude Gelée je podpisal številne ukaze, od katerih je posebno zanimiv tisti, o potrebi, da člani teroristične organizacije študirajo gibanje in navade »hlapcev režima«. Navduševal je člane teroristične mreže, da brezpogojno razširjajo psihozo strahu. To bi točno ustrezalo tistim telefonskim pozivom, s katerimi so od časa do časa alarmirali policijo, češ da so podtaknili bombo v letalo na Orlyju ali v vlak, ki je bil pripravljen na odhod. Ugotovili so, da je Bouyer skupno z Ortizom glavni organizator atentatov v metropoli. Posebno neugodno je odmevala v Franciji smrt nedolžnega načelnika Eviana. Policija je zdaj odkrila zvezo med Bouyerjem in tem atentatom.

So dokumenti, v katerih vse to piše. Iz neke njegove lastnorodne beležke je moč videti, da je ukazal Paulu Vidartu, naj organizira atentat v Biarritzu, v hiši, kjer živi Poulet Patin, sestra predsednika komisije za čuvanje osebnih svobodin.

Boyer je ukazoval atentate, vendar pa je zahteval, da mu podrejeni prinašajo dokaze, če so jih izvršili. Moral so mu n. pr. sporočati in prilagati tudi fotografije porušenih objektov, ki so jih izrezovali iz časnikov.

Podoba tega terorističnega šefa mogoče najbolj osvetljuje tole dejstvo: Pozimi 1957 je izbruhnil v Bourbonški palači velik požar. Bouyer je bil tedaj narodni poslanec na pužadistični listi. Zdej Paul Vidart trdi, da se mu je Bouyer hvalil, kako je podtaknil ogenj. Policija je po dolgotrajni preiskavi označila dogodek kot nesrečni primer.

Od enega do drugega konca na jugozahodu dežele, od Ariègea do Gironde in še naprej, preiskovalci iščejo brez odmore sledi za atentatorji s plastičnimi minami. Govorijo, da so našli že na stotine kg tega eksploziva. V Moissacu so ob aretaciji trgovca s piškoti Jacquesa Monia, prav tako pužadista, našli v njegovem stanovanju precej eksploziva in detonatorje. Posebno dober lov so imeli preiskovalni organi pri Saint-Paul-Les-Daxu. V akciji na tri aktiviste je policija zaustavila avtomobil, v katerem sta bila dva med njimi. Eden je bil trgovec z ribami Robert Berot. V avtomobilu je bilo nič manj kot 150 kg eksploziva.

4 Milan Škerlavaj-Petrač

Na zunanji pa ni bilo ničesar opaziti. Zid je bil tako širok, da ni bilo slišati zvokov iz bunkerja. Vrata v bunker so se odpirala samo v stanovanju. Semkaj sta dvakrat ali trikrat prišla tudi tovariša Kardelj in Kidrič. Lokacija tega stanovanja je bila zelo dobra, kajti na nasprotni strani ulice je bila glavna železniška postaja, v kateri smo imeli dobro organizacijo.

Ko je tovariš Kardelj prišel v Ljubljano, ga je pričakal kurir, ki je skrbel kot železničar za zvezo izven Ljubljane. Vodil ga je prek železniških tirov v Vilharjevo ulico, od koder je bilo lahko priti v hišo z bunkerjem.

Bunker so zgradili za poverjeništvu KP Slovenije. V njem sta nekaj časa delala Lidija Sentjunc in Vlado Krivic. V njem je bilo tudi vodstvo Centralne tehnike. Od tod so šli ukazi za delo. Semkaj je prišla vsa pošta, prihajala so vsa poročila za Ljubljano in izven nje. Zvezo je imela posebna kurirka, podnajemnica, Vali Šubic, žena Jana Šubica, ki je prav tu stanoval. Drugače je bil on ta čas odgovoren za organizacijo dela dokumentarne tehnike.

Bunker je bil izdan zaradi izdaje vozniaka, ki je vozil gradbeni material. Voznik je vedel, da se tod nekaj gradi, vendar ni vedel kaj. Italijani so prišli v bunker po izdaji ilegalne tiskarne »Toneta Tomšiča«. Ker so tam razbili zid, so na isti način prišli tudi tukaj do tega ilegalnega stanovanja, kajti za tajni vhod niso vedeli. Ko so prišli v bunker, ni bilo v njem nikogar.

V Ljubljani je bilo okrog 6 podobnih bunkerjev, manjših pa je bilo precej več ter smo jih uporabljali za skrivanje materiala, za izdelovanje dokumentarne tehnike itd. V glavnem so bila to ilegalna stanovanja, majhne sobe, v katere je bilo moč spraviti različne formulare, kemijski material, žige in podobno.

RACIJE VSAK DAN

V sredini 1942 leta, junija in julija, med roško ofenzivo, je okupator v Ljubljani z vsemi svojimi političnimi, žandarmerijskimi, policijskimi in vojaškimi silami organiziral vsak dan racije po ulicah in hišah. Ponoči in podnevi. Pri tem so jim pomagali belogardisti. To je bil

BUNKER NAD GOSTILNO

Med znanimi bunkerji je bil tudi tisti pod Rožnikom in v vili nad gostilno »Cad«. Ta bunker je bil najprej namenjen za radijsko postajo. V njem je bil prostor, v katerem sta se lahko nastanila dva človeka. Ljudje v bunkerju so imeli zvezo z zunanjim svetom s pomočjo rdeče žarnice, ki se je diskretno prižigala v predsobi stanovanja, pod stopnicami, kjer je ni bilo moč opaziti. V primeru nevarnosti je gospodinja z nogo stopila na določeno mesto in žarnica v bunkerju je zasvetila. V to skrivališče sta prišla tudi to-

DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA • DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA • DULLESOVA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

7 Gospod Bull je rekel...

Od španskih diplomatov, Švicarjev in predstavnikov nekaterih satelitskih dežel z Balkana, je Hohenloe zvedel, da operira Dulles na zelo visoki ravni. Verjetno z direktno zvezo z Belo hišo mimo State Departmenta.

To je agenta SS prepričalo, da se mora na vsak način sestati z »gospodom BuKom«.

»Pozdravil ga je,« je poročal dalje Hohenloe o tem sestanku, »visok človek, športni tip, močan, star okrog 45, zdrave zunanosti, zdravih zob in živahnih neizumetničenih in prijetnih manir. Očitno človek močnega meščanskega poguma.«

Razgovor je bil prisrčen. Hohenloe in Dulles sta brž ugotovila, da sta se morala že prej nekoč srečati — 1916. na Dunaju ali v New Yorku. Po taknem uvodu je SS-ovec poročal o razgovorih med »Herr Paulsom in gospodom Bulom« naslednje:

Gospod Bull je rekel..., da je sit poslušanja politikov z zastarelimi nazori, emigrantov in Židov, ki imajo ogromno predsodkov. Po njegovem mišljenju naj bi v Evropi ustvarili mir, v katerem naj bi ohranili vse tisto, kar vse zainteresirane strani smatrajo za svoje interese. Ne bi smelo priti do stare razdelitve na zmagovalce in premagane. Nikdar več ne bi smela nobena dežela, kot je bilo to primer z Nemčijo, biti tarča krivicam, različnim eks-

perimentom in brezglavemu pogumu. Nemci morajo ostati činitelj reda in napredka: ni govora o razdelitvi Nemčije, niti o osamosvojitvi Avstrije. Hkrati mora biti moč Pruske v nemški državi razširjena v določenih okvirih, posamezne oblasti pa morajo dobiti večjo samostojnost in enako pravico znotraj Velike Nemčije. Kaže, da je bil gospod Bull zelo malo pozoren glede češkoslovaškega vprašanja, smatra pa za potrebno, da ustanovijo cordon sanitaire proti boljševizmu in panslavizmu s tem, da bi razširili Poljsko proti vzhodu, ohranili Romunijo in močno Madžarsko.

Ce že teh zamisli ni moč primerjati z objavljenim Churchillovim in Rooseveltovim programom »brezpogojne kapitulacije« in Nemčije, ki jo je treba spraviti na kolena, nadaljnja Dullesova filozofija, takšna, o kakršni piše poročilo omenjenega SS-ovca, kaže, da sploh ni v skladu z ideali, za katere so tisti trenutke umirali tisoči in tisoči zavezniških vojakov.

ALLEN OBČUDUJE HITLERJA

»Herr Pauls« je sporočil, da »gospod Bull«, tako vsaj kaže, prizna pravico Nemčije, da bo vodila industrijska dežela v Evropi. O Rusiji je govoril z zelo malo simpatijami... piše v poročilu, v katerem je moč prebrati še tole:

»Herr Pauls se je zdelo, da Amerikanci v tem primeru, vključujoč gospoda Bulla, ne bi hoteli niti slišati o boljševizmu in panslavizmu v centralni Evropi in za razliko od Angležev nikakor ne bi želeli, da vidijo Ruse v Dardanelah ali na petrolejskih območjih v Romuniji ali v Mali Aziji.

V resnici, tako piše Herr Pauls, gospod Bull ni preveč skrival tega, da obstoji anglo-ameriški antagonizem, čeprav le-tega v podrobnosti ni omenjal. Po tem je razgovor nenadoma krenil po drugem tiru.

»Herr Pauls je — kot je to sam opisal — zelo odločno postavil židovsko vprašanje in rekel, da se mu je od časa do časa zdelo, da se Amerikanci samo zategadelj bijejo, da bi lahko osvobodili Zide ali pa da bi jih pregnali. Na to je »gospod Bull« odgovoril, da v Ameriki te stvari še niso prišle do te točke in da je veliko vprašanje, če bi se Zidi hoteli izseliti. Herr Pauls je imel vtis, da Amerika želi Zide naseliti v Afriko.

Ko sta se pogovarjala o ureditvi povojne Evrope, je gospod Bull govoril, kot da bi popolnoma zavrgel britanske ideje. Hohenloe o tem poroča:

»Več ali manj se je strinjal, naj bi bila Evropa politično in industrijsko organizirana na temeljih velikega ozemlja in smatral, da bi bila federalna Velika Nemčija (urejena podobno kot ZDA), združena z Donavsko konfederacijo, najboljša zagotovitev za red in napredek v centralni in vzhodni Evropi. Dulles ni zavračal nacionalsocializma v njegovih idejah in v njegovih delih, zavračal pa je »notranji, neuravnovešeni

pruski militarizem, polen manjvrednostnih kompleksov.«

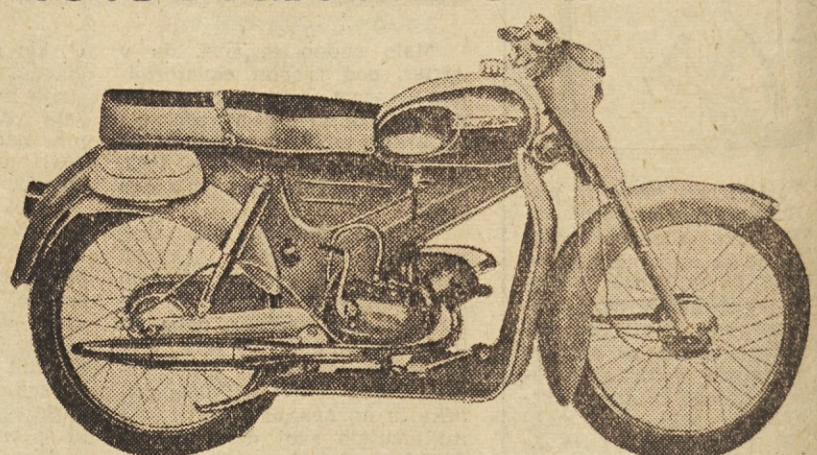
NASVETI HITLERJEVI NEMČIJI

Razgovor sta nadaljevala in Hohenloe se je trudil, da bi spoznal nekatere naklepe naveznikov, Dulles pa se je iz-

ogibal, da bi karkoli o tem rekel. Ameriški agent je kljub temu izrekel ostro opozorilo. Povedal je, da v Ameriki »raste proizvodnja letal, ki jih bodo sistematično vključevali v akcije proti silam osi.«

V poročilu piše tudi tole:

NOVI TOMOSOV COLIBRI T-12

močnejši motor — 2,3 KM, tri stopnje prenosa, možnost večjega vzpenjanja, hitrost 60 km na uro, večji tank za gorivo, dva sedeža, sodobnejša oblika in še mnogo manjših izboljšav — to so prednosti novega Tomosovega Colibrija T-12!

Tovarna motornih vozil TOMOS Koper

TANI POHOD

mitar mилошевић

Jakša je slišal in razumel vsako besedo, zato se je tudi sam oglašil. Dekleti sta se zdrznili. Pokazal se je izza grma in jima pomahal z roko. Ozrli sta še naokoli: nikogar ni bilo v bližini, zato sta zavili v hosto.

»Kje pa je Mijat?« je vprašala Stanka.

Cepprav je Jakša pričakoval to vprašanje, se je zdrznil. V grlu ga je stisnilo, ni mogel govoriti, izraz na njegovem licu je povedal vse.

»Kaj je? Govoril je zastokala Rosa. Hudo... Strašno, da ne morem povedati...« Jakša se je tresel glas.

»Menda vendar ni...«

»Mijat je umrl med... Zraven svojih otrok, v pričo vseh sedmih,« je rekel Jakša, potem pa mu je spet zmanjkalo besed.

»Kaj govoriš? Se ti blede?« sta ga dekleti gledali kot iz uma.

Potem so strmeli drug v drugega, kakor da hočejo vsak samemu sebi naprtiti krivdo za Mijatorvo smrt. Niso več govorili, niso mogli. Jakša se ni mogel iznebiti pritiska na možgane ob misli na strašni prizor, dekleti pa sta razmišljali, ali je sploh mogoče še kaj hujšega.

Gozd je tonil v sence. Napovedovala se je zgodnja jesenska noč.

Nad potjo, ki je peljala čez potok, sta ležala Mašan in Rade, prvi ves prepoten, ker je vlekel tovariša po strmini navkreber, drugi pa otopen od bolečin v nogi.

»Nekaj slišim,« je zašepetal Rade. »Zensko govorico,« je rekel Mašan in vstal.

Zlezel je tik do ceste in počakal. Spoznal je govorico obeh deklet. Ko sta bila njuna glasova čisto blizu, ju je poklical. Obstali sta, se odzvali njegovemu šepetajočemu klicu in stopili k njemu.

»Dober večer,« ju je pozdravil.

»Ne bo dober,« je vzdihnila Stanka. Povedali sta mu, da je Mijat padel pred svojo hišo.

»Oh!« se je Mašan prijel za glavo. »Torej smo izgubili tudi njega! Moral bi si misliti... Sam sem vsega kriv!« Poslal sem ga v isto smer, da je moral tako rekoč mimo domače hiše, ne da pozdravi svoje, ki jih ni videl skoraj dve leti... Najbrž sem mislil, da ima v prsih kamnito srce...«

»Kje pa sta druga dva?« ga je vprašala Stanka, ko se je malce umiril.

»Rade je tu gori. Ranjen je...«

»Kje je?« je skočila Stanka.

Mašan ju je peljal k Radu. Spoto- ma je razmišljal, ali naj jima pove, da je Gavro padel. Spomnil se je, koliko neprijetnih reči sta dekleti doživeli od prejšnje noči, zdaj pa jima ni mogel prihraniti še druge žalostne novice.

»Da se ne bomo menili pred Ra- dom,« je Mašan obstal. »Gavra ni več...«

»Oh, joj,« je hlipnila Stanka.

»Molči, sestra, v gozdu smo, glas se daleč sliši,« ji je tiho rekel Mašan in stopil dalje.

Rade je ždel tam, kjer ga je bil pu- stil Mašan. Kapo si je potisnil na oči, da sta mu dekleti komaj videle v obraz.

Spet se je ponovila zgodba o smrti očeta sedmih otrok in o Gavrovem umir- ranju v mukah. Potem je Rosa šla po Jakšo, ker zdaj ni bilo več treba čakati na uro domjenega sestanka.

Tačas je Stanka povedala, kaj je vi- dela v Levi reki.

»Nemci bodo jutri tu,« je ugotovil Mašan. »Vse kaže, da prihaja divizija. Kmalu potem je bil tudi že Jakša pri njih. Trije tovariši so strmeli v tla, dekleti pa sta v temi tiho hlipali.«

»Nekaj imam v mislih,« je čez čas rekel Jakša. »Ko bi mogli...«

»Kaj?« ga je Mašan pogledal. Vsi so se vidno oddahnili, ker je nekdo le spregovoril.

»Tisti oklepni avto... Štirje Nemci so v njem. Če bi jih...«

»Hočeš reči, da bi jih napadli?«

»Morda bi nam uspelo...«

»Nikakor ne! Ne smemo se spuščati v boj, če ni zares nujno,« je odločno rekel Mašan.

»Vem... Nekoč sem delal na žagi. Dve leti sem bil šoferjem pomočnik na tovarnjaku. Znam voziti,« je Jakša dalje razpredal svojo misel.

»Načrt nima otipljive osnove,« je dodal Rade. »Vidva vasa se bosta naj- laže prebila skozi gozdove do brigade.«

»Pa je le nekaj v tem, kar pravi Jakša. Če bi nam uspelo dobiti tisti oklepni voz... Četnikom bi se niti ne sanjalo, kdo je v njem. Prepričan sem, da so še vedno tam,« je rekel Mašan.

Nekaj trenutkov so molčali, potem pa je Mašan vprašal Roso:

»Kje imaš brata?«

»K strini Staniji sem ga odnesla. Ni daleč. Bolje je, če je otrok čez noč pri ljudeh, ko da bi bil sam. Misliła sem, da bi tudi jaz kako pomagala,« je rekla Rosa.

Spet molk. Mašan je razmišljal, kaj naj stori z Radom. Ni se mogel odločiti, da bi ga pustil, prav tako pa ni vedel, kako naj ga spravi k brigadi. Prepričan je bil, da bodo naslednji dan Nemci hodili tam mimo. Fronta je blizu, Nemci bi se lahko že tu razporedili v strel- ce, je razglabljal, lahko bi našli Rada, pa če bi ga še tako skrbno skrili. Kam? Kaj in kako?

Na tisoče četnikov se potika tod okoli, je v mislih nadaljeval. Jutri se bo začel umik, se je spomnil svoje bri- gade. Kdo ve, kdaj bo brigada spet pri- šla naokoli! Potem ko je izgubil dva tovariša, se kot vodja izvidnice ni mogel odločiti, da bi pustil tretjega v ne- gotovem položaju.

»Ali je pri tvoji bajtici kaj takega, da bi mogli zbiti nosila?« je vprašal Roso.

»Imam kole za senene kopice. Prin- esla bom pojavo in motvoz, to bo za- doščalo za nosila,« je pohitelo dekle.

»Pojdita in prinesita,« je Mašan na- ročil sestri Stanki in Rosi.

»Narobe, Mašan. Če bom jaz na no- silih, nikoli ne prideš do Mateševa,« je rekel Rade.

»Jakša ali jaz, eden izmed naju te bo skupno z dekletoma nosil, drugi bo ho- dil spredaj,« je odgovoril Mašan.

»Tako nameravaš priti skozi fron- to?« se je Rade začudil.

»Tudi skozi pekel, če bo treba. Ne morem te pustiti tu, ker bo prišla nem- ška divizija. Kdo nam jamči, da nimajo tudi psos s seboj? Kdo me lahko pre- priča, da te ne bodo našli Nemci ali pa četniki? Kaj naj rečem tovarišem v četi, ko me bodo vprašali?« je govoril Ma- šan.

Sam ni vedel, kaj bi. Morda bi bilo bolje, če bi Rada pustili tu, je preudar- jal. Mogoče bo treba žrtvovati tudi tega tovariša, da bodo tri mesta izvedela o pravem času, da se je treba umakniti, da bodo mnoge vasi skrile živino, kar je je še ostalo, ter rešile vaški drobiž pred krogami in noži.

Človeško srce je premajhno, da bi moglo dosledno vztrajati v takih tren- utkih, človek je prešibak, da bi mogel brez čustev težiti k nečemu, pa čeprav je tisto nekaj večje in pomembnejše. Zato pa je tudi človek, zato zna ljubi- ti in sovražiti, zato se bori, zato žrtvu- je samega sebe in svoje najdražje.

Vse to se je v Mašanovih možganih zapletlo v nerazrešljiv voz.

»Nosili te bomo!« je Mašan revnil, kakor da se s kom prička.

prepozno. Če se bo to nadaljevalo še pet dni, ne bomo imeli niti sto vajakov več. Ukazujmo stalno mobilizacijo, posebne straže naj prestrežajo ubežnike, okre- piti je treba propagando,« je začel go- voriti Lasić.

Razložil je, da je treba enote ohran- iti na vsak način, in napovedal zastra- ševalne ukrepe, vendar jih ni pojasnil. Pol ure kasneje je obdržal le še pet najzanesljivejših oficirjev.

»Kakor se zdi na prvi pogled nelo- glično, nam vendarle ne preostane nič drugega. Zaleglo bo. Vas pet bo sesta- vilu majhne, toda trdne skupine iz lju- di, ki so že večkrat dokazali svojo zve- stost četništvu in kralju ter pokazali, da so hrabri...« Tako je začel Lasić.

Četniki iz skupin petih oficirjev naj bi se skrivaj odpravili v zasede na krajih, koder bežijo četniški dezertjerji. Vsakega ujetega begunca bi bilo treba ustreliti na primernem kraju in ga raz- mesariti.

»Prav bi bilo, če bi sekali glave in jih natikali na kole,« je hladno in me- žikaje govoril Lasić. »Na trupla ali na vidna mesta okoli trupel postaviti na- pise: Smrt četnikom! Pravična kazen za okupatorjeve hlapce... Ali kaj podob- nega.«

Oficirji so molče strmeli vanj.

»Če pa si hočemo zares zagotoviti uspeh, je treba takoj poiskati omahljiv- ce in take, ki so pripravljeni ubežati in ki tudi sicer nimajo posebnih zaslug. Te bodo večje skupine odpeljale z iz- govorom, da gredo v vasi, kjer so do-

Potem vojaška akademija... Sablja ob vitkem boku, bele rokavice, škornji, vse kot iz šatlice...
Vojna in vstaja... Komunisti so z nezaupanjem gledali nanj, to ga je bo- lelo... Nekega dne se je sestal z žan- darskim kapetanom Djurišićem... Raz- vneli so se boji proti komunistom... Prvo srečanje z Italijani... Čedalje globlje...
Strašno ga je bolela glava. Pomislil je, da je to nemara posledica nepre- spanih noči in preprostih požirkov žganja. Trenutek kasneje pa je nekeje znotraj slišal glas: »Samemu sebi la- žeš, bojazljivec! V najhujše blato si se pogreznil tako globoko, da te ne more umiti in oprati vsa voda, kar je pre- more Lim... Sleva, zato te boli gla- va... Zdjaj si krvnik in morilec v rok- kah tistega blazneža, ki sanjari o Na- poleonu, Nemcem pa obiljuješ pete... Gnida! Stenica!« Odkimal je in stres- al glavo, kakor da hoče pregnati te misli. Zato je krčevito stiskal kopito avtomata.

Spomnil se je, da so mu ga podarili, potem ko je ujel sedem partizanov na Vrtu. Ta nemški avtomat so obudo- vali mnogi četniki, Gojkić pa ga je no- sil in sovražil hkrati, ker ga je spo- minjal na nekaj ogabnega.

Pri izvirku ob cesti so obstali, da bi se odzljali in pokadili cigareto. Bli- žala se je noč in z njo ura slovesa. Vsak bi moral k svoji enoti, kjer bi takoj začel uresničevati Lasićev ukaz.

»Delo pa tako,« se je zasmejal pod- poročnik Uglješa. »Znanca podreš od zadaj, mu odsekaš glavo in napišeš: Kazen za okupatorjevega hlapca. — Mojstrovin, mar ne?«

»Zaleglo pa bo,« mu je odgovoril čokati žandarski podporočnik Zarija.

Gojkić ju je poslušal. Vedel je, da bosta tudi storila tako.

»Mar res nameravate pobijati lju- di?« mu je ušlo.

»Kakor da bo to prvič,« se je za- smejal Uglješa.

Gojkićevi prsti so pritisnili k dlani gladko kopito brzostrelke. Imelo ga je, da bi snel avtomat in pokosil te štiri vrage. »Streljaj! Vsaj enkrat bodi člo- vek! Ne bodi vse življenje sleva, gola- zen, umazanec! Hladno pomehi in opri- vi z njimi... In napiši, da je to kazen za okupatorjeve hlapce,« mu je vrtalo po možganih.

Razkoračil se je in pomeril. Avto- mat je zadrnil.

»Oh, norec! Blaz...« To je bilo zad- nje, kar je izgovoril Uglješa, Zarija pa je bliskovito potegnil pištolo in ustrelil v Gojkića, ki je sicer omahnil na kolena, vendar je še pritiskal na spro- žilec avtomata. Stirje četniški oficirji so se prekucnili. Čez nekaj trenutkov je živel le še žandarski podporočnik, ki je blazno strmel v Gojkića.

»Zdaj je vsega konec... Smrt je vendarle strašna... Nočem umreti, no- čem!« je spreletavalo Gojkića.

Skušal je vstati, pa se je opotekel in omahnil. Spoznal je, da je zares vse- ga konec. Odpel si je bluzo in si otipal rane. Ena je bila spodaj na trebuhu, druga na desni med rebri. Pokril ju je s krpo in z zadnjim robcem, potem pa je skušal vzeti obvezo, ki jo je imel v torbici na oficirskem opasaču.

Strašno žejen je postal, zvklel se je k izvirku. Sunkovito se je premaknil in zdrnil navarnost pod curek. Od- mikal je glavo, z dlanmi je zajemal bi- stro vodo in jo nosil k ustom. Ni mo- gel pogasiti žeje. Utrnila se mu je mi- sel, da bo ostal žejen, čeprav je tik pri izviru. Potem se mu je zavrtelo, čutil je, da ga voda hladi, obšla ga je misel, da je postal velika iskra, ki uga- ša ob nenadnem curku iz bistrega stu- denca.

Glava mu je omahnila v jamico, ki jo je bila izkopala padajoča voda. Bi- stra pijača izpod skale mu je tekla po licu in se igrala s kostanjevimi lasmi, polnila usta in močila razpeto bluzo. Voda, ki je otekala, se je lesketala motno rdeče.

»Z menoj boš hkrati nosil breme na plečih in še bolj na vesti, če zaradi tega ne pridemo do cilja,« mu je kljubovalno odgovoril ranjenec.

9

V Levi reki so se zbrali četniški ko- mandanti, da bi uredili svoje neza- nesljive račune. Italija je kapitulirala, z njo je zgrmel vase eden izmed opo- rnikov četniškega gibanja v Črni gori in v mnogih drugih pokrajinah. Izgub- ljeno oporo bi bili četniki lahko nado- mestili z naslonitvijo na nemško vojs- ko, toda Nemci niso mogli tako brž pripeljati toliko enot, da bi zasedle vse ozemlje, kar so ga prej nadzorovali Italijani.

»Znašiti se bo treba, obdržati sile ter se združiti z Angleži in Američani,« je govoril Lasić, ki očitno niti sam ni ver- jel svojim besedam.

»Preprečiti je treba dezerterstvo in samovoljno drobljenje vojske,« je de- jal kapetan Zeljkić.

Nihče pa ni mogel povedati, kako bi dosegli prvo in kako drugo.

»Po vsej deželi pripravljajo Nemci večjo ofenzivo, toda za nas bo prišla

movi osumljencev. To bodo v veseljem sprejeli. Potem pa se naglo vrnite in pripovedujte, da partizani koljejo, se- kajto glave in strašno mučijo vsakogar, kdor jim pride v roke. Razumeli?« je vprašal Lasić.

»Vsa reč je izvrstno zasnovana... Toda če bi prišla resnica na dan, bi bile posledice usodne,« je rekel poro- čnik Gojkić, ki je bil prišel zaradi tega sestanka s Kotiča.

»Od vas je odvisno, ali bodo posle- dice usodne ali ne,« je rekel Lasić in zaključil sestanek s petimi zaupnimi oficirji. Ko so odšli, je Lasić šel k viso- ki skali, od koder je imel lep pregled nad nemško divizijo in nad dvema manjšima četniškima taboroma.

Pet četniških oficirjev je stopalo po dolini Veruše. Gojkić je šel zadnji, Mi- sli so se mu podile po glavi. Spominjal se je majhnega doma na Jelovici, ma- tere, ki se je živahno kot verveca smu- kala po bašti, in očeta, ki je pihal iz dolge pipe in vmes pripovedoval o ju- nastvih Črnogorcev... Po pobočju so škrebli zvončki na ovčjih vratovih...

»Oh, norec! Blaz...« To je bilo zad- nje, kar je izgovoril Uglješa, Zarija pa je bliskovito potegnil pištolo in ustrelil v Gojkića, ki je sicer omahnil na kolena, vendar je še pritiskal na spro- žilec avtomata. Stirje četniški oficirji so se prekucnili. Čez nekaj trenutkov je živel le še žandarski podporočnik, ki je blazno strmel v Gojkića.

»Zdaj je vsega konec... Smrt je vendarle strašna... Nočem umreti, no- čem!« je spreletavalo Gojkića.

Skušal je vstati, pa se je opotekel in omahnil. Spoznal je, da je zares vse- ga konec. Odpel si je bluzo in si otipal rane. Ena je bila spodaj na trebuhu, druga na desni med rebri. Pokril ju je s krpo in z zadnjim robcem, potem pa je skušal vzeti obvezo, ki jo je imel v torbici na oficirskem opasaču.

Strašno žejen je postal, zvklel se je k izvirku. Sunkovito se je premaknil in zdrnil navarnost pod curek. Od- mikal je glavo, z dlanmi je zajemal bi- stro vodo in jo nosil k ustom. Ni mo- gel pogasiti žeje. Utrnila se mu je mi- sel, da bo ostal žejen, čeprav je tik pri izviru. Potem se mu je zavrtelo, čutil je, da ga voda hladi, obšla ga je misel, da je postal velika iskra, ki uga- ša ob nenadnem curku iz bistrega stu- denca.

Glava mu je omahnila v jamico, ki jo je bila izkopala padajoča voda. Bi- stra pijača izpod skale mu je tekla po licu in se igrala s kostanjevimi lasmi, polnila usta in močila razpeto bluzo. Voda, ki je otekala, se je lesketala motno rdeče.

Spored RTV Ljubljana za teden od 25. septembra do 1. oktobra 1961

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETER	SOBOTA	NEDELJA
25. septembra	26. septembra	27. septembra	28. septembra	29. septembra	30. septembra	1. oktobra
5.00-6.00 Dobro jutro! (pi- san glasbeni spored) — 5.10- 5.45 Nekaj domačih — 6.30- 6.40 Reklame — 8.05 Poje Aka- demski zbor »Tone Tomšič« — 8.30 Slovenska in češka zabav- na glasba — 8.55 Oddaja za 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Vesela godala — 9.40 Komorni moški zbor iz Celja — 10.15 Iz ustvarjanja Sergeja Prokofjeva — 11.00 Pet pevcev — pet popevk — 11.15 Branje za vroče dni — 11.35 Rudolf Matz: Koncert za flav- to, obo, violo in violončelo — 12.00 Glasbena oddaja za otroke — 12.25 Melodije za opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Od arje do ari- je — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 15.15 Obvestila, reklame in za- bavna glasba — 15.40 Ida Tar- jani — Toth igra na cimbalu — 16.00 Podbitniška zgodba — 16.20 Zabavni zvoki — 17.00 Lo- kalni dnevnik — 17.15 Iz jugo- slovanske orkestralne glasbe — 18.00 Človek in zdravje — 18.10 Od plesišča do plesišča — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Ob- vestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnev- nik — 20.00 Poje Slovenski ok- tet — 20.30 Radijska igra — 21.05 Anton Lajovic: Sanjarija — 21.11 Zvočni kaledoskop — 22.15 Leoš Janáček in Johannes Brahms — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.25-5.45 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Iz zakladnice Christoph Willibalda Glucka — 8.35 Trio Jožeta Privrška in Kvintet Georga Shearinga — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Vesela godala — 9.40 Komorni moški zbor iz Celja — 10.15 Iz ustvarjanja Sergeja Prokofjeva — 11.00 Pet pevcev — pet popevk — 11.15 Branje za vroče dni — 11.35 Rudolf Matz: Koncert za flav- to, obo, violo in violončelo — 12.00 Glasbena oddaja za otroke — 12.25 Melodije za opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Od arje do ari- je — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 15.15 Obvestila, reklame in za- bavna glasba — 15.40 Ida Tar- jani — Toth igra na cimbalu — 16.00 Podbitniška zgodba — 16.20 Zabavni zvoki — 17.00 Lo- kalni dnevnik — 17.15 Iz jugo- slovanske orkestralne glasbe — 18.00 Človek in zdravje — 18.10 Od plesišča do plesišča — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Ob- vestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnev- nik — 20.00 Poje Slovenski ok- tet — 20.30 Radijska igra — 21.05 Anton Lajovic: Sanjarija — 21.11 Zvočni kaledoskop — 22.15 Leoš Janáček in Johannes Brahms — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	5.00-8.00 Dobro jutro! (pi- san glasbeni spored) — 5.10- 5.45 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Naši glasbeni uspehi v preteklem šolskem letu — 8.30 Radi bi vas zabav- vali — 8.55 Oddaja za cecibane — 9.25 Pisan glasbeni spored za dopoldne — 10.15 Naš zvočni magazin — 11.30 Deset minut iz naše beleznice — 11.40 Niko- la Hercigonja: Vu kleti, suita kajkavskih pesmi — 12.00 Bo- zo in Miško z Vaškim kvinte- tom — 12.15 Kmetijski nasve- ti — 12.25 Melodije za opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Igra pihalni or- kester JLA — 13.47 Giuseppe Tartini: Sonata v g-molu za violino in klavir, imenovana: Vražji trilec — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Glasbena medigra — 14.40 Skladbe slovenskih avtorjev — 15.15 Obvestila, reklame in za- bavna glasba — 15.40 Edvard Grieg: Stirijske norveške plesi — 16.00 Radijska univerza — 16.15 Koncert po željah poslušalcev — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 V sredo popoldne ob radijskem sprejemniku — 18.00 Zabavni zvoki — 18.45 Sport in šport- niki — 19.00 Obvestila, rekla- me in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Majh- na prodajalna plošč s popev- kami in zabavnimi melodijami — 21.00 Odločni iz Starih gro- biljanov Ernana Wolfa-Ferra- ria — 22.15 Plesna glasba	5.00-8.00 Dobro jutro! (pi- san glasbeni spored) — 5.25- 5.45 Nekaj domačih — 6.30- 6.40 Reklame — 8.05 Razgovor instrumentov — 8.40 Glasbena oddaja za cecibane — 8.55 Ra- dijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Popevke se vrstijo — 10.15 Orkestralni odlomki in baleti iz oper — 11.00 Vesele sloven- ske zborovske skladbe in pri- redbe — 11.15 Branje za vroče dni — 11.35 Iz filmov in glas- benih revij — 12.00 Vasilij Mirik: Morska suita — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Orgle in orglice — 12.40 Domači na- pevi izpod zelenega Pohorja — 13.15 Obvestila in zabavna glas- ba — 13.30 Felix Mendelssohn- Bartholdy: Simfonija št. 3 v a-molu »Sikotska« — 14.10 Od tod in ondod — 14.35 Naši po- slušalci čestitajo in pozdrav- ljajo — 15.15 Obvestila, rekla- me in zabavna glasba — 15.40 Poje Korotki akademski oktet — 16.00 Sport- ni tekni — 16.20 Zabavni zvoki ob radijskem sprejemniku — 17.15 Lokalni dnevnik — 17.15 Koncert za vas — 18.00 Klavir v ritmu — 18.15 Pesmi in plesi raznih narodov — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Ob- vestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnev- nik — 20.00 Zabavni orkester Alfred Scholz — 20.15 Teden- ski znanstvenopolitični pregled — 20.30 Iz del Antonia Dvořaka — 21.15 Oddaja o morju in po- morščakih — 22.15 Godala v noči — 22.35 Moderna plesna glasba	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.10-5.30 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Glasba ob delu — 8.30 W. A. Mozart: Koncert za klavir in orkester št. 8 v C-duru — 8.55 Pionirski tekni — 9.25 Hammond orgle — 9.45 Operna matineja — 10.15 Ali vam ugaja? — 11.00 Julij Za- rebski: Kvintet v g-molu za klavir in godalni kvartet — 11.40 Češka zabavna glasba — 12.00 Iz folklornih zapiskov Tončka Maroltve — 12.15 Kme- tijski nasveti — 12.25 Melodije za opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Iz arhiva kvinteta »Viški fantje« — 13.45 Mezzosopranistka Rice Stevens v vlogi Carmen — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.35 Zvočna mavrica — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Poje Korotki akademski oktet — 16.00 Sport- ni tekni — 16.20 Zabavni zvoki ob radijskem sprejemniku — 17.15 Lokalni dnevnik — 17.15 Koncert za vas — 18.00 Klavir v ritmu — 18.15 Pesmi in plesi raznih narodov — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Ob- vestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnev- nik — 20.00 Zabavni orkester Alfred Scholz — 20.15 Teden- ski znanstvenopolitični pregled — 20.30 Iz del Antonia Dvořaka — 21.15 Oddaja o morju in po- morščakih — 22.15 Godala v noči — 22.35 Moderna plesna glasba	5.00-8.00 Dobro jutro! (pi- san glasbeni spored) — 5.25- 5.45 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Poštarček v mladinski glasbeni redakciji — 8.30 Plesni zvoki — 8.55 Ra- dijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Panto Vladigerovi: Kon- cert za violino in orkester — 10.15 Zabavne melodije na te- kočem traku — 12.00 Dana Roč- nikova poje slovenske narodne — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Igra Pihalni orkester Ljudske milice — 12.45 Pevka Marijana Deržaj — 13.15 Obve- stila in zabavna glasba — 13.30 Glasbeni desert — 14.00 Za od- dih in razvedrilo — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdrav- ljajo — 15.15 Obvestila, rekla- me in zabavna glasba — 15.40 Krešimir Baranović: Z mojih bregov — 16.00 Humoreska te- ga tedna — 16.20 Veliki zabav- ni orkestri — 16.40 Mešani zbor France Prešeren iz Kranja — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 Molandska pihalna godba — 17.30 Po kinu se dobimo — 18.00 Slavni pevci vam poje — 18.45 Okno v svet — 19.00 Ob- vestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnev- nik — 20.00 Domače viže za sobotni večer — 20.20 Radijska komedija — 21.00 Melodije za prijeten konec tedna — 22.15 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	6.00-6.30 Nedeljski jutranji pozdrav — vmes ob 6.05-6.10 Poročila, vremenska napoved in dnevni koledar — 6.30-6.40 Reklame — 6.40 Veseli zvoki — 7.00 Napoved časa, poročila, pregled tiska in vremenska na- poved — 7.15 Srečka kola — 7.30 Radijski koledar in pri- reditve dneva — 7.35 Melodije za nedeljsko jutro — 8.00 Mladin- ska radijska igra — Astrid Lindgreen: Erazem in potevhu — II. — 8.40 Iz albuma skla- ob za otroke — 8.55 Hollywood- ski promenade orkester — 9.00 Poročila — 9.05 Z zabavno glasbo v novi teden — 10.00 Se pomnite, tovariši... Milica Ostrovska: Jože Hermanko — narodni heroj — 10.30 Domače viže — 10.50 Nedeljska matineja — 11.40 Milenko Sober: Plemenita višnja — marasca (reportaža) — 12.00 Naši poslu- šalci čestitajo in pozdravljajo I. — 13.15 Obvestila in za- bavna glasba — 13.30 Za našo vas — 13.50 Koncert pri vas doma — 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo II. — 15.00 Napoved časa, poročila in vremenska napoved — 15.30 Operne melodije — 16.00 Igra- mo za vas — 17.00 Sportno po- poldne — 19.00 Obvestila, rekla- me in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Poveška za Poptatjo 1961-7. del — 21.00 Športna poro- čila — 21.10 Zivljenja velikih romantikov 4. oddaja: Edvard Grieg

OZIMNICA

— Žena, nobenih skrbi več zaradi ozimnice! Z imam tri poroke...

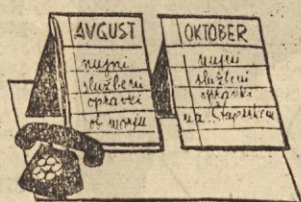

— Letos bo pa treba poskrbeti za ozimnico — če bomo tudi mi nagrajevani po delu, ne bomo mogli več zime prespati!

ZAVID ZA ANKETIRANJE

— Za letošnjo zimo smo preskrbljeni s kurjavol!

Iz službenega arhiva

— Prišel sem te vprašat, če že kaj veš, po kakšni liniji bomo letos nabavljali ozimnico.

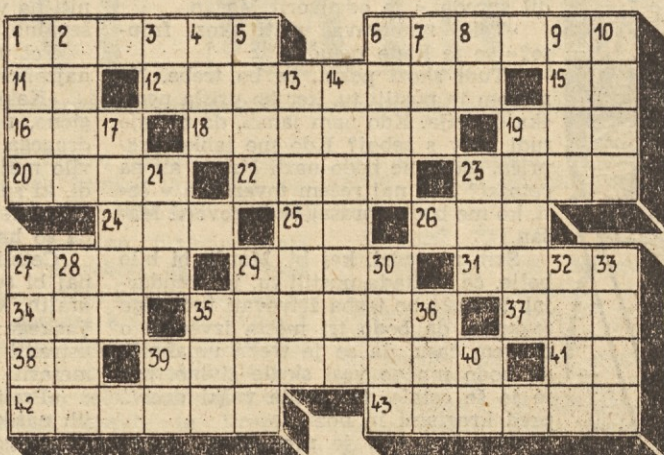
— Vsako leto slabše! Lani me je skrbelo samo, kam bom spravil jabolka in krompir...

— Hja, prav ko smo hoteli znižati cene sadju za vkuhanje — nam je segnilo!

— Ja, kje so tisti časi, ko je mama sama vkuhala marmelado v kozarce, ki si jih lahko s prstom odprli...

Križanka

VODORAVNO: 1. okrašen vhod, 6. vojskovodja, ki je leta 146 pred našo dobo razrušil Kartagino, 11. prvi črki, 12. posebna oblika apnenca, 15. del kolesa, 16. del rudnika, 18. prebivalec evropskega polotoka, 19. osebnost evropskega polotoka, 22. bogat atenski trgovec, ki je sodeloval pri smrti obsojence Sokrata, 23. očistek z vodo, 24. kradljivec, 25. številnik, 26. medmet, 27. vrsta rjave barve, 29. zarez pri dogah, kamor vstavljamo sodo dno, 31. začetni jarek, 34. težko orožje, 35. vrsta igre z lesenimi krogli in kladivom, 37. grobo orientalsko sukno, 38. romanski veznik, 39. rečni plazilec, 41. naziv soglasnika, 42. poet, 43. Homerjeva pesnitev.

NAVPIČNO: 1. sporazum, 2. živinska staja, 3. kazalni zaimek, 4. del hektara, 5. reka v Nemčiji, 6. vrsta bolezni žita, 7. vrsta blaga, 8. začetnici slovenskega pisatelja (»Vi-

soška kronika«), 9. električno nabiti delci elektrolita, 10. bodeča rastlina, 13. strokovnjak za nauk o nastanku živalskih in rastlinskih vrst, 14. reka v Južni Ameriki, 17. klatež, 19. vrsta jedi, 21. dvojica, 23. slušni organ, 27. sveženj slame ali sena, 28. merske točke na zemljevidu, 29. zli duh, 30. v vrstah položene plasti pokošene trave, 32. opoldanski obrok, 33. vodni biop, 35. tekočina v telesu, 36. vrsta redke tkanine, 39. avtomobilska oznaka okraja Krapine, 40. kemični simbol najlažje kovine.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. kolorit, 7. seminar, 13. arak, 14. Nobel, 16. reka, 17. potok, 19. borec, 21. TAM, a, 22. Aleman, 24. Genova, d, 27. Irak, 28. napa, a, 29. prošek, 31. renet, t, 34. rez, 35. semit, 37. cekar, 39. atol, 41. Times, 43. geto, 44. Hanihal, 45. kabaret.

P o dolgih diskusijah, s sorodnimi poklici v raznih krajih države, je Združenje maserskih strokovnjakov predlagalo organizacijo kongresa.

Kongres je bil v udobni dvorani nekega zdravilišča. Iz našega kraja je odpotoval na kongres tovariš Mečkač, maser s tridesetletno prakso in ostalimi moralnimi kvalifikacijami.

Kongres se je zavlekel ves teden. Že tretji dan je začela padati delegatom pozornost. Popoldne jih je v dvorani manjkala že polovica. Zvečer ste jih lahko videli v kavarnah, kako preizkušajo brezalkoholne pijače in kako si z raznimi buteljškami zdravijo pretrufene možgane.

Tovariš Mečkač je že drugi dan med točko »O novih metodah estetskega masiranja« požrtvovalno zehal. Še pred koncem referata je vlovil muho na kolenu in se zabaval kot še nikoli. Nosil jo je k ušesu in poslušal kako brenči. Ko se je tega naveličal, ji je začel puliti noge in krilca.

Ko se je začela glavna točka dnevnega reda, je tovariš Mečkač popolnoma sklonil glavo. Nato se je stresel in nadaljeval z zehanjem.

Končno je nekako minilo teh nekaj velikih dni, ki bodo ostali zapisani v zgodovini naprednega maserstva. Sedmega dne je bil napovedan svečan

banket. Stiri sto delegatov in prav toliko gostov je napolnilo kongresno dvorano. Orkester je zaigral, iz točilnice je zadisalo.

— Bomba!... je rekel Mečkač dekletu preko mize. — Kot da bi vohal. Vse popoldne nisem ničesar poskusil. Hajde, navajite!

Tovariš Mečkač je kar tako za primer v trenutku pohrustal poln krožnik pečenih mandeljnov.

— Prinesite še dva krožni-

STEVAN BULAJIČ:

DELEGAT

ka... — je zaprosil natakarja. — Ni vsak dan kongres! — S požrešnim goltanjem je pojedel Mečkač tudi drug krožnik mandeljnov.

— Mislim, da je kongres, kljub vsemu, uspel — je rekel na koncu. — Morda bi bilo potrebno malo več ekspektivnosti, a? — je vprašal in privlekel od nekod pol ducata steklenice piva.

Delegat, ki mu je sedel nasproti, je tiho grizljal sladko seme. Tako je bil zaverovan v ta posel, da je preslišal vprašanje.

— Vzemite! — je ponujal Mečkač. — Kolači so izredni. Niso tu za gledanje. Jej! Odprite vse ventile!...

Ko so popili po tri deci rizlinga, so delegati odprli vse ventile. Goltali so preko mere sendviče in pecivo. Nato so se zalivali z vinom. Nato so zopet goltali.

Tako so jedli, da so natakarji komaj dohitevali zamenjati krožnike.

Po peti steklenici je Meč-

— Zastonj? — Razume se, da zastonj. Združenje nosi vse stroške.

— Če je zastonj — naj bo zastonj... — je zavpil presiti delegat in se zopet nagnil nad mizo.

Pila in goltala sta do polnoči. Mešala sta pecivo, sendviče in razne omake. Nato sta tako, da sta drug drugemu pomagala, odšla k točilni mizi. Tam sta izkoristila delegatsko avtoriteto in jemala natakarjem kar iz rok hrenovke, pečene klobase in jih goltala kar po vrsti. Vse to pa sta zopet zalivala z vinom.

Po banketu so ju našli natakarji pod mizo.

Nimamo točnih podatkov, če so jih peljali v bolnišnico ali sta si še med potjo olajšala muke.

Resnica je samo ta, da je Mečkač prišel dvajseti dan in takoj sklical, v Krajevno združenje maserskih strokovnjakov, svečano konferenco.

— Tovariši!... — je rekel — govoril vam bom o delu kongresa in izkušnjah, ki jih je kongres prinesel.

Govoril je.

Upajmo, da je bil ekspeditiven in da ni omenil banketa, kajti ta točka je bila obširna in manj važna.

IZ ŠESTIH REPUBLIK

Štirideset let v istih hlačah

Ta svojevrsten rekord hrani Murtezaj Ibiš — 70-letni stari iz Novega Sela, nedaleč od Peči. Res, tudi hlače same so malce nenavadne — izdelane so iz doma stekane volnene tkanine, krojene pa po pradednem šiptarskem običaju. Kljub solidni kvaliteti blaga pa se morajo hlače zahvaliti za tak izreden rekord navadi starca, da v poletnih mesecih nosi samo dolge spodnje hlače, medtem ko obleče volnene hlače samo v hladnejših mesecih.

Parada lahkovernosti

Samostan Miloševo je znan kot privlačna izletna točka. Vsako leto prihajajo sem turisti, domači in tuji, da si ogledajo srbske srednjeveške freske in druge zanimivosti. Toda vsako leto 21. septembra spremeni ta kraj svojo podobo in postane prava revija lahkovernosti in padarstva.

V soteski Miloševke pod vrhom strme stene, na kateri se dandanes stoji ruševine stolpa Hissardjika, izvira v neki skali »Savina voda« — povsem navaden vrellec bistre, hladne planinske vode, ki je dobila ime po Savi Nemanjiću. Padarji in laži-padarji se okoriščajo s prastarim izročilom, da je ta voda zdravilna in pošiljajo k njej svoje »paciente«, da se v njej okopajo, kajti »bolezen bo izginila, kot bi jo obrisal z roko«. Da bi dopolnili učinek te »čudežne vode« dodajajo še legende, kako je tu sedel Sava Nemanjić, pa še vse naravne pojave, ki jih je v stoletju pričarala narava.

Mnogo lahkovernih ljudi iz Sandjaka prihiti tega dne k vrelcu, da bi ozdravili, namesto da

bi šli k zdravniku. Toda do vrelca ni lahek pristop. Treba se je vzpenjati po skoraj navpičnih stenah. Toda kljub temu se ljudje podajajo na nevarno pot, čestokrat celo ponoči in tako postavljajo svoje življenje na kocko. Zgodi se, da od časa do časa nekdo zgripi v prepadi ali pa, kar je še pogostejše, da po kopanju zbolijo za pljučnico. Padarji so namreč točno določili dan, kdaj je vrellec zdravilen, in če je tega dne temperatura za kopanje neprimerna ali celo okrog ničle — ni važno.

Žal je še vedno dovolj takih, ki po nasvetu vračev in padarjev iščejo pomoč v tem povsem običajnem vrelcu, pa čeprav je tudi res, da jih je vsako leto manj.

Vsi pijejo, vendar sodček nikoli ni prazen

Ko snubec zaprosi za roko izvoljenke in ko se prično priprave za svatbo, je v vaseh okrog Svrgljige navada, da ženin pošlje v vas enega svojih prijateljev, da tam »kupi svate«.

Fant, ki opravlja to nalogo, nosi s seboj sodček, imenovan kondir, napolnjen z žganjem, s katerim počasti vsakega gospodarja, h kateremu pride. Prav tako veleva prastar običaj, da se »svatovka« ne odkloni, temveč da se krepko potegne iz sodčka, kolikor kdo more.

Zanimivo pa je, da se sodček kljub temu nikoli ne izprazni, za kar gre hvala nekemu drugemu običaju. Namreč, brž ko nekdo sprejme vabilo na svatbo in popije požirek žganja — takoj nalije v sodček svojega žganja in tako snubec nemoteno nadaljuje svojo pot.

NAGRADA ZA NAJBOLJŠI PODPIS

S sliko, ki jo objavljamo, bi radi preizkusili domišljijo naših bralcev. Dobro si jo ogledajte, potem pa razmislite, kakšen podpis bi najbolje ustrezal vsebini in motivu slike. Ker je slika zanimiva, to ne bo težko. Da pa vaš trud ne bo zastonj, smo za tri najboljše podpise pripravili nagrade po 1500, 1000 in 500 dinarjev. Podpise nam pošljite do srede, 27. septembra, na naslov naše redakcije, Ljuljana, Uredništvo Delavske enotnosti, Kopitarjeva 2, z oznako »Nagradna fotografija«.